

ZAKLJUČNO POROČILO

O REZULTATIH OPRAVLJENEGA RAZISKOVALNEGA DELA

NA PROJEKTU V OKVIRU CILJNEGA RAZISKOVALNEGA

PROGRAMA (CRP) »KONKURENČNOST SLOVENIJE 2006 – 2013«

I. Predstavitev osnovnih podatkov raziskovalnega projekta

1. Naziv težišča v okviru CRP:

Težišče 5: Povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja,
5.2. Skladnejši regionalni razvoj in izboljšanje gospodarjenja s prostorom

2. Šifra projekta:

V2-0507

3. Naslov projekta:

Analiza razvojnih virov in scenarijev za modeliranje funkcionalnih regij
Analyses of growth resources and scenarios for modelling of functional regions

3. Naslov projekta

3.1. Naslov projekta v slovenskem jeziku:

Analiza razvojnih virov in scenarijev za modeliranje funkcionalnih regij

3.2. Naslov projekta v angleškem jeziku:

Analyses of growth resources and scenarios for modelling of functional region

4. Ključne besede projekta

4.1. Ključne besede projekta v slovenskem jeziku:

regionalni razvoj, funkcionalne regije, modeliranje, metoda scenarijev, kvantitativne metode, analiza stanja, variantni predlogi teritorialne členitve Slovenije

4.2. Ključne besede projekta v angleškem jeziku:

regional development, functional region, modelling, scenario methodology, quantitative methodologies, analyses of actual state, proposal of various regionalisation of Slovenia

5. Naziv nosilne raziskovalne organizacije:

Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo

5.1. Seznam sodelujočih raziskovalnih organizacij (RO):

Inštitut za politike prostora
OIKOS, Svetovanje za razvoj, d.o.o.
Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta
Univerza v Mariboru, Fakulteta za gradbeništvo

6. Sofinancer/sofinancerji:

Služba Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko
Ministrstvo za okolje in prostor

7. Šifra ter ime in priimek vodje projekta:

2453

Andrej Pogačnik

Datum: 05.10.2010

Podpis vodje projekta:

Podpis in žig izvajalca:

II. Vsebinska struktura zaključnega poročila o rezultatih raziskovalnega projekta v okviru CRP

1. Cilji projekta:

1.1. Ali so bili cilji projekta doseženi?

- ☒ a) v celoti
☐ b) delno
☐ c) ne

Če b) in c), je potrebna utemeljitev.

1.2. Ali so se cilji projekta med raziskavo spremenili?

- ☐ a) da
☒ b) ne

Če so se, je potrebna utemeljitev:

2. Vsebinsko poročilo o realizaciji predloženega programa dela¹:

KRATEK PREGLED PROGRAMA DELA IN NJEGOVE IZVEDBE:

ZAGON PROJEKTA: 15.11.2008

Podrobneje so prikazani:

- projektna naloga,
- opis navezav raziskave na sorodne projekte;
- nabor in izbor relevantnih dokumentov študij, raziskav in drugih virov, ki služijo kot podpora analitičnemu delu;
- preverjanje virov, dostopnosti in primernosti podatkov za izvedbo projekta;
- metodološki pristop k izdelavi projekta
- podrobni delovni dogovori za sodelovanje med soizvajalci in naročnikom.

DP1: 30.04.2009

- Podrobno je proučena relevantna domača in mednarodna literatura, kot tudi aktualne študije, raziskave in projekti, ki so še v izdelavi.
- Pregled obstoječih metodoloških pristopov, naborov kazalnikov in razpoložljivih podatkov, predvsem ob upoštevanju obstoječih podatkovnih baz (EUROSTAT, ESPON, OECD, SI-STAT ...).
- Definicije izhodišč in ciljev projekta po posameznih komponentah (oblikovanje delovnih hipotez) v tesnem sodelovanju z naročnikoma.
- Priprava analitičnih orodij za izvedbo ovrednotenje razvojnih potencialov regij.
- Zbiranje podatkov za izvedbo vrednotenja razvojnih potencialov regij.

DP2: 30.04.2009

- Oblikovan je predlog nabora kazalnikov za vrednotenje razvojnih potencialov s področja gospodarstva, prometa, človeških in naravnih virov, okoljskih omejitev in ogroženosti zaradi podnebnih sprememb.
- Izvedena je analiza na podlagi razpoložljivih podatkov na različnih ravneh opazovanja (slovenske funkcionalne regije s poudarjenim čezmejnem povezovanjem, evroregije, tudi širši evropski kontekst)
- Ovrednoteni so rezultati analize.

DP3: 30.10.2009

- Modeliranje povezovanja razvojnih potencialov regij (vseh potreb in omejitev v prostoru, s ciljem trajnostnega razvoja in sinergetskih učinkov)
- Zasnova meril za oblikovanje različnih funkcionalnih regij (na različnih prostorskih ravneh)
- Ovrednotenje modelov in rezultatov modeliranja funkcionalnih regij

DP4: 30. 04.2010

- Izbor parametrov scenarijev
- Oblikovanje tematskih scenarijev kot prvi korak za oblikovanje razvojnih scenarijev
- Oblikovanje integriranih razvojnih scenarijev (kot sinteze sinergije prostorskih

¹ Potrebno je napisati vsebinsko raziskovalno poročilo, kjer mora biti na kratko predstavljen program dela z raziskovalno hipotezo in metodološko-teoretičen opis raziskovanja pri njenem preverjanju ali zavračanju vključno s pridobljenimi rezultati projekta.

struktur, ki omogočajo optimalen gospodarski, socialni in okoljski razvoj)

- Vrednotenje razvojnih načrtov z vidika razvojnih scenarijev
- Prikaz nekaterih rezultatov na primeru evroregije Alpe-Jadran-Panonija
- Participacija različnih javnosti: izvedba delavnic s predstavniki odločevalcev, vabljeni in širše strokovne javnosti (organizacija delavnice)

DP5: 30.10.2010

- Predlog meril in metodološkega orodja za oblikovanje funkcionalnih regij
- Predlog funkcionalnih regij Slovenije
- Diseminacija rezultatov projekta z javno predstavitvijo.

Predstavitev izsledkov raziskave v zaključnem poročilu in štirih vmesnih poročilih.

METODOLOŠKO TEORETIČEN OPIS Z RAZISKOVALNO HIPOTEZO:

Uspešnost Slovenije v 21. stoletju bo temeljila na sposobnosti ohranjanja kakovostnih življenjskih pogojev in sposobnosti prenesti inovativnost in razvoj tehnologij ter storitev na trge, kjer bodo te doživele svoj življenjski cikel. Sloveniji lahko h konkurenčnosti v veliki meri pomaga prav razvoj regij, njihova povezanost in odprtost za sodelovanje čez meje. Zmanjšanje razvojnih razlik in aktiviranje notranjih potencialov države torej ni le politično, temveč povsem realno razvojno vprašanje konkurenčnosti države kot celote. Saj je razvoj države kot celote v veliki meri odvisen ravno od razumevanja funkcij regij in povezovanja teh funkcij, da bi uspeli.

Sedanje politične razprave o številu regij in njihovi teritorialni razmejitvi so prinesle veliko kakovostnih podlagi za nadaljnje odločanje. Tem je potrebno dodati razpravo o funkcijah regij in ravneh države, ki so sposobne funkcije, ki bodo pomembne za naš razvoj, uspešno izvajati.

Merila, ki jih uporabljamo za opredelitev in razmejitve regij so lahko prostorsko natančna, kot na primer obale in politične meje, ali pa so merila za določanje mej regij povsem brezoblična kot na primer območje tržišča nekega posebnega glasbenega žanra. Vloga in pomen regij sta se v današnjem svetu vse hitrejših sprememb temeljito spremenile. Za potrebe upravljanja in usmerjanja razvoja opredelitev regije ni več nujno vezana na določeno območje, saj vse pogostejše ugotavljamo, da tudi problemi, ki so vezani na nek prostor niso več nujno vezani na administrativne meje. Take so oskrba s pitno vodo, območja naravnih vrednot, varstvo pred poplavami in vrsta drugih.

Funkcionalne regije Slovenije so v največji meri regije z urbanim središčem oz. večja mestna središča, ki so v Strategiji prostorskega razvoja Slovenije (SPRS 2004) opredeljena kot območja okoli središč nacionalnega pomena. Izrecno so naštetja širša mestna območja Ljubljane, Maribora, Kopra, Celja, Novega mesta in Nove Gorice. Gre za kategorijo širših mestnih območij, ki so sestavljeni iz območij več lokalnih skupnosti, ki obkrožajo mestno občino. Ta območja naj bi bila tesno povezana z osrednjim mestom, v katerem so številna delovna mesta ter raznolike in raznovrstne urbane dejavnosti. Opredeljujejo jih intenzivni tokovi, kakršne so npr. močne vsakodnevne delovne in druge migracije. O tem nam priča tudi praksa držav članic Organizacije za ekonomsko sodelovanje in razvoj (OECD, 2002), ki kaže, da večina njenih članic določa funkcionalne

regije z lokalnim trgom delovne sile. Po drugi strani pa meje funkcionalnih regij določajo tudi radij prostočasnih dejavnosti – rekreacije, izletništva, sprostitve, prostovoljstva. Urbana središča so tudi središča okoljskih, turističnih, agrarnih in vseh drugih funkcij, ki jih izvajamo da bi živeli bolj kakovostno. Funkcionalne urbane regije postopoma zamenjujejo dosedanje naravne, zgodovinske in druge regionalizacije.

Izbrana raziskovalna metoda je prvenstveno temeljila na izvedbi raziskave s pomočjo kvantitativno opredeljenih kazalnikov za merjenje razvojnih virov regionalnega razvoja. Z uporabo takšne metode dela je bilo mogoče odgovoriti na postavljena raziskovalna vprašanja, predvsem pa razložiti in utemeljiti različne modele povezovanja funkcionalnih regij ter scenarijev razvoja. Projekt je prispeval tudi k opredelitvi meril in metodoloških priporočil za oblikovanje funkcionalnih regij v Sloveniji, pri čemer lahko država bistveno pripomore k uravnoteženemu in trajnostnemu regionalnemu razvoju. Pri izvajanju postopkov smo v veliki meri uporabili GIS tehnologijo in pripadajoča analitična orodja ter orodja za upravljanje baz podatkov.

Z izborom metodološkega pristopa smo želeli doseči tudi možnost raziskovanja čezmejnih povezav ter vplivov evroregij na funkcionalne regije v Sloveniji. Prav tako je bil izveden vpogled v širši evropski kontekst. Opredeljene so bile tudi možnosti povezovanja in izkoriščanja primerjalnih prednosti slovenskih funkcionalnih regij v povezavi s čezmejnimi območji. Prav z obravnavo različnih ravni opazovanja potencialnih razvojnih virov in možnih povezovanj funkcionalnih regij smo želeli prispevati novo dodano vrednost k dosedanjim spoznanjem stroke. Rezultati na različnih ravneh raziskovanja so pokazali na različne vloge slovenskih funkcionalnih regij ter na možnost uveljavitve njihove prepoznavnosti ne le na bližnjih prostorih, temveč tudi širšem območju evroregij in celo na globalni ravni.

V prvem delovnem koraku je bil izvedeno analitično in primerjalno (komparativno) raziskovanje – pregled tujih in domačih raziskav, regionalnih študij in projektov, ki so pomembni za predlagano raziskavo in so navedeni v prejšnjem poglavju.

Vsa razpoložljiva gradiva so bila pregledana in ovrednotena z vidika pričujočega projekta, predvsem pa z vidikov analize razvojnih napovedi in scenarijev za modeliranje funkcionalnih regij. Izdelan je bilo kritičen pogled na posamezne vire, projekte in druga dostopna gradiva. Poleg kratkega pregleda pomembnejše znanstvene literature in projektov je bila njihova vsebina prikazana z vidika uporabljenih kazalnikov. Pregled virov je omogočil pripravo metodologije oziroma orodja za izdelavo modelov razvoja slovenskih regij, evro regij in pokrajin. Orodje temelji na kazalnikih razvoja, ki se ob različnih scenarijih razvoja spreminjajo. Zastavljeno je tako, da omogoča spreminjanje vsebin glede na kazalnike ter s tem podpira odprto in vsebinsko razpravo o rešitvah.

S predhodno analizo dostopnosti podatkov je bila določena lista kazalnikov, na podlagi katerih so bili ovrednoteni potenciali (naravni viri, prostorski viri, viri za razvoj novih podjetij, inovacije, socialna mreža ...) za razvoj regij ter izdelana podrobnejša analiza na izbranem testnem primeru evroregije Alpe-Jadran-Panonija. Kazalniki so združeni v posamezne skupinske sklope (gospodarstvo, infrastruktura, družbeni, človeški in naravni viri), s čimer smo lahko prikazali in ovrednotili potenciale za razvoj regij v skladu z načeli trajnostnega razvoja. Prva skupina kazalnikov opisuje informacije o gospodarskem razvoju, predvsem z vidika obstoječega stanja in načrtovanih regionalnih projektov.

Druga skupina infrastrukturnih kazalnikov je z načrtovanimi regionalnimi projekti še posebej tesno povezana, saj predstavlja zelo pomemben sklop dejavnikov, ki vpliva na izbiro lokacije za posamezne dejavnosti. Tretja in četrta skupina kazalnikov temeljita na raziskovanju družbenih oziroma institucionalnih ter človeških virov, peta skupina pa na opisu naravnih virov ter potencialov za razvoj regij, njihovega povezovanja ter izkoriščanja primerjalnih prednosti. Z upoštevanjem ranljivosti prostora in omejitev, kot sta Natura 2000 in varstvo vodnih virov, je zagotovljeno trajnostno umeščanje dejavnosti v regionalni prostor.

V zaključku tega delovnega koraka so bila opredeljena izhodišča in cilji projekta, ki temeljijo na trajnostnem, gospodarsko učinkovitem, socialno pravičnem razvoju, ki izkorišča tudi prednosti vključevanja slovenskih območij v Evroregije in druge oblike čezmejnega ter transnacionalnega teritorialnega sodelovanja.

Iz ciljev projekta izhajata tudi dve delovni hipotezi:

- Funkcionalne regije temeljijo na prepletanju ravni in tematik, ki so podlaga za oblikovanje različnih povezovanj in sodelovanj med različnimi območji. Na njih bo država lahko gradila inštrumente spodbujanja regionalnega razvoja.
- Le dovolj velike in konkurenčno sposobne funkcionalne regije so lahko gradnik administrativne členitve Slovenije in podpora odločanju.

Drug delovni korak je predstavljal analitično in raziskovalno delo, s pomočjo katerega so bili ovrednoteni razvojni potenciali regij s pomočjo pridobljenih/razpoložljivih podatkov. Dobljeni rezultati so bili ovrednoteni tudi glede na oblikovana merila. Pri kazalnikih smo iskali predvsem njihovo analitično ozadje in manj njihovo stanje. To je pomembno zaradi razumevanja vsebine, ki je odločilno vplivala na razvojne modele. Ni namreč dovolj, da za posamezno vsebino poznamo stanje, pomembno nam je razumevanje zakaj je do določenega stanja prišlo, kaj so njegovi pogoji in kako se je posamezen kazalnik v preteklosti obnašal glede na spremembe v okolju.

Tretji in četrti delovni korak sta bila vsebinsko in časovno najbolj obsežna ter medsebojno tesno povezana. V prvem delu je potekalo modeliranje funkcionalnih regij na podlagi priznanih ciljev (trajnostni razvoj, zmanjševanje razvojnih razlik med regijami ...) in prepoznanih razvojnih potencialov. Izdelan je bil nabor meril, na podlagi katerih smo vrednotili razvojni potencial posameznih funkcionalnih regij ob spreminjanju vhodnih podatkov. Po izvedenih statističnih analizah razvojnih kazalnikov smo le-te prostorsko opredelili ter predstavili v okolju geografskega informacijskega sistema (GIS) ArcGIS. Sam postopek modeliranja funkcionalnih regij v okolju GIS smo zaradi večje preglednosti izvedli po principih kartografskega in statističnega modeliranja. Pri tem smo uporabili različne metode prostorskih analiz ter še posebej prostorske statistike. V sam postopek kartografskega modeliranja smo vključili že izdelan ter preizkušen dvostopenjski rastrski pristop modeliranja dostopnosti ter oblikovanja funkcionalnih teritorialnih območij, ki temeljijo na dostopnosti.

Sledilo je oblikovanje scenarijev, na podlagi katerih so s pomočjo modeliranja ovrednotene tudi različne možnosti povezovanja razvojnih potencialov regij v funkcionalne regije. Metoda scenarijev je bila uporabljena za predstavitev različnih možnosti prihodnjega razvoja širšega obravnavanega območja, ki predstavlja razvojni kontekst oblikovanja funkcionalnih regij. Rezultati scenarijev so omogočili oceno, kako bi

se oblikovanje različnih funkcionalnih regij obneslo v posamezni možni prihodnosti, pri čemer je bila ocenjena ne le učinkovitost povezovanja, temveč tudi njegova robustnost oz. odpornost na različne okoliščine. Z vidika opredeljenih scenarijev je bil poseben poudarek dan tudi vrednotenju razvojnih projektov, ki jih opredeljujejo različni že sprejeti razvojni dokumenti na državni ali regionalni ravni.

Metoda scenarijev se osredotoča na vzročne procese in točke odločitev, zato je še posebej uporabna za odločevalce na različnih ravneh. Scenariji opisujejo možne prihodnosti skozi razvoj vzročno-posledičnih korakov. V tej nalogi je bila uporabljena metoda scenarijev, ki je kombinacija kvantitativne metode ter metode temelječe na ekspertnih mnenjih, s poudarkom na kvantitativnem računalniškem modeliranju. Na ekspertnih mnenjih so temeljile hipoteze o vzročnih povezavah med posameznimi dejavniki, ovrednotenje učinkov ter opis nekaterih dejavnikov, ki jih je težko natančno količinsko opredeliti. Za potrebe oblikovanja scenarijev so bile zato organizirane delavnice z različnimi strokovnimi javnostmi in z odločevalci na nacionalni in lokalni ravni ter v razvojnih regijah.

Scenariji so kljub temu oblikovani realno, torej vsi izhajajoči iz načel trajnosti, gospodarske učinkovitosti glede uresničevanja Lizbonske listine, na osnovi upoštevanja državnih projektov in drugih dejanskih infrastrukturnih potreb.

Poleg metode scenarijev je bil uporabljen še alternativni pristop, ki je bil v temelju drugačen. Temeljlil je na analizi regionalnih funkcij, kako se te uresničujejo na ravni občin in kam občine gravitirajo glede izvajanja regionalnih funkcij. S temeljito analizo obstoječega stanja smo lahko določili funkcionalne regije. Pri tem je bila uporabljena vrsta podatkov o dostopnosti, pokritosti občin z določeno rabo tal, infrastrukturo ipd. Temeljni model stanja je bil nato razvit v več tematskih scenarijev ob različnih predpostavkah razvoja funkcij in njihovega vpliva na regije do leta 2035. Scenariji izhajajo iz podatkov na ravni občin in so le-te osnovni "gradniki" regij.

V nalogi so bile tako za potrjevanje delovnih hipotez uporabljeni različni metodološki pristopi, s katerimi smo preizkušali in dopolnjevali dobljene rezultate. Ne glede na izbrano metodo pa sta se delovni hipotezi v celoti potrdili, tako da je bilo na podlagi dobljenih rezultatov mogoče oblikovati tudi končna merila in metodološka priporočila za oblikovanje funkcionalnih regij na različnih ravneh regije/pokrajine, funkcionalne regije, evro regije Alpe-Jadran-Panonija in delno tudi na ravneh tesnega čezmejnega sodelovanja in (notranjega) medobčinskega sodelovanja. Podana so bila tudi priporočila za izvajanje politike skladnega regionalnega razvoja in glede umešanja velikih /regionalnih) projektov v prostor.

3. Izkoriščanje dobljenih rezultatov:

3.1. Kakšen je potencialni pomen² rezultatov vašega raziskovalnega projekta za:

- ☒ a) odkritje novih znanstvenih spoznanj;
- ☐ b) izpopolnitev oziroma razširitev metodološkega instrumentarija;
- ☒ c) razvoj svojega temeljnega raziskovanja;
- ☐ d) razvoj drugih temeljnih znanosti;
- ☐ e) razvoj novih tehnologij in drugih razvojnih raziskav.

3.2. Označite s katerimi družbeno-ekonomskimi cilji (po metodologiji OECD-ja) sovpadajo rezultati vašega raziskovalnega projekta:

- ☐ a) razvoj kmetijstva, gozdarstva in ribolova - Vključuje RR, ki je v osnovi namenjen razvoju in podpori teh dejavnosti;
- ☐ b) pospeševanje industrijskega razvoja - vključuje RR, ki v osnovi podpira razvoj industrije, vključno s proizvodnjo, gradbeništvom, prodajo na debelo in drobno, restavracijami in hoteli, bančništvom, zavarovalnicami in drugimi gospodarskimi dejavnostmi;
- ☐ c) proizvodnja in racionalna izraba energije - vključuje RR-dejavnosti, ki so v funkciji dobave, proizvodnje, hranjenja in distribucije vseh oblik energije. V to skupino je treba vključiti tudi RR vodnih virov in nuklearne energije;
- ☒ d) razvoj infrastrukture - Ta skupina vključuje dve podskupini:
 - transport in telekomunikacije - Vključen je RR, ki je usmerjen v izboljšavo in povečanje varnosti prometnih sistemov, vključno z varnostjo v prometu;
 - prostorsko planiranje mest in podeželja - Vključen je RR, ki se nanaša na skupno načrtovanje mest in podeželja, boljše pogoje bivanja in izboljšave v okolju;
- ☐ e) nadzor in skrb za okolje - Vključuje RR, ki je usmerjen v ohranjanje fizičnega okolja. Zajema onesnaževanje zraka, voda, zemlje in spodnjih slojev, onesnaženje zaradi hrupa, odlaganja trdnih odpadkov in sevanja. Razdeljen je v dve skupini:
- ☐ f) zdravstveno varstvo (z izjemo onesnaževanja) - Vključuje RR - programe, ki so usmerjeni v varstvo in izboljšanje človekovega zdravja;
- ☐ g) družbeni razvoj in storitve - Vključuje RR, ki se nanaša na družbene in kulturne probleme;
- ☐ h) splošni napredek znanja - Ta skupina zajema RR, ki prispeva k splošnemu napredku znanja in ga ne moremo pripisati določenim ciljem;
- ☐ i) obramba - Vključuje RR, ki se v osnovi izvaja v vojaške namene, ne glede na njegovo vsebino, ali na možnost posredne civilne uporabe. Vključuje tudi varstvo (obrambo) pred naravnimi nesrečami.

² Označite lahko več odgovorov.

3.3. Kateri so **neposredni rezultati** vašega raziskovalnega projekta glede na zgoraj označen potencialni pomen in razvojne cilje?

Cilj projekta je bil usmerjen v razumevanje razvojnih priložnosti Slovenije in na tej podlagi razviti model, ki bo v ospredje postavil priložnosti in primerjalne prednosti »funkcionalnih regij« in jih razumel z vidika (nad)nacionalne konkurenčnosti in učinkovitosti razvoja ter kot instrument za izvajanje državnih usmeritev za skladni regionalni razvoj. Država mora oblikovati instrumente, ki bodo omogočili delovanje funkcionalnih regij. Te niso nujno formalno oblikovane, temveč bodo delovale predvsem na podlagi skupnih značilnosti ali še boljše priložnosti določenih območij. Te bodo spremenljive, začasne (oblikovane le za določene potrebe) in različno velike odvisno od potreb in priložnosti za katere bodo oblikovane. Hkrati predstavljajo osnovo za vodenje celotnega spektra regionalno usmerjenih politik in so lahko tudi v pomoč pri delitvi na administrativne regije

Zato so bile v nalogi raziskovane različne funkcionalne regije, ki so posledica povezovanj in sodelovanj med različnimi območji. Njihov prihodnji razvoj je bil preverjen s pomočjo modeliranja razvojnih scenarijev in oblikovanja možnih strategij razvoja. Uporabljene so bile tudi druge metode, predvsem obsežna analiza 210 občin glede na 16 ključnih regionalnih funkcij.

Analiza kaže, da so se območja funkcionalnih regij povečala in se še širijo ter prepletajo s sosednjimi. Tako obstajajo kontinuirna funkcionalna območja med Ljubljano in Gorenjsko, med Ljubljano in Dolenjsko, Mariborom in Pomurjem, Mariborom proti Celju itd. Najpomembnejša ugotovitev pri tem je, da lahko le pokrajine oziroma regije z dovolj velikim razvojnim kapitalom upajo na razvojni preboj in zagotavljanje kakovosti življenja. V primeru členitve Slovenije na že predlaganih 14 pokrajin v letu 2008 jih ima kar 6 manj kot 100.000 prebivalcev in zelo skromen razvojni potencial. To bi moralo prinesiti zmanjšanje predvidenih pristojnosti, po drugi strani pa tudi razdrobljenost razvojnih potencialov ter omejeno zmožnost gravitacijskega tekmovanja z močnimi in večjimi regijami in mesti sosednjih držav.

Funkcionalne regije naj bodo s svojimi močnimi urbanimi središči motorji razvoja, ki omogočajo tudi napredek manj razvitih, perifernih delov Slovenije. Tako namesto ideje o relativno samostojnih, šibkih obmejnih subregijah dokazujemo in predlagamo, da se te navezujejo na večje ozemeljske in gospodarske celote, ki dajejo sinergijske učinke: Kočevsko in Zasavje na Ljubljano, Bela Krajina in Spodnje Posavje na Novo mesto, slovenska Koroška na Celje, Pomurje na Maribor, Notranjska in Koper.

Modeliranje funkcionalnih regij je potekalo na podlagi analitične obravnave prepoznanih razvojnih izzivov, ki bodo v prihodnje imeli vpliv na Slovenijo, tako v razmerju do Evropske unije, kot tudi Slovenije kot samostojne države. Od vseh razvojnih izzivov smo izbrali tiste, ki imajo vsaj evropsko razsežnost in imajo oziroma bodo imeli vpliv tudi na Slovenijo. Kot drug pogoj nas je zanimala velikost problema in hitrost prenašanja njegovih vplivov. Tretji pogoj je bil, da izziv oziroma problem ni omejen na en sektor temveč, da morajo njegovi vplivi segati čez več sektorjev.

Določili smo šest skupin razvojnih izzivov Slovenije, ki bodo dolgoročno opredeljevali naš razvoj:

1. Podnebne spremembe in njihove posledice.

2. Razporeditev in raba naravnih virov.
3. Varnost.
4. Demografske spremembe.
5. Tehnološki razvoj.
6. Sistemi/institucionalni razvoj.

Na podlagi razvojnih izzivov smo opredelili 21 gonilnih sil, ki po eni strani določajo prihodnost okolja, v katerem se razvijajo funkcionalne regije, po drugi strani pa notranje dejavnike za oblikovanje in razvoj funkcionalnih regij.

Pri modeliranju funkcionalnih regij se kljub ugotovljenim trendom v večini držav OECD (2002) nismo osredotočili le na proučevanje zaposlitvenih sistemov in trga delovne sile, temveč smo jih opredelili tudi glede na demografske projekcije Slovenije, dostopnost do javnih dejavnosti, funkcijsko opremljenost urbanih središč in njihovo vlogo v prostoru Alpe-Jadran-Panonija, turistični razvoj posameznih območij ter glede na varstvo narave in ogroženost pred naravnimi in drugimi nesrečami. Upoštevani so bili tudi nacionalni razvojni projekti, kar se kaže v spremembah v dostopnosti na posameznih območjih.

V raziskavi smo na osnovi Eurostat-ovih in ESPON-ovih kazalcev preverjali tudi ustreznost slovenskih funkcionalnih regij na NUTS-2 in NUTS-3 ravni, predvsem glede na čezmejne regionalne celote v sosednjih državah, pa tudi v Evropi. Primerjave nedvoumno kažejo, da konkurenčno vzdržijo le večje slovenske regije, pri drobitvi pa se negativne razlike napram sosesčini drastično povečajo. S pomočjo dodatnih točkovanj smo izpeljali še modele funkcionalnih regij in v zadnji fazi tudi razmejili možne razvojne regije v Sloveniji v treh različicah:

- Prva kaže tri (3) velike, močne regije, ki so poleg notranje moči usmerjene tudi v mednarodno sodelovanje in prisotnost (razvojna območja). Takšne regije lažje koordinirajo gospodarski razvoj, izrabljajo svoje priložnosti, so se sposobne organizirati za strateška razvojna vprašanja od varovanja ljudi do politike kulture in inovacij, na drugi strani pa lažje koncentrirajo sredstva saj so pri odločanju bolj suverene in tudi bolj toge. V Sloveniji se kaže določena bipolarnost na ravni najvišjih funkcij, t.j. Ljubljane in Maribora, vendar ocenjujemo, da bi bila delitev na dve regiji povsem neustrezna. Zanimarjala bi geografsko pripadnost dela Slovenije Sredozemlju in njeno pomorsko orientacijo. Zato so na ravni velikih razvojnih regij nujno potrebne tri, torej tudi zahodna Slovenija s Koprom kot enim od evropskih vhodnih mest.
- Drugi je model večjih v notranjo konsolidacijo usmerjenih sedmih (7) regij (urbane regije). Te regije se lažje odzivajo na hitrejša spremembe in potrebe, so bolj fleksibilne in imajo manj funkcij države. Zaradi tega se tudi težje organizirajo za mednarodne povezave in težje koncentrirano delujejo na strateških vsebinah od inovacij do kulture. Takšne regije finančno težje delujejo saj se njihove funkcije približajo lokalnim, kar pa onemogoči koncentracijo sredstev. Kljub temu ocenjujemo, da model sedmih regij nudi zadovoljivi kompromis med odpornostjo regij in njihovo jasno specializacijo, ki omogoča prihranke obsega, razvoj grozda dobaviteljev in druge pozitivne eksterne efekte.
- Tretja različica je t.im., krizni model regionalne disperzije (12 razvojnih regij), ki pokaže na razpršene funkcije regije in zelo malo možnosti za podporo državnim politikam

in ukrepom. So regije, ki niti finančno niti organizacijsko ne morejo konkurirati tujim in zato tudi ne morejo prevzeti večjih in težjih funkcij.

Tudi Evroregije, kot so regionalizacije podonavskih držav, držav centralne, jugovzhodne Evrope in Sredozemlja, še bolj nedvoumno kažejo na nujnost formiranja čim večjih regij znotraj Slovenije, s čimer je neustreznost prevelike drobitve slovenskih regij dodatno utemeljena.

V nadaljevanju so bili ti modeli ovrednoteni glede na oblikovane integrirane scenarije z vidikov prepoznanih razvojnih izzivov. Vrednotenje je pokazalo, da je ustrezna delitev Slovenije na sedem regij, ki se za uspešno mednarodno sodelovanje združujejo v tri razvojna območja. Model sedanjih 12 razvojnih regij ni ustrezen. Sedanje (statistične ali razvojne) regije tako nastopajo kot sestavine večjih regij samo za nekatere funkcije in za razvoj na posebnih (problemskih) področjih.

S temeljito analizo Evroregije Alpe-Jadran- Panonija (slike v prilogi) so bile dodatno osvetljene možne razmejitve slovenskih funkcionalnih regij. Analiza pokaže na pomen večjih regij, ki se lahko enakopravneje vključujejo v mednarodno in čez mejno sodelovanje in tvorijo možna čezmejna razvojna območja (dvo in večstranska). Slaba mednarodna razpoznavnost mest Alpe-Jadran-Panonija (z izjemo Benetk) je vsaj delno posledica šibkega medmestnega sodelovanja zaradi zgodovinskih, političnih in institucionalnih nesoglasij med državami in lokalnimi upravami. Maribor in Obalno somestje se razvijata delno v senci Ljubljane kot glavnega mesta, podobno Gradec v senci Dunaja, čeprav je v naštetih mestih lokalni razvoj »od spodaj navzgor« v preteklih nekaj letih močno opazen. V čezmejnem medmestnem sodelovanju manjka zlasti administrativno in institucionalno povezovanje, kot so skupne strategije, ukrepi, instrumenti, svetovanja, usklajevanje sistema urejanja in načrtovanja prostora na čezmejni ravni ter skupni razvojni programi in projekti, ki naj bi pospešili konkurenčnost omenjenih mest v Evropi. Čezmejne aktivnosti medmestnega in medregionalnega sodelovanja praviloma dvigujejo nadnacionalno konkurenčnost in razpoznavnost ter pospešujejo celoviti razvoj širših mestnih regij. Združene v omrežje mest in čezmejna razvojna območja pa lahko postanejo nosilni akterji za celotno čezmejno evroregijo Alpe-Jadran-Panonija. Udejanjanje čezmejnega sodelovanja na vseh področjih je odvisno predvsem od vključevanja deležnikov lokalne, regionalne in državne uprave v Sloveniji, Hrvaški, Madžarski, Avstriji, Italiji, osnovanem na željah in potrebah lokalnih prebivalcev po tovrstnih aktivnostih in povezovanjih, podprtih s finančnimi spodbudami EU.

3.4. Kakšni so lahko **dolgoročni rezultati** vašega raziskovalnega projekta glede na zgoraj označen potencialni pomen in razvojne cilje?

Kljub zavzemanju za odločen razvoj Slovenije z razumevanjem funkcionalnih regij je treba slediti cilju decentralizacije države in krepitvi lokalne samouprave, zato bodo rezultati projekta lahko vplivali na odločitve o izvajanju politike skladnega regionalnega razvoja in na odločitve o teritorialni čelnitvi Slovenije na pokrajine.

Spremembe regionalne politike in ustanavljanje pokrajin v Sloveniji sta medsebojno povezana procesa, ki se dopolnjujeta. Krepitev institucionalne sposobnosti regij je ena izmed prednostnih nalog, ne glede na odločitve o ustanavljanju pokrajin. V obdobju do ustanovitve pokrajin in njihovega celovitega delovanja pa so funkcionalne regije eden temeljnih instrumentov spodbujanja razvoja, ki ga kot koordinator programov izvaja Služba Vlade Republike Slovenije za lokalno samoupravo in regionalni razvoj.

Za razvoj Slovenije je zelo pomembno usklajeno delovanje sektorjev, ki bo podpiralo umestitev regionalnih projektov na posamezna območja. Horizontalno povezovanje je zaradi prevelikega števila občin neučinkovito, za neučinkovito pa se izkaže tudi vertikalno povezovanje med občinami in državo. Posledica so nerešena vprašanja infrastrukturnega opremljanja prostora, razvoja storitev in delovanja regij nasploh.

Predvsem je pomembno razumeti in ustrezno zaznavati funkcije regij in temu primerno organizirati delo z njimi. Za posamezne izzive mora sektorska ali regionalna politika jasno razumeti regionalno raven, ki je za določeno funkcijo ključna in delovati na tej ravni. Z jasnim prepoznavanjem funkcij in dodeljevanjem nalog ter izvajanjem politik po funkcijskih ravneh bo lažje izvajanje tako politik kot tudi spremljanje njihovega izvajanja in ustrezno ukrepanje. Temu primerno je potrebno zasnovati tudi zakonodajo, ki mora razumeti, predvsem pa omogočati različne organizacijske oblike regij in države za posamezne izzive tako mednarodnega kot tudi notranjega, nacionalnega pomena.

Sektorske in regionalna politika mora razumeti, da so funkcije regij tiste, ki Slovenijo kot celoto naredijo konkurenčno in ne regije kot take. Za določene vsebine bo potrebno politike snovati nacionalno za druge pa bodo potrebne tri regije z močno izraženimi interesi večjih mest, ki bodo gonilo razvoja. Za druge vsebine bodo prava raven manjše regije, ki bodo lažje in bolj fleksibilno urejale svoje delovanje in izvajale politike, za druge naloge pa bodo bolj učinkovite občine in ne regije kakor tudi ne država.

Funkcionalne regije so za to zelo primerna območja. V novih strateških in razvojnih dokumentih je nujno treba določiti instrumente za oblikovanje funkcionalnih regij in spremljanje njihovega razvoja in stanja. Uveljaviti je treba tudi prostorski razvojni načrt na različnih regionalnih ravneh kot instrument za uresničevanje strateških ciljev.

Na ta način bodo regionalni projekti, ki so sedaj slabo podprti, postali projekti namenjeni poudarjanju funkcij regij. Kot taki bodo sami po sebi imeli drugačen interes in naboj. V takšnih projektih pa bo aktivnejša tudi vključitev državne uprave na eni strani in sodelovanje zasebnih partnerjev na drugi.

3.5. Kje obstaja verjetnost, da bodo vaša znanstvena spoznanja deležna zaznavnega odziva?

- ☒ a) v domačih znanstvenih krogih;
- ☒ b) v mednarodnih znanstvenih krogih;
- ☒ c) pri domačih uporabnikih;
- ☒ d) pri mednarodnih uporabnikih.

3.6. Kdo (poleg sofinancerjev) že izraža interes po vaših spoznanjih oziroma rezultatih?

OECD

Alpska konvencija (v okviru priprave poročila stanja v Alpah)

Strateški svet Vlade RS za decentralizacijo in regionalizacijo

3.7. Število diplomantov, magistrov in doktorjev, ki so zaključili študij z vključenostjo v raziskovalni projekt?

4 diplome na univerzitetni ravni izobrazbe
1 doktorska naloga
V izdelavi še ena doktorska naloga

4. Sodelovanje z tujimi partnerji:

4.1. Navedite število in obliko formalnega raziskovalnega sodelovanja s tujimi raziskovalnimi inštitucijami.

sodelovanje v projektih, ki se izvajajo v okviru EU programov:
-2 x projekt ESPON (ATTREG, POLICY)
-1 x projekt URBACT II (LUMASEC)
-1 x projekt Interreg (VITAL LANDSCAPE)

4.2. Kakšni so rezultati tovrstnega sodelovanja?

5. Bibliografski rezultati³ :

Za vodjo projekta in ostale raziskovalce v projektni skupini priložite bibliografske izpise za obdobje zadnjih treh let iz COBISS-a) oz. za medicinske vede iz Inštituta za biomedicinsko informatiko. Na bibliografskih izpisih označite tista dela, ki so nastala v okviru pričujočega projekta.

³ Bibliografijo raziskovalcev si lahko natisnete sami iz spletne strani: <http://www.izum.si/>

6. Druge reference⁴ vodje projekta in ostalih raziskovalcev, ki izhajajo iz raziskovalnega projekta:

april 2009 - predstavitev drugega vmesnega poročila sofinancerjem projekta SVRL in MOP.

november 2009 - predstavitev tretjega vmesnega poročila sofinancerjem projekta SVRL in MOP

februar 2010, Ljubljana: "Za trajnostno prostorsko gospodarstvo, socialno in okoljsko načrtovanje" - predstavitev v Dravnem Svetu.

maj 2010 - predstavitev četrtega vmesnega poročila sofinancerjem projekta SVRL in MOP

maj 2010, Brdo pri Kranju: predstavitev rezultatov projekta na konferenci za pripravo poročila o stanju v Alpah v okviru Alpske konvencije

junij 2010: "Predlog velikih projektov v Sloveniji in osnovi funkcionalne analize regij" na Sedlarjevem srečanju v Novi Gorici.

oktober 2010, Ljubljana UI RS: "Polycentric urban system in Slovenia and its role in Mediterranean Region", delni prikaz rezultatov na konferenci IN.FLOW, Evropska komisija.

14.10.2010, Strgulčeva hiša v Bovcu: konferenca "Za boljše razvojne odločitve v Alpah" v okviru osmega evropskega tedna regij in mest in povezovanja alpskih regij na temo "Na poti k Alpski makro regiji) (EU programi transnacionalnega sodelovanja; CILJ 3: Teritorialno sodelovanje)

15.10.2010: predstavitev projekta Strateškemu svetu Vlade RS za decentracijazijo in regionalizacijo

predvidoma druga polovica oktobra 2010 - zaključna predstavitev projekta sofinancerjema SVRL in MOP

⁴ Navedite tudi druge raziskovalne rezultate iz obdobja financiranja vašega projekta, ki niso zajeti v bibliografske izpise, zlasti pa tiste, ki se nanašajo na prenos znanja in tehnologije.

Navedite tudi podatke o vseh javnih in drugih predstavitvah projekta in njegovih rezultatov vključno s predstavitvami, ki so bile organizirane izključno za naročnika/naročnike projekta.

Univerza
v Ljubljani

Fakulteta
za gradbeništvo
in geodezijo

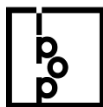
Ekonomska
fakulteta

UNIVERZA V MARIBORU
FAKULTETA ZA GRADBENIŠTVO

OIKOS d.o.o., svetovanje za razvoj

Inštitut za politike prostora
Institute for policies of space

ANALIZA RAZVOJNIH VIROV IN SCENARIJEV ZA MODELIRANJE FUNKCIONALNIH REGIJ

CRP »Konkurenčnost Slovenije 2006-2013« v letu 2008

Projekt št. V2-0507

- poročilo pete faze -

Ljubljana, Maribor, oktober 2010

CRP program:

Težišče:

Projekt:

Št. projekta:

Konkurenčnost Slovenije 2006-2013

Povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja

Analiza razvojnih virov in scenarijev za modeliranje funkcionalnih regij

V2-0507

Naročniki:

Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS)

Služba Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko (SVRL)

Ministrstvo za okolje in prostor (MOP)

Pogodba št.:

1000-08-280507

Predstavnice naročnika:

Aljana Pogačnik za ARRS

Duška Radovan za SVRL

Blanka Bartol za MOP

Izvajalka:

Univerza v Ljubljani - Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo (UL FGG)

Predstavnik izvajalke:

dr. Andrej Pogačnik

Soizvajalci:

Univerza v Mariboru - Fakulteta za gradbeništvo (UM FG)

Univerza v Ljubljani - Ekonomska fakulteta (UL EF)

OIKOS d.o.o., svetovanje za razvoj

IPoP, inštitut za politike prostora

Predstavniki soizvajalcev:

dr. Metka Sitar za UM FG

dr. Ivo Lavrač za UL EF

Jurij Kobal za OIKOS

Marko Peterlin za IPoP

Člani projektne skupine:

dr. Alma Zavodnik Lamovšek (UL FGG)

mag. Samo Drobne (UL FGG)

Miha Konjar (UL FGG)

Barbara Trobec (UL FGG)

Konstanca Soss (UL FGG)

mag. Nataša Pichler Milanovič (zunanja sodelavka UL FGG)

Kaja Pogačar (UM FG)

Aleksandar Kešeljevič (UL EF)

Ana Kosi (IPoP)

Tomaž Miklavčič (IPoP)

Urša Zakrajšek (OIKOS)

Klemen Strmšnik (OIKOS)

Andrej Stres (OIKOS)

Prof. dr. Andrej Pogačnik
Odgovorni nosilec projekta

Prof. dr. Matjaž Mikoš
Dekan UL FGG

Vsebina petega vmesnega poročila po projektni nalogi, oktober 2010:

DP5: oktober 2010

- 5.1. Predlog meril in metodološkega orodja za oblikovanje funkcionalnih regij
- 5.2. Predlog funkcionalnih regij Slovenije
- 5.3. Diseminacija rezultatov projekta z javno predstavitvijo

<i>Poglavje</i>	<i>Stran</i>
1 PREDGOVOR	7
2 PREDLOG MERIL IN METODOLOŠKEGA ORODJA ZA OBLIKOVANJE FUNKCIONALNIH REGIJ	8
2.1 GOSPODARSKI VIDIK OBLIKOVANJA FUNKCIONALNIH REGIJ	8
2.2 OBLIKOVANJE FUNKCIONALNIH REGIJ NA TEMELJU ODZIVOV NA GONILNE SILE	11
<i>Tebele Modeli regionalnega razvoja</i>	<i>12-23</i>
2.3 OBLIKOVANJE FUNKCIONALNIH REGIJ GLEDE NA STATISTIČNE PODATKE (EUROSTAT) O POKRAJINAH V SOSEDNIH DRŽAVAH IN GLEDE NA NOTRANJA RAZMERJA V DRŽAVI	25
<i>Kartni prikazi</i>	<i>26-30</i>
<i>Preglednice ocenjevanja</i>	<i>32-38</i>
2.4 ZAKLJUČNE UGOTOVITVE O OBLIKOVANJU FUNKCIONALNIH REGIJ	39
2.4.1 Model treh velikih razvojnih funkcionalnih regij: zahodne, osrednje in vzhodne Slovenije z regionalnimi urbanih središči v Kopru, Ljubljani in Mariboru	41
2.4.2 Model sedmih funkcionalnih regij	41
2.4.3 Zgolj hipotetičen model ene regije, torej cele Slovenije kot ene funkcionalne regije	42
2.4.4 12 statističnih regij v odnosu do funkcionalnih regij	43
2.4.5 Funkcionalne regije in obmejna območja Slovenije	45
2.4.6 Evroregija Alpe-Jadran-Panonija v odnosu do funkcionalnih regij Slovenije	47
2.4.7 Razporeditev javnih družbenih servisov v odnosu do funkcionalnih regij	56
2.4.8 Kulturne dejavnosti in funkcionalne regije	57
2.4.9 Šport	58
2.4.10 Javno zdravstvo in funkcionalne regije	58
2.1.2.2 Trgovinske dejavnosti in funkcionalne regije	59
3 PREDLOG FUNKCIONALNIH REGIJ SLOVENIJE	60

1 PREDGOVOR

V peti, zaključni delovni fazi, smo izvedli nadaljevanja prej začetih raziskovalnih tem in jih strnili v zaključne predloge. Izkazalo se je namreč, da so nekatere raziskovalne teme iz 3. in 4. faze preobsežne glede na terminski plan in da terjajo več časa – zato so bile končane v peti fazi. Tako smo iz 3. delovne faze nadaljevali z vrednotenjem modelov in jih strnili v rezultate modeliranja funkcionalnih regij. Nadaljevali smo delo 4. faze na oblikovanju integriranih razvojnih scenarijev kot sinteze v sinergijah prostorskih struktur – ki omogočajo optimalen gospodarski, socialni in okoljski razvoj. Nadalje smo ovrednotili razvojne načrte oz. projekte regijskega značaja z vidika razvojnih scenarijev (tabelarično in opisno). Ocenili smo, katere funkcije in z njimi povezani projekti se izvajajo na ravni treh razvojnih regij in katere na ravni sedmih funkcionalnih regij.

Posebej smo analizirali slovenske funkcionalne regije glede na čezmejno sodelovanje oz. Evro regije (nadaljevanje faze 2). Na osnovi podatkovnih baz EUROSTAT-a, ESPON-a, OECD-ja smo analizirali prostor Alpe-Jadran-Panonija glede na možne regionalizacije 3, 7, in 12 (do 15) regij. Podatkovne primerjave so nam potrdile tezo, da je v Sloveniji najbolj ustreznih 7 funkcionalnih regij, ki se na višji ravni integrirajo v tri razvojne regije.

Vse opisano smo strnili v zaključne predloge, ki so bili predstavljeni tudi Strateškemu svetu za decentralizacijo in regionalizacijo Vlade RS.

S tem so bile obdelane in naročniku predstavljene vse delovne faze v obliki petih vmesnih poročil. Izdelano bo še končno, skraćeno poročilo, ki bo kot znanstvena monografija dostopna širši strokovni javnosti.

2 OBLIKOVANJE FUNKCIONALNIH REGIJ

2.1 GOSPODARSKI VIDIK OBLIKOVANJA FUNKCIONALNIH REGIJ

Vprašanjem **koliko in kakšne funkcionalne regije** v Sloveniji se lahko pristopi tudi z ekonomsko analizo. Vendar poskusimo pred tem nekoliko razčistiti bistvena vprašanja.

Na funkcionalne regije se lahko gleda kot na prostorsko (med lokalnim in državnim nivojem) opredeljene povezave prebivalcev in njihovih dejavnosti na tak način, da delujejo kot vzdržno konkurenčne tvorbe v odnosu do drugih funkcionalnih regij. Funkcionalne regije kot odraz delovanja trga obstajajo in se prostorsko prepletajo in razlikujejo med dejavnostmi, ne glede na to, ali to analitično identificiramo in modeliramo ali ne. Take regije se lahko prekrivajo s politično administrativno razdelitvijo ozemlja, pri nas največkrat na 12 statističnih regij, lahko pa tudi ne. V tem projektu smo identificirali različne nivoje funkcionalnih regij zlasti s prostorsko najpomembnejšega vidika trga dela, to je dnevnih delovnih migracij. To je ne samo pristop, ki je v analizah najbolj uporabljen, ampak delovne migracije pogojujejo tudi dostop do upravnih storitev, nakupov, storitev šolanja in predšolskega varstva itd. Izvajanje različnih javnih storitev je tudi različno teritorialno organizirano, tako da se išče racionalizacija v poenotenju izvajanja na nivoju nekakšnih upravnih okrajev, ki bi kot prenesena pristojnost lahko postali del pristojnosti bodočih pokrajin. Te bi predvsem izvajale kot svojo izvirno pristojnost tiste javne storitve, ki jih je racionalno izvajati na nivoju med občinami in državo. Eno od ključnih vodil za opredelitev pokrajin pa je lahko identifikacija in postopno institucionaliziranje (izvajanje javnih podpornih storitev na regionalni ravni) takih funkcionalnih regij, ki lahko svojo notranjo povezanost čim bolj »vnovčijo« v konkurenčnosti navzven. Izvajanje javnih funkcij je smiselno nasloniti na že obstoječe tržne vezi v prostoru in bo uspešnejše, če bo regija funkcionalna in organska celota. Zato je potrebno narediti korak naprej od ugotovitve, da različnim vidikom ustrezajo različne funkcionalne regije, in identificirati minimalne kriterije za tako celovitost funkcionalnih regij.

Kriterije lahko poiščemo izhajajoč iz teorije regionalne ekonomike. Optimalni obseg regij bi naj bil na najbolj abstraktni in poenostavljeni ravni na presečišču dveh krivulj. Prva odraža dostopnost storitev, ki se izvajajo v središču regije in dostopnost bo čim večja (stroški za prebivalstvo s tem manjši), čim manjše so regije. Druga izraža kvaliteto storitev, ki bo tem večja, čim večja bo regija in njeno središče. Prva odraža stroške storitev (*cost*), druga pa koristi (*benefit*). Presečišče odraža položaj, ko koristi regionalnih storitev pri prevelikih regijah padejo pod stroške, do tistega nivoja se splača regije povečevati.

Očitno je, da je na tem nivoju teorija presplošna da bi bila za Slovenijo operativno uporabna, zato moramo narediti korak naprej in pogledjmo nabor teorij regionalnega razvoja. Teorija regionalnega multiplikatorja ugotavlja, da se bodo kakršenkoli regionalni razvojni impulzi ali spodbude bolj ciljno odrazili na regijo impulza v primeru, če bo prebivalstvo regije svoj dohodek trošilo za blago in storitve regije. Ker funkcionalne regije na osnovi dnevnih migracij olajšujejo tudi trošenje znotraj istih območij, lahko predpostavimo, da sta število in razmejitve regij, ki se čim bolj prekrivata z območji dnevnih migracij (v našem predlogu 7 regij, nastalih v približku z agregiranjem obstoječih 12 statističnih regij) ugodna tudi z razvojnega vidika.

Teorija izvozne osnove poudarja ključni pomen panog, ki regiji določajo njeno specializacijo oz. profil in ki pretežno prodaja izven regije, tako znotraj države kot tudi v tujino. Čeprav so manjše regije v splošnem bolj trgovinsko odprte kot velika območja to še ne pomeni, da je vsako naselje že smiselna regija, čeprav tovarna iz naselja vse proda izven naselja. Potrebno je namreč upoštevati vsaj dve ključni zadevi. Izvozna osnova mora biti toliko diferencirana (vsaj 2 do 3 ključne panoge), da v primeru »asimetričnih šokov« (specifičnih udarcev za posamezne panoge na enotnem evropskem trgu) v regiji ostane minimum delovnih mest za preživetje. Čim večje regije so v tem smislu odpornejše. 7 predlaganih funkcionalnih regij nudi zadovoljivi kompromis med odpornostjo regij in njihovo jasno specializacijo, ki omogoča prihranke obsega, razvoj grozda dobaviteljev in druge pozitivne eksterne efekte. Drugi vidik ki ga je potrebno upoštevati je da je odvisnost med izvozno osnovo in lokalnimi storitvami regije obojestranska. Razcvet izvozne osnove regije povleče za sabo lokalno gospodarstvo, vendar so te lokalne storitve ključnega pomena za konkurenčnost izvozne osnove. Če ta nima dobre podpore recimo v regionalnih raziskovalnih in visokošolskih ustanovah ne more dvigniti svoje konkurenčnosti. Zato je določena kritična masa regije, ki omogoča vsaj minimum intelektualnega potenciala regije nujnost. Ta minimum se nahaja vsaj na nivoju 100 tisoč prebivalcev in opozarja, da nekatere statistične regije ne morejo biti tudi funkcionalne.

Do podobnih ugotovitev nas pripelje tudi uporaba dveh najpomembnejših preostalih teorij, neoklasične teorije proizvodne funkcije in aglomeracijskih učinkov zlasti za inovativni potencial regij. Proizvodna funkcija odraža obseg regionalnega proizvoda v odvisnosti od vložka dela, kapitala in ostalih vplivov, ki jih skupaj imenujemo skupna faktorska produktivnost in se ponavadi ocenjuje kot ostanek. Konkurenčnost regij je v sodobnem času skoraj izključno odvisna od inovativnosti v regijah, ki je ključni element skupne faktorske produktivnosti. S tem se ta teorija v praksi pokriva z razlago pogojev inovativnosti regij, ki je predvsem v zadostni urbani koncentraciji. Večja pogostost interakcij med ljudmi naj bi odločilno vplivala in nastanek in diseminacijo idej. Ključno vlogo lokacije in aglomeracije v tem smislu poudarja tudi tako imenovana nova ekonomska geografija. Urbana mreža je sicer v največji meri danost, vendar to ne pomeni, da se nič ne da narediti za konkurenčnost z boljšo regionalno politiko. Ena možna pot je na primer čim boljša povezava in razdelitev

funkcij znotraj somestij, da čim bolj simulirajo večje aglomeracije, druga možna pot je izboljšanje prometnih in komunikacijskih vezi. Obe strategiji v Sloveniji tudi izvajamo, vendar nobena ne more popolnoma nadomestiti manjkajoče urbane in intelektualne kritične mase regij, ki so sposobne vzdržne konkurenčnosti. Za statistične regije v Sloveniji, ki so pod kritično maso prebivalstva, so tudi značilna somestja kot njihova središča. Zato niso perspektivna naložba kot funkcionalne regije, ki bi jim morali povečevati vlogo, ampak je bolj smiselna investicija v njihovo čim boljšo povezanost z močnejšimi središči. S tega vidika zaključki le na osnovi dosedanjih delovnih migracij ne morejo biti dokončni. Močnejše regije so tudi ključne za bolj enakopravno in produktivno čezmejno sodelovanje in oblikovanje čezmejnih regij.

2.2 OBLIKOVANJE FUNKCIONALNIH REGIJ NA TEMELJU ODZIVOV NA GONILNE SILE

Na osnovi raziskovanja gonilnih sil in odzivov nanje, ki je bilo opravljeno v predhodnih fazah, smo v zaključni fazi obdelali sintezni pregled v obliki tabele. V njej so navedene gonilne sile po vrsticah, dodani so še ključni kazalniki za funkcije, ki se (glede na gonilne sile) izvajajo na regionalni ravni ter ustrezne prostorske politike. V stolpcih so opredeljeni odzivi oz. posledice delovanja gonilnih sil in nujni ukrepi glede na delitev Slovenije na: transnacionalno raven (države), ter glede na 3, 7 in 12 regij. Za vsako od možnih regionalizacij smo ocenili tudi predvidene infrastrukturne projekte. Tabela je bila vključena še v 4. delovni fazi, vendar je v tej fazi dopolnjena.

Na osnovi raziskovanja sinteznih modelov, ki je bilo opravljeno v prejšnjih fazah, se je izkazalo, da so najbolj ustrezne funkcionalne regije tri, oz. sedem. Država kot celota je bila vzeta v primerjalno analizo kot širši, evropski kontekst. 12 regij (ali 14) pa je bilo vzetih v presojo kot drugi ekstrem, ki je slabši in ni priporočljiv model funkcionalnih regij.

Na ta način smo v tabelarični obliki – vsaj delno – dogovorili tudi na raziskovalna vprašanja: Katere funkcije naj se izvajajo na ravni 3 in 7 regij? Katere politike regionalnega razvoja? Kateri projekti?

S točkovalno metodo, ki je obrazložena na strani 30, smo ocenili modele (1), 3, 7 in 12 regij glede na gonilne sile (19 gonilnih sil, njihovih vplivov in odzivov). Točkovanje je prikazano v *Preglednici 2.3.6* na strani 37.

Modeli regionalnega razvoja				
	Transnacionalna raven/ Država	3 regije	7/12 regij	Občina/Lokalni trg dela
PODNEBNE SPREMEMBE IN NJIHOVE POSLEDICE				
Vplivi na podnebne spremembe	Združevanje prometne infrastrukture in nove tehnologije bodo prinesle vse manj vplivov na podnebje in okolje, vseeno pa na ravni EU še 5 let ne bo prišlo do večjih sprememb in bo zaradi tega prišlo do velikega političnega pritiska, ki bo pozneje skozi davke in druge oblike pritiska pomenil tehnološke spremembe in spremembe v obnašanju ljudi. Slovenija bo v tem okviru ostajala med sledilci in ne bo presegla pričakovanj. Na ravni EU bo zato plačevala kazni in te prelevila na velike nacionalne projekte medtem ko bo regionalne puščala ob strani.	Zaradi zgoščanja poselitve in dejavnosti v urbaniziranih in suburbaniziranih območjih (promet, kurišča, industrija,...) bo prišlo do večjih pritiskov na okolje na širšem območju treh regionalnih središč. Zaradi centralnega in celostno vodenega sistema javno oskrbnih funkcij bo prišlo do ureditve področja javnega prometa, sistemov daljinskega ogrevanja, emisij iz industrije ter skupnega ukrepanja in centralno vodene promocije na področju zmanjševanja emisij toplogrednih plinov. Problematika vplivov na podnebne spremembe se bo reševala celostno, krepilo se bo čezmejno in meddržavno sodelovanje na ravni EU. Okoljska politika na državni ravni bo sledila trendom v Evropi in delovala ciljno v smislu sledenja ciljev Kjotskega protokola.	Pritiski na okolje bodo razpršeni na regionalno raven, ne bo prišlo do celostnega pristopa k reševanju problematike vplivov na podnebne spremembe oz. bo ta zelo šibek, problematika se bo reševala na regionalni ravni, vendar celostno ta princip ne bo obrodil sadov, izpolnjevanje Kjotskega protokola bo relativno neuspešno.	Pritiski na okolje bodo razpršeni na lokalno raven, ne bo prišlo do celostnega pristopa k reševanju problematike vplivov na podnebne spremembe, problematika se bo reševala na lokalni ravni, parcialno in dolgoročno ta princip ne bo uspešen. Vodenje okoljske politike na državni ravni bo neustrezno, tako večji okoljski onesnaževalci kot tudi posamezniki bodo prepuščeni samim sebi in posameznim okoljsko osveščenim akcijskim skupinam, zato bo izpolnjevanje Kjotskega protokola relativno neuspešno.
Kazalniki: Emisije TPG				
Posledice podnebnih sprememb	Zaradi vse večjih posledic naravnih nesreč bo na ravni Evropske unije in države potrebno ukrepati tako kurativno kot tudi resneje načrtovati preventivne ukrepe za preprečevanje , posledic naravnih nesreč . Predvsem pa bo potrebno na ravni Evrope zagotoviti resno sledenje ciljem zmanjševanja vplivov	Prišlo bo do oblikovanja treh velikih sistemov za obvladovanje ujm, ki bodo centralno in celostno vodili sistem obvladovanja ujm na državnem nivoju (npr. za cela porečja, velika območja suš, toče,...), sistem bo usmerjen v dolgoročno preprečevanje posledic ujm na državni ravni.	Prišlo bo do oblikovanja sistemov za obvladovanje ujm na ravni 7-ih regij, ki bodo vodili sistem obvladovanja ujm na regionalnem nivoju, sistem bo usmerjen v dolgoročno preprečevanje posledic ujm na regionalni ravni.	Prišlo bo do oblikovanja lokalnih sistemov za obvladovanje ujm na ravni 14-ih regij, ki bodo vodile sistem obvladovanja ujm na lokalnem nivoju. Zaradi necelostnega pristopa, slabše organiziranosti ter razdrobljenosti ukrepov bo prišlo le do saniranja posledic ujm in ne do njihovega dolgoročnega celostnega

	na podnebje in tako preprečiti večje spremembe klime. Enako velja za Slovenijo, ki bo morala ne glede na svojo majhnost poskrbeti za svoje del odgovornosti.			preprečevanja. Na lokalni ravni bo prišlo do specializacije za posamezne tipe ogroženosti lokalnega območja.
Kazalniki: Povprečna letna temperatura, povprečna letna količina padavin, ekstremni vremenski dogodki, ocenjena škoda po elementarnih nesrečah.				
Funkcija: Odzivanje in prilagajanje podnebnim spremembam	Politika in zagotavljanje zakonodaje in dogovorov	Politika in izvajanje dogovorov in ukrepov	Izvajanje ukrepov	Izvajanje ukrepov

Modeli regionalnega razvoja				
	Transnacionalna raven/ Država	3 regije	7/12 regij	Občina/Lokalni trg dela
RAZPOREDITEV IN RABA NARAVNIH VIROV				
Ponudba in povpraševanje po vodnih virih	Na ravni Evrope ne bo prišlo do povezovanja vodnih virov v velike medsebojno povezane vodovodne sisteme. Še naprej bo EU zaradi zagotavljanja dolgoročne varnosti Evrope zagotavljala pravni okvir urejanja povodij medtem ko drugih povezav ne bo zagotovila.	Prišlo bo do oblikovanja velikih med seboj povezanih vodovodnih sistemov (s poudarjenimi čezmejnimi povezavami), kar bo omogočilo kakovostno in stabilno vodooskrbo. Večje regije bodo lažje zaščitile vodne vire, saj bo prišlo do povezovanja v prostorskem načrtovanju in do skupnega ukrepanja za zaščito. Prišlo bo posodobitve vodovodnih sistemov, kar bo zmanjšalo izgube, vendar ne bo prišlo do zmanjšanja porabe vode.	Prišlo bo do oblikovanja regionalnih in posameznih medregionalnih vodovodnih sistemov, ki bodo omogočili bolj kakovostno in stabilno vodooskrbo. Prišlo bo tudi do povezovanja varovanih območij vodnih virov med regijami. Ene regije bodo odvisne od drugih glede oskrbe z vodo, zato bodo bolj pripravljene sodelovati.	Ne bo prišlo do oblikovanja velikih vodovodnih sistemov, izgube na sistemih se bodo ohranile, vendar bo prišlo do zmanjšanja porabe vode, ker bodo lokalne skupnosti bolj uspešne pri promociji varčevanja z vodo in zaščite vodnih virov. Manjše regije bodo lažje zaščitile manjše regionalne in lokalne vodne vire.

Kazalniki: Dostop do varne pitne vode, območja s pomanjkanjem vode za vodooskrbo, poraba vode po sektorjih, povprečna letna količina padavin, letna rečna bilanca.				
Funkcije: Varovanje in smotrna raba vodnih virov	Politika in dogovarjanje o zakonodajnem okviru	Kontrola in podpora pri izvajanju nižjim ravnem	Vpliv skozi regionalno prostorsko načrtovanje	Vpliv skozi občinsko prostorsko načrtovanje
Urbanizacija	Na ravni države in Evrope bo prišlo do jasnejše delitve funkcij med mesti in ravnmi mest, te pa bodo zaradi še hitrejšega napredka prevzela še več funkcij. Mesta bodo med seboj povezana z zmogljivejšimi oblikami prometa. Medtem ko bodo drugi deli prostora slabše / manj učinkovito prometno povezani ter namenjeni mirnejši poselitvi.	Pride do centralizacije urbanih funkcij in oblikovanja treh urbanih centrov z obsežnimi suburbanimi območji. Oblikujejo se območja ohranjanja narave na nacionalni in regionalni ravni. Pride do razvoja velikih logističnih centrov, in gospodarskih con, kar privede do koncentracije človeških virov in kapitala. Ponudniki se mednarodno povezujejo in konkurirajo na mednarodnem trgu. Revitalizacija velikih urbanih središč z intenzivno suburbanizacijo.	Pride do konkurence med regionalnimi centri, kar posledično pomeni slabšanje mednarodne konkurenčnosti in večje stroške vzdrževanja sistema. Oblikujejo se območja ohranjanja narave na regionalni ravni. Zmanjšanje konkurenčnosti človeških virov zaradi manjših socialnih mrež. Ponudniki se regionalno povezujejo in konkurirajo na državnem trgu. Razvoj regionalnih središč z nižjo stopnjo suburbanizacije.	Pride do nadaljnje slabitve centralnih urbanih funkcij, do njihove decentralizacije in s tem do zmanjšanja človeškega potenciala. Oblikujejo se območja ohranjanja narave na lokalni ravni. Zmanjšanje konkurenčnosti človeških virov zaradi manjših socialnih mrež. Ponudniki se lokalno povezujejo in konkurirajo na regionalnem trgu. Krepitev lokalnih središč in širitev suburbanizacije v ruralna območja.
Kazalniki: Delež urbaniziranih površin, delež kmetijskih zemljišč				
Funkcije: prostorsko načrtovanje in načrtovanje ter zagotavljanje ustrezne rabe naravnih virov	Dogovarjanje na evropski/mednarodni ravni in zakonodaja	Kontrola in podpora pri izvajanju nižjim ravnem	Vpliv skozi regionalno prostorsko načrtovanje	Vpliv skozi občinsko prostorsko načrtovanje

Modeli regionalnega razvoja				
	Transnacionalna raven/ Država	3 regije	7/12 regij	Občina/Lokalni trg dela
RAZPOREDITEV IN RABA NARAVNIH VIROV				
Ponudba in povpraševanje po energetskih virih	Na ravni države bo prišlo do velikih energetskih projektov kar pa bo omejilo nadaljevanje energetske učinkovitejših politik. Te bodo na ravni Evrope dobile večji pomeni in država bo v precepu kako dosegali zahtevane stopnje učinkovitosti. Energetski sistem Evrope bo deloval naprej brez večjih težav medtem ko se bodo okrepile mednarodne distribucijske povezave.	Ponudba in povpraševanje po energetskih virih bo še naprej krmiljena na državni ravni, zato ne bo velike razlike med razvojnimi modeli. Regije bodo naklonjene izkoriščanju alternativnih energetskih virov, večja promocija energetske učinkovitosti v gospodinjstvih in gospodarstvu.	Ponudba in povpraševanje po energetskih virih bo še naprej krmiljena na državni ravni, zato ne bo velike razlike med razvojnimi modeli. Regije bodo naklonjene izkoriščanju alternativnih energetskih virov, večja promocija energetske učinkovitosti v gospodinjstvih in gospodarstvu.	Ponudba in povpraševanje po energetskih virih bo še naprej krmiljena na državni ravni, zato ne bo velike razlike med razvojnimi modeli. Regije bodo naklonjene izkoriščanju alternativnih energetskih virov, večja promocija energetske učinkovitosti v gospodinjstvih in gospodarstvu.
Funkcija.: Energetska infrastruktura	Načrtovanje in izvajanje infrastrukture	Promocijske aktivnosti za izvajanje učinkovite rabe energije	Promocijske aktivnosti za izvajanje učinkovite rabe energije	
Pridelava hrane in prehrana	Na ravni Evrope in države bo zaradi poledic podnebnih sprememb prišlo do povezav na ravni projektov za proizvodnjo in predelavo hrane v spremenjenih okoliščinah na izvedbeni ravni pa bodo projekti šele zaživeli.	Pride do diverzifikacije med velikimi, mednarodno usmerjenimi proizvajalci in med manjšimi nišnimi igralci. Vplivi na okolje so večji zaradi intenzivnejše pridelave. Pojavi se tudi potreba po velikih dobaviteljih. Prehrana prebivalstva je prepuščena posameznikom in posameznim nacionalnim prehrabnim akcijam.	Pride do regionalizacije kmetijskega trga, kar se zgodi skozi povezovanje pridelave in predelave ter skupni marketing, trg pa je že dovolj velik. Pride do diferencirane politike razvoja kmetijstva, skozi katere omogočamo različne oblike kmetijstva, kar pripelje do uravnoveženega razvoja intenzivnega kmetijstva in ekološke pridelave. Pride do oblikovanja regionalnih prehrabnih shem, bolj kakovostne prehrane prebivalstva in posledično boljšega zdravja prebivalstva.	Lokaliziran kmetijski trg je močno povezan z razvojem podeželja in turizma. Prevladuje ekološka pridelava in predelava. Povezovanje med kmetijskimi proizvajalci je manjše, trženje je nišno. Kmetijska proizvodnja je namenjena rekreaciji prebivalstva. Pride do oblikovanja regionalnih prehrabnih shem, bolj kakovostne prehrane prebivalstva in posledično boljšega zdravja prebivalstva.
Funkcija: Načrtovanje in ustrezna pridelava in predelava hrane	Politika in zakonodaja in izvajanje kmetijskih politik	Izvajanje kmetijskih politik		

Modeli regionalnega razvoja				
	Transnacionalna raven/ Država	3 regije	7/12 regij	Občina/Lokalni trg dela
VARNOST				
Oboroženi konflikti	Nevarnost oboroženih konfliktov bo zaradi nagnjenosti k mednarodnemu povezovanju in sodelovanju na državnem nivoju majhna, a pod znatnim vplivom mednarodnih dogodkov in odločitev velikih vojaških zvez.	Nevarnost oboroženih konfliktov bo zaradi nagnjenosti k mednarodnemu povezovanju in sodelovanju na državnem nivoju majhna, a pod znatnim vplivom mednarodnih dogodkov in odločitev velikih vojaških zvez.	Nevarnost oboroženih konfliktov bo zaradi nagnjenosti k mednarodnemu povezovanju in sodelovanju na državnem nivoju majhna, a pod znatnim vplivom mednarodnih dogodkov in odločitev velikih vojaških zvez.	Nevarnost oboroženih konfliktov bo zaradi nagnjenosti k mednarodnemu povezovanju in sodelovanju na državnem nivoju majhna, a pod znatnim vplivom mednarodnih dogodkov in odločitev velikih vojaških zvez.
Funkcija: Preprečevanje in odzivanje na oborožene spopada	Zunanja politika in dogovarjanje			
Kriminal in terorizem	Stopnja kriminal se bo zaradi večje koncentracije ljudi v velikih središčih povečala. Delovanje velikih sistemov bo spodbujalo nastanek velikih podjetij in korporacij, ki bodo imele velik vpliv. Slednje bo prispevalo k razvoju korupcije na višjih nivojih. Zaradi koncentracije ljudi, dejavnosti in institucij, ki bodo odvisne od velikih sistemov (vodovod itd.) se bo povečala tudi nevarnost terorističnih napadov, ki pa bo zaradi majhnosti centrov (v primerjavi z centri ostalega dela Evrope) vseeno ostala relativno majhna. V primeru terorističnih napadov, bodo najbolj ogroženi objekti in institucije državnega pomena.	Stopnja kriminal se bo zaradi večje koncentracije ljudi v velikih središčih povečala. Delovanje velikih sistemov bo spodbujalo nastanek velikih podjetij in korporacij, ki bodo imele velik vpliv. Slednje bo prispevalo k razvoju korupcije na višjih nivojih. Zaradi koncentracije ljudi, dejavnosti in institucij, ki bodo odvisne od velikih sistemov (vodovod itd.) se bo povečala tudi nevarnost terorističnih napadov, ki pa bo zaradi majhnosti centrov (v primerjavi z centri ostalega dela Evrope) vseeno ostala relativno majhna. V primeru terorističnih napadov, bodo najbolj ogroženi objekti in institucije državnega pomena.	Stopnja kriminala bo v regionalnih središčih ostala na današnji ravni. Razvoj srednje velikih podjetij, ki bodo sektorsko obvladovala regionalni prostor bo privedel do »kartelnega dogovarjanja« na državnem nivoju. Nadaljevanje vrste korupcije, kot jo poznamo že danes. Zaradi manjše koncentracije ljudi, regionalizirane povezave sistemov in posledično nizke stopnje odvisnosti, bo nevarnost terorističnih napadov majhna in ob pojavu vezana na objekte in institucije državnega pomena.	Razvoj večjega števila manjših in bolj lokalnih središč (lokalne skupnosti bodo med seboj bolj povezane) bo vplival na relativno nizko stopnjo kriminala. Zaradi velikega števila majhnih sistemov, bodo imela poznanstva in druge vrste socialnih povezav med posamezniki velik vpliv. To pomeni razvoj korupcije na stopnji vzajemnosti (daj-dam) na nižji ravni. Zaradi manjše koncentracije ljudi, nepovezanosti sistemov in posledično manjše stopnje odvisnosti, bo nevarnost terorističnih napadov majhna in ob pojavu vezana na objekte in institucije državnega pomena.
Funkcija: Preprečevanje in odzivanje na kriminal in terorizem	Zunanja politika in dogovarjanje	Izvajanje politik varnosti, socialnega vključevanja in sodelovanja		
Strukturne varnostne grožnje	Sheme za promocijo zdravega načina življenja in boja proti odvisnostim in	Sheme za promocijo zdravega načina življenja in boja proti odvisnostim in	Regionalna središča izvajajo promocijo zdravega načina življenja	Razvoj večjega števila manjših in bolj lokalnih središč in večja socialna

	proti revščini ostanejo na državnem nivoju, s posameznimi lokalnimi shemami. Ta manjkajoči del s svojimi aktivnostmi poskušajo nadomestiti nevladne organizacije, ki pa jim manjka podpore. Gospodarsko se krepijo predvsem centri.	proti revščini ostanejo na državnem nivoju, s posameznimi lokalnimi shemami. Ta manjkajoči del s svojimi aktivnostmi poskušajo nadomestiti nevladne organizacije, ki pa jim manjka podpore. Gospodarsko se krepijo predvsem centri.	in boja prosti odvisnostim, vendar so zaradi manjše socialne povezanosti prebivalcev manj uspešne. Enako velja za boj za zmanjšanje števila ljudi pod pragom revščine. Bistvena je vloga nevladnih organizacij, ki postanejo motor aktivnosti na tem področju.	povezanost lokalnih skupnosti bo pomenila zmanjšanje števila odvisnikov, manjše regije bodo pri promociji zdravega načina življenja bolj uspešne. Zaradi manjših socialnih mrež, večje navezave na lokalne vire ter gospodarske prilagojenosti lokalnemu in regionalnemu prostoru bo prišlo do ponovne vzpostavitve prevladujočih panog gospodarstva v regijah. Slednje ob morebitni krizi v panogi lahko pomeni resno strukturno grožnjo za posamezno regijo in posledično celotno državo. Število ljudi pod pragom revščine se bo zaradi bolj uspešnega in specifičnim razmeram prilagojenega izvajanja programov zmanjšalo, vendar bo odvisno od razmer v gospodarstvu obdobjno precej nihalo.
Funkcija: Preprečevanje in odzivanje na strukturirane varnostne grožnje	Zunanja politika in dogovarjanje			
Tehnološke in prometne nesreče	Raziskave in razvoj na področju tehnologij bodo zaradi hitrejših sprememb vse močnejše njihovi rezultati pa se bodo hitreje industrializirali. Predvsem pa bo tukaj izpostavljen konkurenčni boj s Kitajsko in drugimi deli Azije, kjer bo razvoj hitrejši. Število nesreč se bo zmanjšalo.	Zaradi oblikovanja velikih sistemov in korporacij ter večje odvisnosti od njih tehnološke nesreče prizadenejo večje število ljudi (posredno). Nadzor nad sistemi se zaostri na državnem nivoju. Ker se število ljudi v javnem prometu poveča, se število prometnih nesreč na območju velikih centrov nekoliko zmanjša, se pa poveča njihova intenziteta (prizadenejo večje število ljudi).	Nevladne organizacije skupaj z regionalnimi oblastmi vzpostavijo relativno dober nadzorni sistem nad gospodarstvom, tako da državni nadzor ostane le še nad večjimi onesnaževalci ali potencialnimi grožnjami. Delni uspeh javnega prometa, razen v nekaterih večjih regijah, ne prinese bistvenih sprememb v prometni varnosti.	Majhne regije ne uspejo vzpostaviti ustreznega nadzora nad gospodarstvom, zato ta še naprej temelji na državnem nadzoru. Veliko vlogo pri opozarjanju imajo nevladne organizacije in lokalne iniciative. Zaradi nerazvitega javnega prometa in nadaljnega vlaganja v lokalno infrastrukturo prometna varnost ostane na današnjem nivoju.
Funkcija: Varovanje in odzivanje na tehnološke in večje prometne nesreče	Dogovarjanje in načrtovanje infrastrukture ter zakonodaja	Izvajanje projektov in zakonodaje	Izvajanje projektov	

Modeli regionalnega razvoja				
	Transnacionalna raven/ Država	3 regije	7/12 regij	Občina/Lokalni trg dela
DEMOGRAFSKE SPREMEMBE				
Staranje prebivalstva	Staranje prebivalstva se bo zmanjšalo zaradi priseljevanja iz drugih delov sveta, ne bo pa to dovolj vplivalo na sistem pokojnin kar bo povzročilo medgeneracijske težave.	Trend staranja prebivalstva se zaradi izrazitega priseljevanja predvsem mlade populacije, posledičnega povečanja števila rojenih otrok in povečane smrtnosti med številčnimi generacijami starejšega prebivalstva počasi umiri. Število prebivalcev ostane na današnjem nivoju.	Trend staranja prebivalstva se zaradi zmerne priseljevanja predvsem mlade populacije, posledičnega povečanja števila rojenih otrok in povečane smrtnosti med številčnimi generacijami starejšega prebivalstva počasi umiri. Število prebivalcev rahlo upade.	Trend staranja prebivalstva se nadaljuje. Zaradi povečane smrtnosti med številčnimi starejšimi generacijami in majhnega priseljevanja število prebivalcev upade.
Kazalniki: Naravni prirastek, stopnja rodnosti				
Funkcija: Odzivanje na staranje prebivalstva	Politika migracij in politika zaposlovanja ter pokojninskega varstva	Izvajanje programov zaposlovanja in socialnega varstva		
Migracije	Priseljevanje iz tujine se poveča na račun izrazitega priseljevanja mladih ljudi, predvsem z območja Rusije in Azije ter Afrike. K temu pripomorejo predvsem ekonomski razlogi v državah iz katerih se ljudje selijo in potrebe Evrope za izvajanje nekaterih slabše plačanih storitev. Kasneje se trend obrne in priseljeni začnejo izvajati vse več boljše plačanih storitev saj njihova izobrazba ne zaostaja za evropsko.	Priseljevanje iz tujine se poveča na račun izrazitega priseljevanja mladih izobraženih ljudi, predvsem z območja bivše Jugoslavije. K temu pripomore predvsem močno mednarodno povezovanje in ugled, ki si ga Slovenija ustvari na območju Balkana.	Priseljevanje iz tujine se poveča na račun priseljevanja mladih izobraženih ljudi, predvsem z območja bivše Jugoslavije. Priseljevanje je manj intenzivno.	Priseljevanje prebivalstva je omejeno, zato nima bistvenega vpliva na demografske spremembe.
Kazalniki: Migracijski saldo s tujino, notranje selitve med občinami				
Funkcija: Politika migracij in odzivanje na hitre spremembe	Politika migracij in politika zaposlovanja ter pokojninskega varstva	Izvajanje programov zaposlovanja in socialnega varstva		
Mobilnost	Urejen javni promet pomeni še več	Urejen javni promet in glavna	Mobilnost v vplivnem območju	Mobilnost je relativno majhna in

	možnosti za razvoj ter dnevne migracije ljudi, kar poveča konkurenčnost območij z urejenimi sistemi. Slovenija tukaj zaostaja in nekako ne uspe preseči konkurenčnih stopenj, ki jih je izgubila saj druge države napredujejo hitreje.	prometna infrastruktura omogočata dobro mobilnost prebivalstva tako znotraj, kot med regijami in na mednarodni ravni.	Ljubljane je velika, drugod pa ostane znotraj regionalnih okvirjev.	omejena z pretočnostjo prometnih povezav. Ljubljana, kot edino središče z relativno velikim vplivnim območjem in že razvitim javnim prometom spodbuja mobilnost sosednjih regij.
Kazalniki: število prebivalcev, dnevne migracije delovno aktivnega prebivalstva, dnevne migracije šolske mladine in študentov, stalne migracije.				
Funkcija: načrtovanje in izvajanje ukrepov izboljševanja dostopnosti	Načrtovanje mobilnosti in infrastrukture	Izvajanje projektov mobilnosti	Izvajanje projektov mobilnosti	Vključevanje v projekte mobilnosti
Delovna sila	Delovna sila je mobilna in prilagodljiva. V večjih središčih se še naprej koncentrira visoko izobražena delovna sila, ki predstavlja vse večji delež v izobrazbeni strukturi prebivalstva. Zaradi dobre mednarodne povezanosti pride do izmenjavanja visoko specializirane delovne sile s centri sosednjih držav.	Delovna sila je mobilna in prilagodljiva. V večjih središčih se še naprej koncentrira visoko izobražena delovna sila, ki predstavlja vse večji delež v izobrazbeni strukturi prebivalstva.	Človeški viri se razpršijo v več med seboj konkurenčnih centrih, ki niso konkurenčni na mednarodnem nivoju. Visoko izobražena delovna sila, ki predstavlja vse večji delež v izobrazbeni strukturi, odhaja v velike centre sosednjih držav, mladi, ki se priseljujejo iz drugih držav, pa Slovenijo izkoristijo kot odskočno desko v druge države.	Velika razpršenost centrov in institucij bo povzročila veliko razpršenost človeških virov. Centri so si konkurenčni le še na regionalnem nivoju, Ljubljana pa dokončno prevzame naziv centra državnega pomena, vendar zaradi slabega med-regijskega povezovanja tudi sama ne uspe motivirati sosednjih regij. Visoko izobražena delovna sila, ki predstavlja vse večji delež v izobrazbeni strukturi, odhaja v velike centre sosednjih držav, mladi, ki se priseljujejo iz drugih držav, pa Slovenijo izkoristijo kot odskočno desko v druge države.
Kazalniki Število delovno aktivnih, stopnja brezposelnosti, število bolniških zaostankov.				
Funkcija: Zagotavljanje zadostnega števila kakovostnih delovnih mest	Strategije in programi razvoja in raziskav ter aktivne politike zaposlovanja	Izvajanje strategij in programov razvoja in raziskav ter aktivne politike zaposlovanja		

Modeli regionalnega razvoja				
	Transnacionalna raven/ Država	3 regije	7/12 regij	Občina/Lokalni trg dela
TEHNOLOGIJE				
Prometna infrastruktura	Evropa se poveže z železniškimi povezavami velikih hitrosti ter z močnimi zračnimi linijami kar pomaga pri razvoju osrednjih mega središč. Slovenija tukaj zaostane saj zaradi notranjih nerazdelanih razvojnih strategij razvija vsa središča enakomerno. Luke severnega Jadrana se povežejo, pa vendar ne dovolj močno, da bi predstavljale močno protiutež drugim konkurentom.	Država bo razvila samo tisto prometno infrastrukturo, ki bo boljše povežala regije med seboj, medtem ko bo mednarodna povezljivost ostala enak kot do sedaj. V regijah bo prišlo do razvoja javnega prometa in prehoda ljudi na te oblike prometa, vendar bo zaradi nadaljnega vlaganja v cestni promet sistem privabil le 40% potnikov. V železniškem prometu bo obnovljen le drugi tir iz Kopra do Ljubljane in od Ljubljane proti Beljaku, medtem ko druga infrastruktura ne bo zgrajena. Zaključen bo avtocestni križ, zgrajeni pa bosta tudi povezovalna cesta Želodnik Vodice in 3 razvojna os.	Povezovanje regij za razvoj javnega potniškega prometa bo uspelo le Ljubljanski in Gorenjski regiji, ki bosta na te oblike prometa privabili 40% potnikov, še vedno pa bodo težave v prometu ostale v glavnem mestu, saj druge regije ne bodo uspeli s preusmeritvijo na javne oblike prometa - torej na javnem prometu bo le 20% potnikov. V železniškem prometu bo obnovljen le drugi tir iz Kopra do Ljubljane in od Ljubljane proti Beljaku, medtem ko druga infrastruktura ne bo zgrajena. Zaključen bo avtocestni križ, zgrajeni pa bosta tudi povezovalna cesta Želodnik Vodice in 3 razvojna os.	Ne bo prišlo do razvoja javnih potniških sistemov, saj regije ne bodo uspeli najti skupnega povezovalnega elementa. Zaradi tega bo nekaj potniških regij ostalo samih in nerazvitih, medtem pa se bo naprej močno vlagalo v ceste lokalnega prometa in regionalne ravne. V železniškem prometu bo obnovljen le drugi tir iz Kopra do Ljubljane in od Ljubljane proti Beljaku, medtem ko druga infrastruktura ne bo zgrajena. Zaključen bo avtocestni križ, zgrajena pa bo le povezovalna cesta Želodnik Vodice.
Kazalniki investicije v prometno infrastrukturo, delež investicij v trajnostne prometne načine, dolžina nove in rekonstruirane prometne infrastrukture po vrstah infrastrukture				
Funkcija: Prometna dostopnost državnih in mednarodnih omrežij in tehnologije	Politika in infrastruktura	Izvajanje politike in infrastrukturnih projektov		
Nove tehnologije Raziskave in razvoj ter inovacije	Evropske raziskovalne in tehnološke platforme pomagajo k razvoju tehnologij in njihovi industrializaciji medtem ko Slovenska industrija zaostane in se začne prestrukturirati. V tem času večino zaposlenih, ki še	Razvojni centri za razvoj novih tehnologij se bodo razvili v sodobne odprte centre le v Ljubljani in v manjši meri v Mariboru. Bodo pa imeli svoje izpostave in dobro delujoče mreže v Kopru, Kranju,	Prišlo bo do povezovanja med razvojnimi institucijami, kljub temu pa bodo ostale razpršene in bo zaradi tega ta proces obstal in ne bo prinesel uspeha. Regije bodo zato ponovno razpršeno ustanovljale	Regije bodo razpršeno ustanovljale razvojne centre in na podlagi političnih in neekonomskih in družbenih odločitev izgubljale konkurenčni boj. Zaradi naložb v takšno razvojno

	ostanejo zaposleni prevzamejo storitve, ki pa se težko prodajo na tujih trgih saj so manj dinamične in mobilne kot konkurenti.	Novem mestu in Celju. Povezovanje podjetij za razvoj novih tehnologij bo uspelo v Ljubljani medtem ko se bodo drugje zaradi konkurenčnega boja med regijami vložena sredstva razpršila. Razvoj storitev z višjo dodano vrednostjo bo tako kot v tehnologijah uspel le v Ljubljani drugje pa bo prepuščen posameznim projektom in nenačrtovanim uspehom.	razvojne centre in na podlagi političnih in neekonomskih in družbenih odločitev izgubljal konkurenčni boj. Zaradi naložb v takšno razvojno infrastrukturo bo delo na vsebinah oteženo, saj ne bo imelo niti dovolj velike koncentracije, niti dovolj velikih prihodkov, ki bi uspeli vzdrževati sistem. Regije bodo primorane delovati v sistemu tujih neposrednih naložb, ki pa bodo usmerjene v low tech in ne v želene vsebine razvoja tehnologij in storitev.	infrastrukturo bo delo na vsebinah oteženo, saj ne bo imelo niti dovolj velike koncentracije, niti dovolj velikih prihodkov, ki bi uspeli vzdrževati sistem. Regije bodo primorane delovati v sistemu tujih neposrednih naložb, ki pa bodo usmerjene v low tech in ne v želene vsebine razvoja tehnologij in storitev.
Funkcija: Nove tehnologije ter raziskave in razvoj ter inovacije	Strategije raziskav in razvoja ter podjetništva in inovacij	Izvajanje strategij raziskav in razvoja ter podjetništva in inovativnosti		

Modeli regionalnega razvoja				
	Transnacionalna raven/ Država	3 regije	7/12 regij	Občina/Lokalni trg dela
DELOVANJE INSTITUCIJ				
Globalizacija Mednarodna povezanost	Državne institucije bodo bolj povezane navzgor na mednarodnem delovanju, predvsem pa okrepilo delovanje države v EU regijah. Na mednarodnem področju bo država sposobna ponuditi eno širšo strategijo povezovanja in mednarodne kontrole, v projekte pa bodo povezane tudi gospodarstvo in izobraževalne institucije. Slovenija bo uspela privabiti eno od večjih evropskih institucij.	Regionalne in državne institucije bodo bolj povezane navzgor in manj navzdol proti občinam. To bo z nacionalnega vidika bolje povežalo delo tudi na mednarodnem delovanju, predvsem pa okrepilo delovanje države v EU regijah. Na mednarodnem področju bodo regije sposobne pripraviti projekte in zanje, najti financiranje, v projekte pa bodo povezale tudi gospodarstvo in izobraževalne institucije. Regija z glavnim mestom bo uspela	Regije se bodo povezale v EU regije, vendar bodo tam zaradi šibkejših notranjih struktur manj pomembni partnerji in bodo le sodelovale v projektih in jih ne bodo vodile. Regije bodo z državo dosegle dogovor o financiranju projektov na dolgi rok in začele z izvajanjem teh projektov. Same pa bodo težje sofinancirale projekte, zato bodo ti sicer izvajani ampak težje kot bo to pričakovano.	Regije se ne bodo povezale v EU regije in niti ne v večje evropske in projekte JV Balkana. Notranje bodo šibko povezane in še vedno bodo nadaljevale boj z nacionalno oblastjo za financiranje projektov. Regije na mednarodnem področju ne bodo dejavne razen v projektih čezmejnega sodelovanja.

		privabiti eno od večjih evropskih institucij, medtem ko bo mariborska ustanovila evropski center za povezovanje na Balkanu, ki bo v tem prostoru nadomestil Organizacijo za varnost in sodelovanje.		
Funkcija: Soočanje s problematiko globalizacije ter vključevanje v mednarodne aktivnosti				
Gospodarska stabilnost	Zaradi večje koncentracije pristojnosti in možnosti nastopanja na drugih trgih bo regijam uspelo bolje usmerjati gospodarski razvoj in ga uskladiti z državnimi instrumenti. Prišlo bo do prestrukturiranja industrije kar o v nekaterih delih države povzročilo specializacijo in veliko število dolgotrajno brezposelnih.	Zaradi večje koncentracije pristojnosti in možnosti nastopanja na drugih trgih bo regijam uspelo bolje usmerjati gospodarski razvoj in ga uskladiti z državnimi instrumenti. Prišlo bo do specializacije nekaterih regij vendar bolj v nižnjih dejavnostih, medtem ko se bodo nekatere usmerile v posamezne industrijske dejavnosti in tam skušale doseči uspeh.	Regije bodo kot do sedaj delovale razpršeno in nepovezano. Medtem ko bo vsaka skušala razvijati svoje dejavnosti ne bodo uspele povezati politik, delovanja in idej. Ravno tako zaradi tega ne bo tega uspela narediti država in stabilnost gospodarstva bo ogrožena zaradi neučinkovitosti sistema podpore gospodarstvu, ki mora priti iz šolskega sistema, razvoja javne razvojne infrastrukture in prometnih sistemov ter drugih dejavnosti.	Regije bodo kot do sedaj delovale naprej razpršeno in nepovezano. Medtem ko bo vsaka skušala razvijati svoje dejavnosti ne bodo uspele povezati politik, delovanja in idej. Ravno tako zaradi tega ne bo uspela narediti država in stabilnost gospodarstva bo ogrožena zaradi neučinkovitosti sistema podpore gospodarstvu, ki mora priti iz šolskega sistema, razvoja javne razvojne infrastrukture in prometnih sistemov ter drugih dejavnosti.
Kazalnik: Rast BDP				
Funkcije: Zagotavljanje gospodarske stabilnosti in gospodarskega razvoja	Monetarno delovanje in politika gospodarskega razvoja			
Družbena infrastruktura	Evropa in država bosta v družbeni infrastrukturi ponudili strategije medtem ko bo Evropa bolj podpirala njihovo izvajanje bo Slovenija težko zagotavljala sredstva. Veliko družbenih storitev se bo preselilo v zasebni sektor. Šolski sistem bo začel spreminjati obliko in delovanje, medtem ko bodo spremembe počasne saj bodo sistemske spremembe velike in boleče bo pa se uspel povezati z evropskim.	Regijam ne bo uspelo organizirati potrebne socialne infrastrukture in storitev saj bodo zaradi velikosti težje našle sodelovanje z NVO sektorjem in manjšimi družbenimi skupinami in skupinami, ki imajo posebne potrebe. Šolski sistem bo začel spreminjati obliko in delovanje, medtem ko bodo spremembe počasne saj bodo sistemske spremembe velike in boleče. Sistem predšolske vzgoje se ne bo	Regije bodo pridobile pristojnost le za nekaj družbenih dejavnosti in sicer socialno varstvo in razvoj knjižničnega sistema. Knjižnični sistem bo kakovostno deloval saj bo uspel razviti celoten sistem centralnih knjižnic in drugih knjižnic. Regijam bo uspelo organizirati potrebno socialno infrastrukturo in storitve saj bodo zaradi manjše velikosti uspele najti sodelovanje z NVO sektorjem in manjšimi	Regije še naprej ne bodo imele pristojnosti za družbene dejavnosti in na njih ne bodo vplivale. Državna ureditev pa se bo spreminjala počasi.

	Reforma javne uprave bo zaostala zaradi prenosov pristojnosti in delitve dela, na koncu pa se bo vendarle začela.	spremenil saj regijam in državi ne bodo uspele velike reforme, kar pa bo škodilo razvoju gospodarskih dejavnosti in reformi šolskega sistema. Knjižnični sistem bo kakovostno deloval saj bo uspel razviti celoten sistem centralnih knjižnic in drugih knjižnic. Reforma javne uprave bo zaostala zaradi prenosov pristojnosti in delitve dela, na koncu pa se bo vendarle začela.	družbenimi skupinami in skupinami s posebnimi potrebami. Reforma javne uprave bo zaostala zaradi prenosov pristojnosti in delitve dela, ne glede na to pa bo po nekaj poskusih uspela in začela delovati odprto, prilagojeno potrebam uporabnikov.	
Kazalniki: število javnih dejavnosti po naseljih, središča z javnimi dejavnostmi najvišjega ranga, središča z javnimi dejavnostmi višjega ranga				
Funkcija: Družbena infrastruktura, javna uprava in druge javne službe	Zagotavljanje izvajanja	Zagotavljanje izvajanja		
Funkcija: čezmejno sodelovanje	Politika in okviri	Zagotavljanje izvajanja	Sodelovanje čez mejo ter sodelovanje v projektih	Izvajanje in sodelovanje v izvajanju projektov
Funkcija: lokalni trg dela	Aktivna politika zaposlovanja in drugi povezani	Izvajanje aktivne politike zaposlovanja in drugi povezani		
Funkcija: šolstvo (srednje šole)	Politika izobraževanja	Izvajanje politike izobraževanja		
Funkcija: oskrba		Izvajanje oskrbe	Izvajanje oskrbe	Izvajanje oskrbe
Funkcija: zdravstvo	Sistem zdravstva	Izvajanje sistema in dopolnjevanje vsebin	Dodatne in dopolnilne vsebine	
Funkcija: Kultura	Kulturni program in izvajanje nacionalnih vsebin	Kulturni program in izvajanje	Kulturni program in izvajanje	

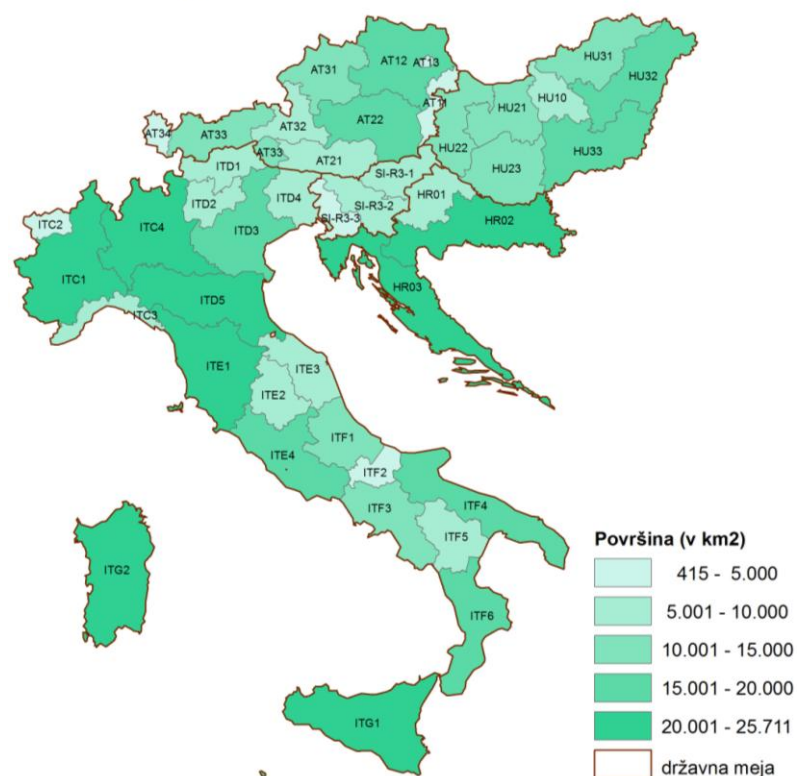
2.3 OBLIKOVANJE FUNKCIONALNIH REGIJ GLEDE NA STATISTIČNE PODATKE (EUROSTAT) O POKRAJINAH V SOSEDNIJH DRŽAVAH IN GLEDE NA NOTRANJA RAZMERJA V DRŽAVI

V priloženih kartografih smo prikazali Slovenijo in sosednje države oz. njihove regije glede na delitev (Slovenije) na 3, 7, in 12 regij. Prikaze smo izdelali za najpomembnejše kazalce demografskega značaja (prebivalstvo, rast prebivalstva, nezaposlenost), gospodarskega značaja (BDP prebivalca, bruto dodana vrednost) in prostorskega značaja (površina, deleže grajenega okolja, kmetijskih, gozdnih in urbanih površin). V nadaljevanju so prikazani kartni prikazi s kratkimi komentarji. V grafičnih prikazih so količinska razmerja prikazana v stopnjah. V delovnem gradivu raziskave pa so arhivirani vsi statistični podatki.

V modelih treh slovenskih regij so kot sosednje, mejne regije v tujih državah: osrednja Hrvaška, vzhodna (panonska) Hrvaška, jadranska Hrvaška, regija Nyugat-Dunautal, Furlanija-Juljska krajina (Friuli-Venezia-Giulia).

V modelih 12 slovenskih regij so kot sosednje, mejne regije v tujih državah analizirane oz. ocenjevale: vzhodna Štajerska, Vas, južna Gradiščanska, zahodna in južna Štajerska, spodnja Koroška, Zala, regija Celovec-Beljak, videmska, goriška in tržaška pokrajina, Medžimurska, Varaždinska, Krapinsko-Zagorska, Zagrebška, Karlovška, Istrska in Primorsko-Goranska županija.

Površina regij (v km²) na SI-R3 in NUTS2 ravni leta 2008

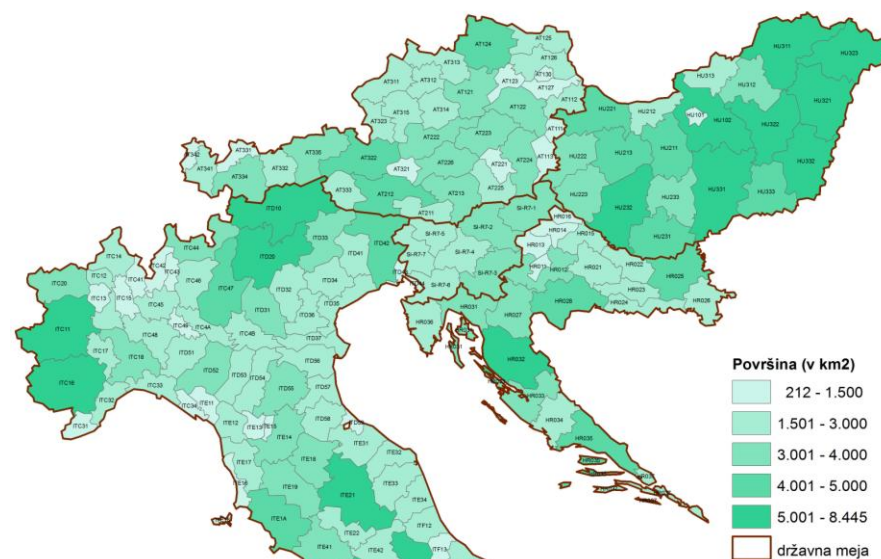

Površina regij (v km²) leta 2008

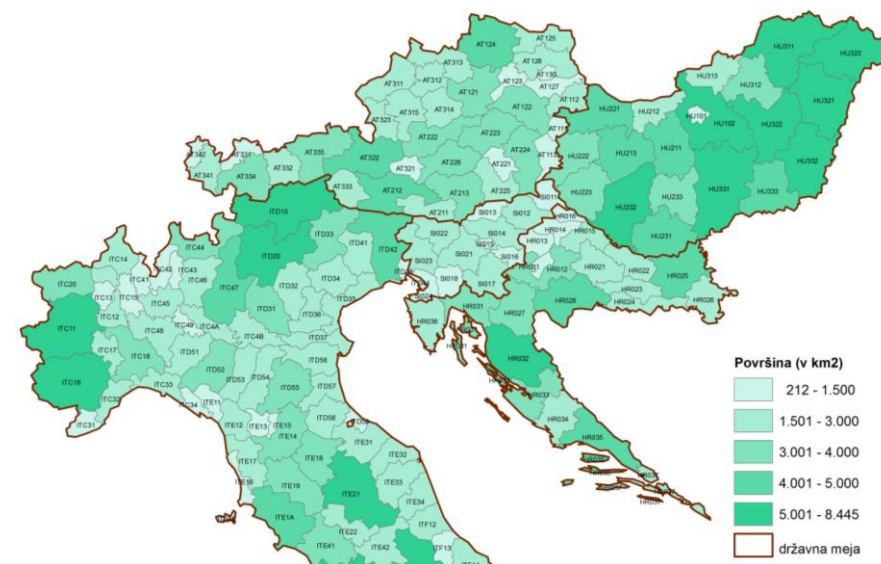
Primerjava površin regij med modeli 3, 7, in 12 s čezmejnimi regijami NUTS-2 in NUTS-3:

- model 3 pokrajin je šibkejši glede na NUTS-2 raven sosednjih držav;
- kazalci so razmeroma ugodni pri 7 pokrajinah glede na NUTS-3 raven v sosednjih državah;
- model 12 pokrajin je izrazito slabši, celo pri najmanjših možnih pokrajinah sosednjih držav.

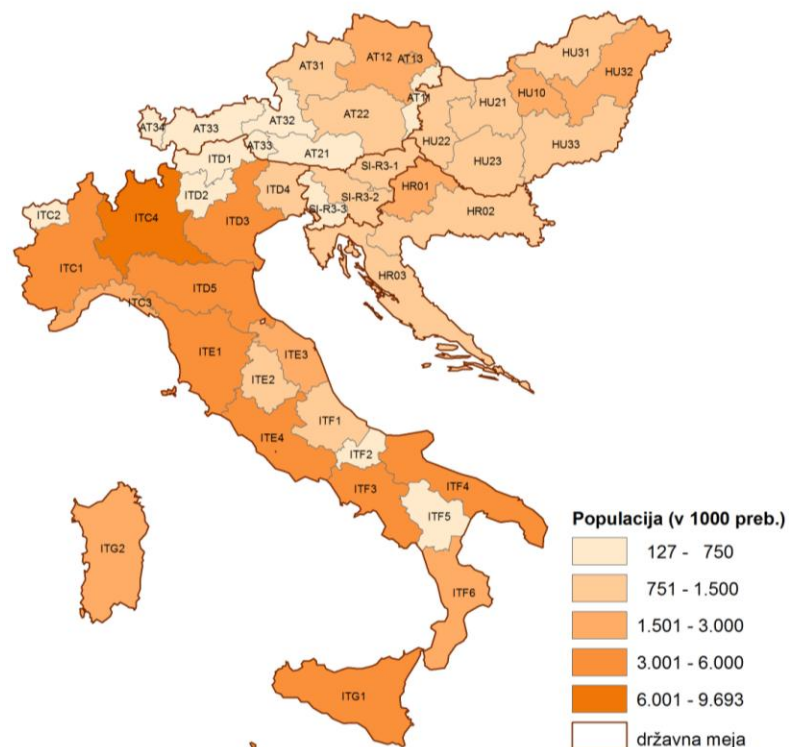
Površina regij (v km²) na SI-R7 in NUTS3 ravni leta 2008

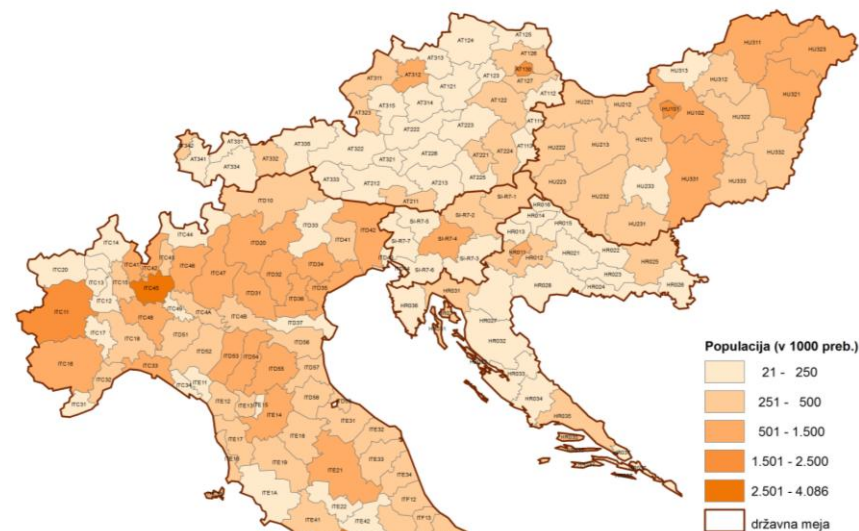
Površina regij (v km²) na NUTS3 ravni leta 2008

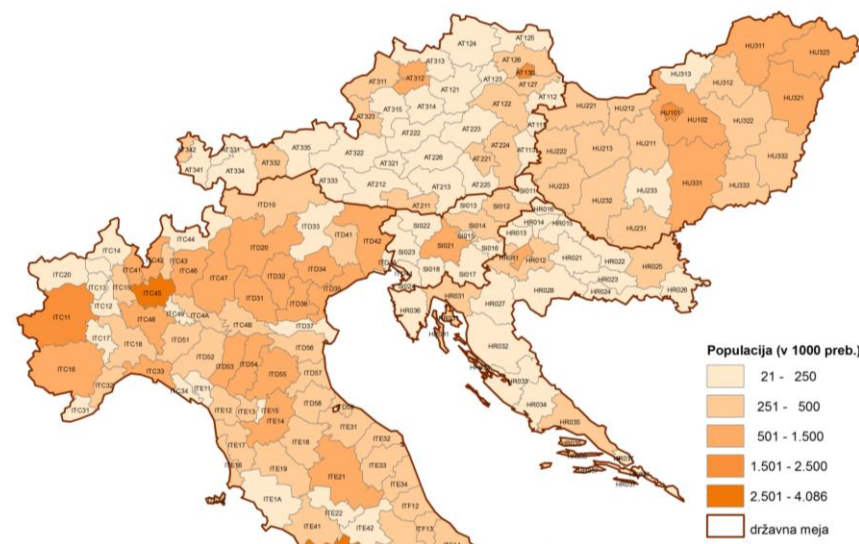
**Povprečna populacija (v 1000 prebivalcih)
na SI-R3 in NUTS2 ravni leta 2008**

**Povprečna populacija (v 1000 prebivalcih)
na SI-R7 in NUTS3 ravni leta 2008**

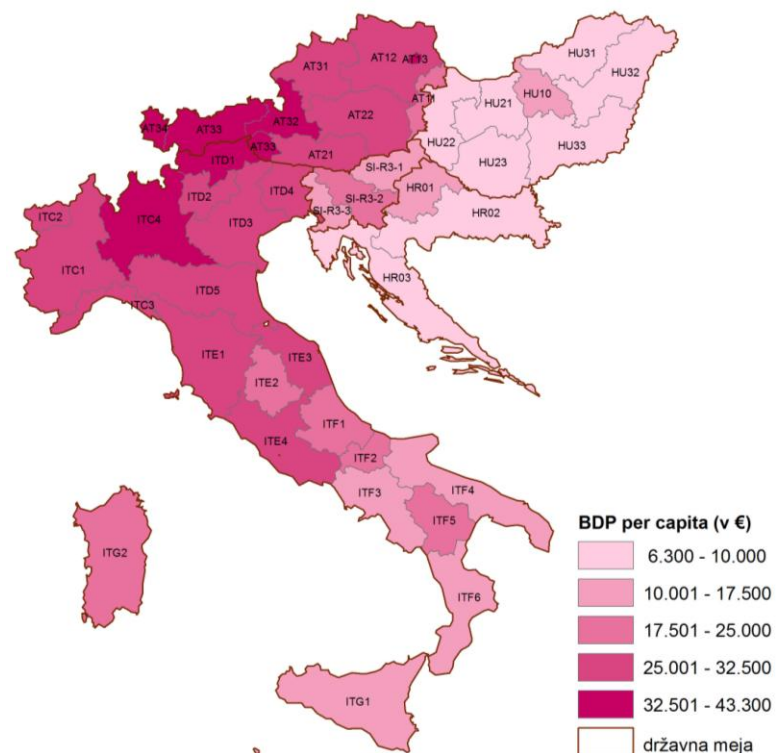
**Povprečna populacija (v 1000 prebivalcih)
na NUTS3 ravni leta 2008**

Povprečna populacija (v 1000 prebivalcih) leta 2008

- glede na človeške vire je model 3 slovenskih pokrajin najboljši, saj so le-te demografsko primerljive s čezmejnimi NUTS-2 regijami (razen zahodne Slovenije);
- model 7 regij je še vzdržen ob pogoju primerjave z NUTS-3 ravnjo;
- model 12 regij je izrazito slabši, saj prideta do izraza šibko Pomurje in slovenska Koroška.

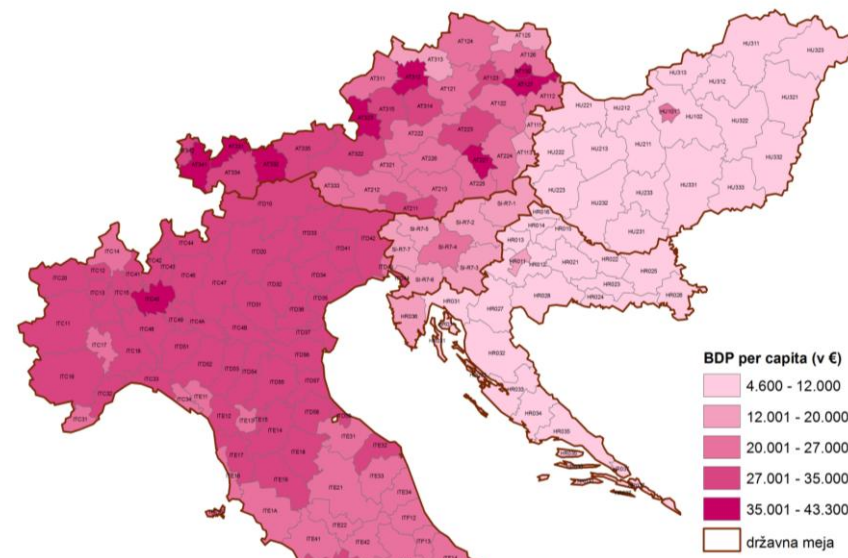
Bruto domači proizvod na osebo (v €) na SI-R3 in NUTS2 ravni leta 2007

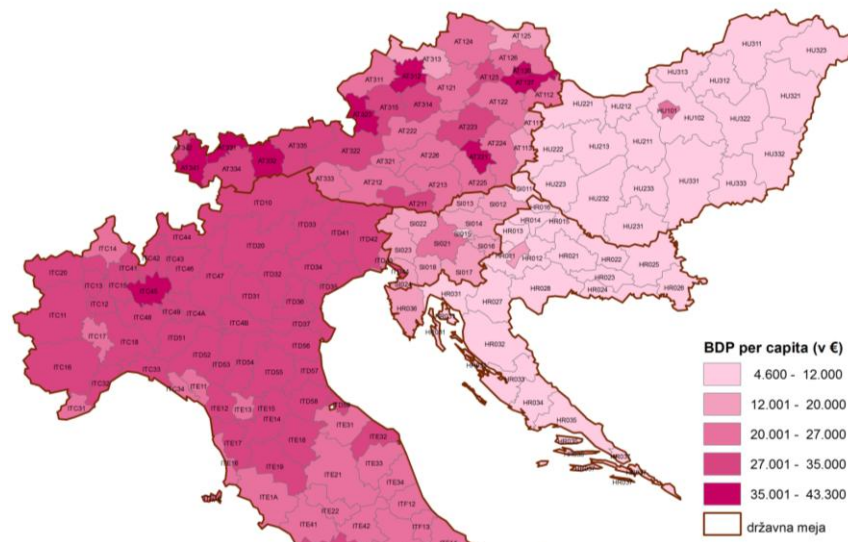
BDP per capita (v €) leta 2007

- osrednja Slovenija je še primerljiva z italijanskimi in avstrijskimi NUTS-2 pokrajinami, ostali pa sta ugodnejši glede na madžarske in hrvaške;
- najugodnejši je model 3 regij;
- pri 7 regijah se ugodni kazalci reducirajo le na ljubljansko regijo, ostale zaostajajo in so primerljive le še z madžarskimi in hrvaškimi.

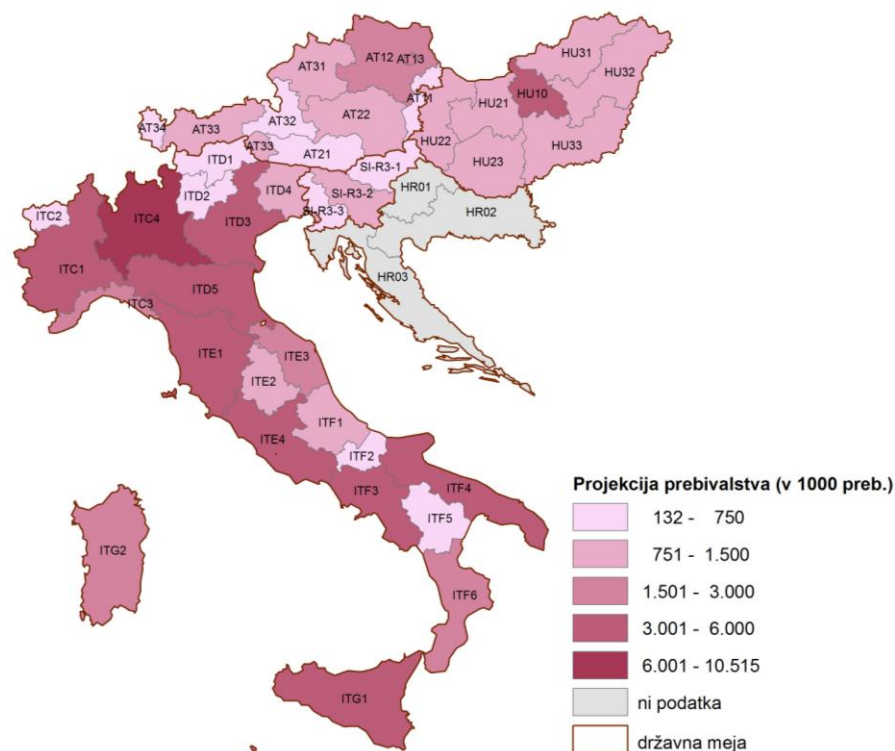
Bruto domači proizvod na osebo (v €) na SI-R7 in NUTS3 ravni leta 2007

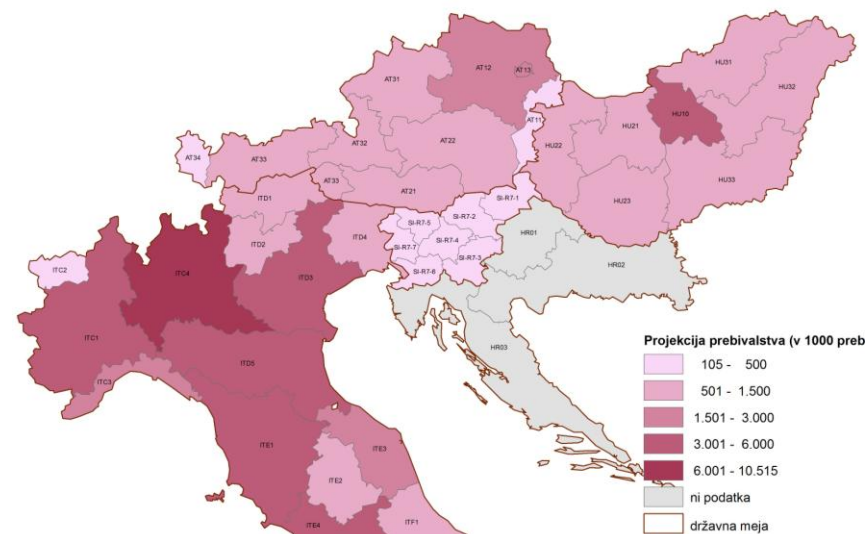
Bruto domači proizvod na osebo (v €) na NUTS3 ravni leta 2007

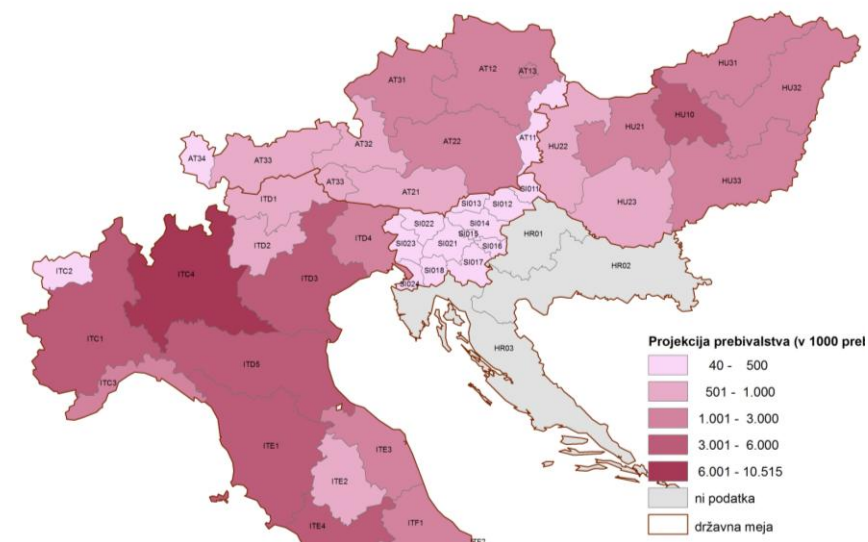
**Projekcija prebivalstva (v 1000 prebivalcih)
na SI-R3 in NUTS2 ravni za leto 2030 (podatki za SI za leto 2032)**

**Projekcija prebivalstva (v 1000 prebivalcih)
na SI-R7 in NUTS2 ravni za leto 2030 (podatki za SI za leto 2032)**

**Projekcija prebivalstva (v 1000 prebivalcih)
na SI-R12 in NUTS2 ravni za leto 2030 (podatki za SI za leto 2032)**

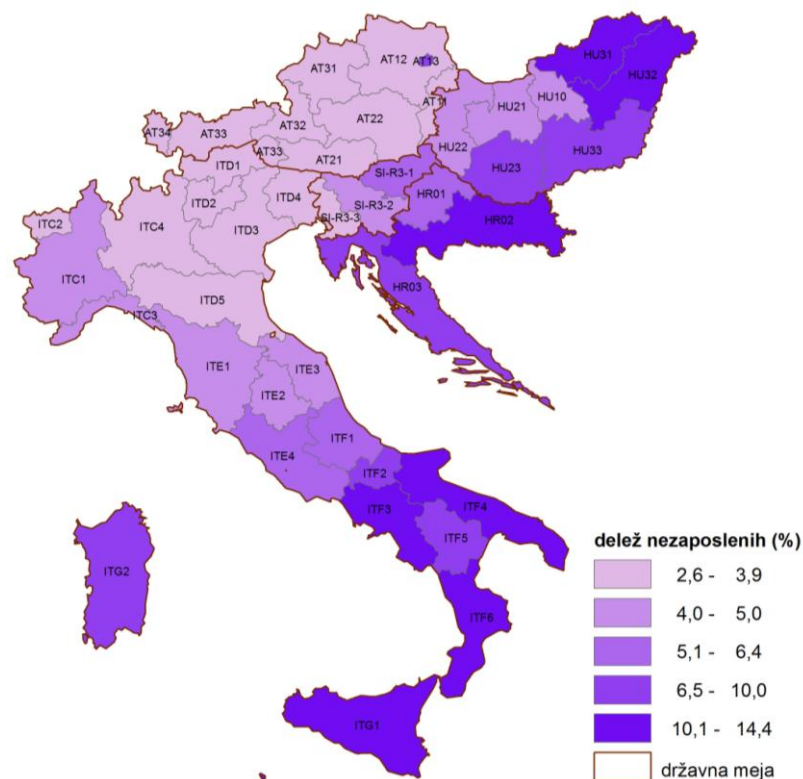

Projekcija prebivalstva za leto 2032

Primerjava prebivalstva po modelih 3, 7 in 12, ki bo živel v regijah leta 2030:

- osrednja Slovenija še drži korak z regijami v sosednjih državah;
- najugodnejša slika je pri 3 velikih razvojnih regijah;
- vse regije pri modelih 7 ali 12 demografsko močno zaostajajo (z izjemo glede na Gradiščansko).

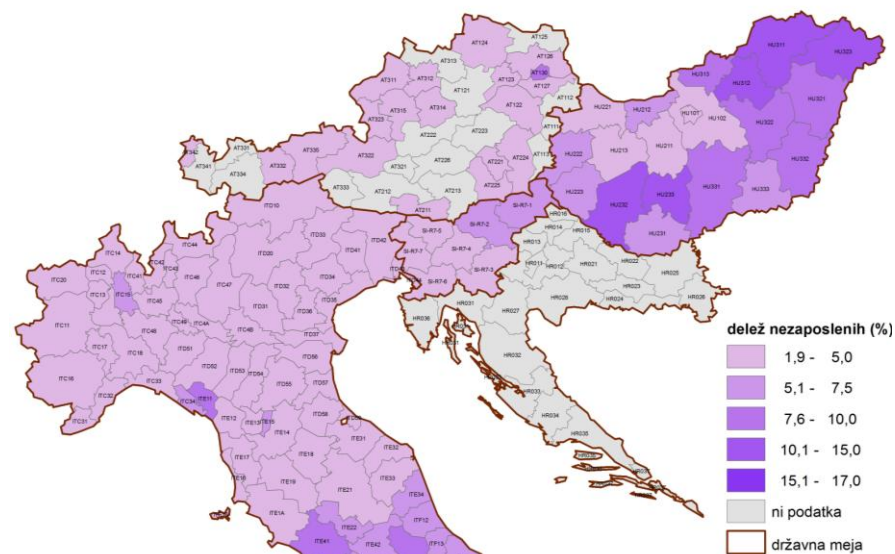
Delež nezaposlenih (v %) na SI-R3 in NUTS2 ravni leta 2007

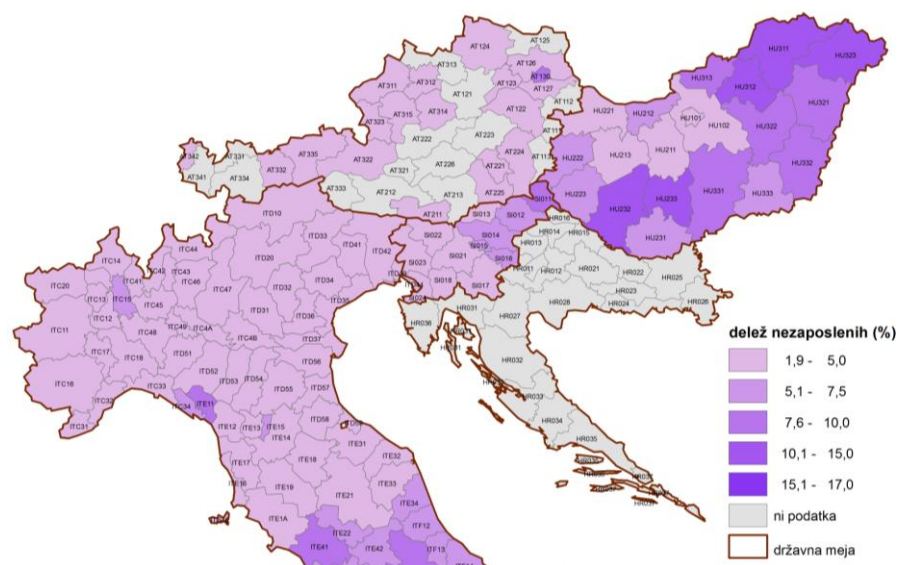
Delež nezaposlenih (v %) na NUTS-0 ravni leta 2007

- kazalci nezaposlenosti so za Slovenijo ugodni samo, če ni deljena na pokrajine;
- že pri delitvi na 3 pokrajine se pokaže slabše stanje pri v osrednji in vzhodni Sloveniji;
- pri delitvi na 7 in 12 pokrajin se razlike samo še povečujejo (Pomurje je celo slabše od mejnih madžarskih pokrajin).

Delež nezaposlenih (v %) na SI-R7 in NUTS3 ravni leta 2007

Delež nezaposlenih (v %) na NUTS3 ravni leta 2007

Na osnovi kartnega gradiva (oz. podatkov, ki pa niso priloženi) smo izpeljali ocene možnih regionalizacij Slovenije na 2, 3, in 7 regij. Kot rečeno, smo za kontrolo vzeli še Slovenijo kot eno regijo v odnosu na sosednje države in na kohezijske regije sosednjih držav. V nadaljevanju so priložene preglednice, ki opisane kazalce (vrstice) analizirajo glede na NUTS-0, NUTS-1, NUTS-2 in 3 regije, NUTS-3 in 7 regij ter NUTS-3 in 12 regij. Ocene so bile opravljene dvakrat, in sicer glede na "položaj" regij v čezmejnem (mednarodnem) okolju in glede na notranja razmerja med regijami v Sloveniji.

Modele pokrajin smo ocenjevali po vrsti, kot rečeno, kvantificiranih kazalcev. Iz tabel s podatki so primerjave jasno razvidne. Ker pa želimo priti do integralnih in uporabnih ocen, smo ocene oz. primerjave za vsak kriterij izvedli le s tri-stopenjsko lestvico:

- 1 za ugodno, nadpovprečno vrednost modela glede na kazalec
- 0 za povprečno vrednost modela, ki torej ne odstopa bistveno ne navzgor ne navzdol, ni bistveno boljši ali slabši
- 1 za neugodno, podpovprečno vrednost modela glede na kazalec.

Čim večje število kazalcev uporabimo, bolj se bližamo celoviti in realni presoji vrednosti modela. Nismo se torej ukvarjali s "težo" (deležem) posameznega kazalca, temveč smo predpostavljali enak vpliv vsakega od kazalcev. Objektivna presoja vrednosti modela regij torej bolj izhaja iz nabora večjega števila (enakovrednih) kazalnikov, kot pa iz selekcije in uteževanja kazalnikov.

Ocene smo opravili ločeno za vrednost (primerjave) z regijami sosednjih držav (ocena A) in ločeno za vrednosti glede na notranja razmerja v Sloveniji (ocena B). To nam omogoča ločeno ali skupno proučitev ustreznosti modelov, seveda je najbolj ustrezna skupna ocena (A+B).

Posebej je treba poudariti, da gre pri določanju vrednosti +1, 0 in -1 za arbitrarno, ekspertno oceno. Pri tem gledamo položaj vseh regij skupaj, kot celoto – tako glede na regije sosednjih držav kot tudi glede na notranja razmerja (razlike). Osrednjeslovenska – Ljubljanska regija, pa je primerjana z Zagrebško, Graško, Tržaško in beneško urbano regijo. Ocene razmerij znotraj Slovenije pa seveda izhajajo iz doseganja kohezivnosti, sinergij, vključevanja manj razvitih delov itd.

Preglednica 2.3.1

NUTS 0 (cela) Slovenija in (cele) sosednje države				
A - ocena regij glede na mednarodno okolje		B - ocena regij glede na notranje razlike		A + B
prebivalstvo	Bistveno manjše in pol manjše od Hrvaške.	-1	0	
BDP/per capita	Boljši od Hrvaške in Madžarske in slabše od Italije in Avstrije (od te bistveno).	0	0	
površina	Bistveno manjša, od Hrvaške več kot pol manjša.	-1	0	
% grajenega okolja / urbanih površin	Slovenija je manj urbanizirana, a primerljivo s Hrvaško in približno še enkrat manj od Italije in Avstrije.	-1	0	
% kmetijskih površin	Slovenija ima izrazito manjši % kmetijskih površin kot sosednje države (razen gorate Avstrije), pol manj od Madžarske in okoli 20 % manj od Hrvaške.	-1	0	
% gozdnih površin	Slovenija ima izrazito večji delež gozdov kot sosednje države in še enkrat večji delež od Madžarske, Italije, celo večji od gorate Avstrije. Ta kazalec kaže tudi na večjo sonaravnost ob hkratnem omejevanju razvoja zaradi varstva naravnega okolja.	1	0	
stopnja rasti prebivalstva	Slovenija zaostaja za rastjo populacije Italije in Avstrije in je malenkost višja od tiste na Hrvaškem in Madžarskem.	0	0	
bruto dodana vrednost	Po celotni dodani vrednosti zaradi velikosti Slovenija neprimerno zaostaja za Italijo (približno 40 x) in Avstrijo, vendar le 3 x za Madžarsko.	-1	0	
% nezaposlenih	Nezaposlenost leta 2007 v Sloveniji ni bila neugodna. Je slabša glede na Avstrijo. Na Hrvaškem je bila celo še enkrat slabša od stanja v Sloveniji.	1	0	
št. nočitvenih kapacitet	Po številu nočitvenih kapacitet je Slovenija povsem neprimerljiva s turističnima "velikanoma" Italijo in Avstrijo, ima pa npr. kar polovico Hrvaških nočitev.	-1	0	
vsota		-4	0	-4

Preglednica 2.3.2

NUTS 1 (cela) Slovenija in prva velikostna delitev sosednjih držav (razen Hrvaške)				
	A - ocena regij glede na mednarodno okolje		B - ocena regij glede na notranje razlike	A + B
prebivalstvo	Manjše (od zelo manjše do nekoliko manjše - zahodna Madžarska) in rahlo večje od južne Avstrije.	-1		0
BDP/per capita	Slabši od Avstrije in Italije, boljši od Madžarske in Hrvaške - celo dvakratno.	0		0
površina	Manjša od mejnih regij Italije, Hrvaške in Madžarske, rahlo manjša od južne Avstrije.			0
% grajenega okolja / urbanih površin	Po kazalcih urbanizacije je Slovenija slabša od vseh velikih pokrajin sosednjih držav, glede na SV Italijo celo za 100 %.	-1		0
% kmetijskih površin	Po deležih kmetijskih površin je Slovenija precej slabša od vseh velikih pokrajin sosednjih držav (celo za 100 % od sosednje Madžarske), je pa boljša od južne Avstrije.	-1		0
% gozdnih površin	Slovenija je bistveno bolj gozdnata od vseh velikih pokrajin sosednjih držav, še enkrat bolj od zahodne Madžarske in SV Italije, je pa skoraj enaka z južno Avstrijo. To kaže na večjo sonaravnost in hkrati razvojno ogroženost zaradi varstva naravnega okolja.	1		0
stopnja rasti prebivalstva	Rast populacije v Sloveniji je rahlo boljša od zahodne Madžarske in cele Hrvaške, slabša od SV Italije in enaka z južno Avstrijo.	0		0
bruto dodana vrednost	Bruto dodana vrednost je v Sloveniji okoli 10 x manjša od SV Italije, je pa primerljiva z južno Avstrijo in boljša od zahodne Madžarske. Vendar pa ima budimpeštanska regija večjo vrednost od cele Slovenije, SV Avstrija z Dunajem pa celo 3 x večjo.	-1		0
% nezaposlenih	Delež nezaposlenih je ugodnejši kot v zahodni Madžarski in v celi Hrvaški, je pa znatno slabši od južne Avstrije in SV Italije. Že budimpeštanska regija ima ta kazalec enak Sloveniji in izrazito zaostaja le Hrvaška.	-1		0
št. nočitvenih kapacitet	Slovenija je izrazito slabša od južne Avstrije (približno 8 x) in SV Italije ter celo slabša od zahodne Madžarske.	-1		0
vsota		-5	0	-5

Preglednica 2.3.3

NUTS 2 3 regije Slovenije in večje pokrajine v sosednjih državah				
	A - ocena regij glede na mednarodno okolje	B - ocena regij glede na notranje razlike		A + B
prebivalstvo	Primerljivo z avstrijskimi in italijanskimi regijami (razen Štajerske in nižje Avstrije), manjše od madžarskih in hrvaških pokrajin (razen severne Hrvaške).	0	Notranje razlike niso bistvene, približna izenačenost, slabši položaj zahodne Slovenije.	1
BDP/per capita	Primerljiv z bolj razvitima sosedama osrednjo Slovenijo, vzhodna in zahodna Slovenija sta slabši od avstrijskih in italijanskih pokrajin, a boljši od Hrvaške in Madžarske.	0	Boljši položaj osrednje Slovenije glede na vzhodno in zahodno razlike so znatne in neugodne.	-1
površina	Primerljiva, razen z vzhodno in osrednjo Avstrijo, s pokrajinami na Hrvaškem in delno slabša od zahodne Madžarske. Zahodna Slovenija je izrazito manjša.	0	Približna izenačenost, nekoliko manjša zahodna Slovenija. Razlike niso bistvene.	0
% grajenega okolja / urbanih površin	Glede na delež urbanih površin imajo tri slovenske regije slabše kazalce od Koroške in Furlanije-Juljske krajine, SV Slovenija pa primerljive s severno Hrvaško in zahodno madžarsko regijo. Osrednja Slovenija ima izrazito slabše kazalce od "metro" regij sosednjih držav!	-1	SV Slovenija ima večji delež grajenega okolja in urbanih površin (ki pa ne kaže večje urbaniziranosti), vendar razlike med regijami niso velike.	0
% kmetijskih površin	Tri slovenske regije imajo slabše, vendar še primerljive kazalce glede na sosednje regije razen madžarskih, ki imajo izrazito ugodnejše kazalce celo glede na SV Slovenijo.	-1	SV Slovenija ima večji delež kmetijskih površin, vendar razlike med regijami niso bistvene in so posledica naravnih danosti.	0
% gozdnih površin	Zahodna in osrednja Slovenija imata večji delež gozda od Koroške, Furlanije-Juljske krajine in južno-hrvaških pokrajin. Manjše razlike glede na čezmejne regije so pri SV Sloveniji, vendar je gozdnatost bistveno večja kot na Madžarskem.	0	Delež gozda je večji v zahodni in osrednji Sloveniji kot v SV Sloveniji. Razlike so znatne in neugodne.	-1
stopnja rasti prebivalstva	Rast populacije je primerljiva s sosednjimi regijami, je slabša od tiste v Furlaniji-Juljski krajini ter je nekoliko boljša od Koroške.	0	Rast populacije je v osrednji Sloveniji precej večja od tiste v zahodni in vzhodni regiji, kar je demografsko neugodno.	-1
bruto dodana vrednost	Tri slovenske regije so šibkejšje od avstrijskih in italijanskih čezmejnih regij. Osrednja Slovenija je sicer primerljiva s Koroško, vendar šibkejša od dunajske, budimpeštanske in milanske metroregije.	-1	Osrednja Slovenija ima izrazito boljše kazalce od ostalih dveh regij in so notranje razlike v Sloveniji velike in neugodne.	-1
% nezaposlenih	SV Slovenija je neugodna glede na Štajersko, Koroško, Gradiščansko, Vas in Zalo in je primerljiva s severno Hrvaško. Osrednja Slovenija je slabša glede na Koroško, a boljša glede na vse hrvaške regije. Zanimivo, da je nezaposlenost v dunajski metroregiji celo večja od tiste v osrednji Sloveniji.	0	Nezaposlenost je v SV Sloveniji izrazito večja, v zahodni Sloveniji pa manjša. Razlike so velike in razvojno neugodne.	-1
št. nočitvenih kapacitet	Tri slovenske regije imajo precej manj nočitvenih kapacitet od mejnih regij v Avstriji, Italiji in na Madžarskem ter od južne hrvaške. Primerljive so le s severno in osrednjo Hrvaško.	-1	Bistvenih razlik med regijami ni in so regije glede nočitvenih kapacitet precej izenačene.	1
vsota		-4	-3	-7

Preglednica 2.3.4

NUTS 3 7 regij Slovenije in manjše pokrajine sosednjih držav, primerljive s Slovenijo				
A - ocena regij glede na mednarodno okolje		B - ocena regij glede na notranje razlike		A + B
prebivalstvo	Približna izenačenost, boljši je položaj osrednje Slovenije in vzhodnih pokrajin glede na čezmejne regije, slabši pa je položaj zahodnih pokrajin.	0	Notranje razlike so velike, bistveno izstopa osrednja Slovenija, večje so vzhodne pokrajine (SV Slovenija in Savinjska), manjše in v slabšem položaju so ostale pokrajine.	-1
BDP/per capita	Položaj je slabši glede na avstrijske in italijanske pokrajine, boljši je od hrvaških in madžarskih pokrajin. Izjema je Istra, ki je po BDP-ju približno enaka, osrednja Slovenija je v slabšem položaju glede na Gradec, Trst ali Benetke.	0	Notranje razlike so velike, bistveno izstopa osrednja Slovenija glede na vse druge pokrajine, vendar razlike med sosednjimi niso drastične. Velika razlika napram "ljubljski" regiji je neugodna.	-1
površina	V glavnem primerljiva - pokrajine vzhodne Slovenije so nekaj večje od mejnih hrvaških županij, italijanska Furlanija je večja, tržaška manjša od ustreznih - mejnih slovenskih regij.	1	Notranje razlike niso velike, vzhodne pokrajine so večje in zahodne, vključno z osrednjo Slovenijo, nekoliko manjše.	1
% grajenega okolja / urbanih površin	Položaj sedmih regij je glede na čezmejne regije različen. Vse robne regije razen Gorenjske in SV Slovenije imajo nižje vrednosti, glede na tržaško pokrajino celo zelo izrazite. Ljubljanska regija ima nižje vrednosti od dunajske, budimpeštanske, milanske ali od regije Padova-Pordenone.	-1	Med sedmimi regijami so znatne razlike med zelo urbanizirano osrednjo Slovenijo, srednje urbaniziranimi Gorenjsko in SV Slovenijo in hipo-urbaniziranimi ostalimi regijami.	-1
% kmetijskih površin	Slovenske regije so glede na čezmejne ugodne glede deleža kmetijskih površin, celo glede na madžarske. Šibkejša je edino Gorenjska glede na Koroško.	1	Med regijami ni velikih razlik ali pa so te posledica bolj rodovitne SV Slovenije ter bolj gorate in gozdnote Gorenjske.	1
% gozdnih površin	Regionalizacija glede na čezmejne regije je ugodna, saj je gozdnatost na Koroškem, JZ Štajerskem, Goro-Kotarski županije podobna. Prav tako je podobna v SV Sloveniji glede na Zalo ali hrvaške županije, v osrednji Sloveniji pa je gozdnatost bistveno večja kot v dunajski, budimpeštanski, milanski in zagrebški metroregiji.	1	Gozdnatost je po regijah različna, a posledica bolj kmetijske SV Slovenije in bolj urbanizirane osrednje Slovenije oz. je posledica naravnih danosti in splošnega procesa ogozdovanja.	1
stopnja rasti prebivalstva	Regije so primerljive s sosednjimi čezmejnimi, so ugodnejše glede na Zalo ter Vas. Osrednja Slovenija ima opazno nižje kazalce od dunajske, budimpeštanske in celo graške regije. Položaj Goriške je glede na videmsko in tržaško pokrajino slabši.	0	Razlike so znatne glede na večjo rast v osrednji Sloveniji in zaostajanje SV Slovenije, savinjske in goriške regije.	-1

bruto dodana vrednost	Sedem regij je povsem primerljivih s čezmejnimi avstrijskimi, madžarskimi in tržaško pokrajino, in v boljšem položaju glede na hrvaške županije. Videmska pokrajina je ugodnejša od goriške. Osrednja Slovenija je šibkejša od dunajske, milanske in budimpeštanske metroregije, a močnejša glede na zagrebško in tržaško pokrajino.	1	Razlike med regijami so, vendar ne bistvene (po podatkih za 2007). Izstopa osrednja Slovenija, kar je normalen pojav v razvitih državah.	0	
% nezaposlenih	Regije so primerljive s čezmejnimi, s tem da so avstrijske (Štajerska) v boljšem položaju glede na SV Slovenijo in savinjsko regijo. Za Hrvaško ni podatkov.	1	Razlike so zlasti v manj ugodnih kazalcih SV Slovenije in savinjske regije (skupaj s slovensko Koroško). Kazalec kaže na izrazito neugodno stanje.	-1	
št. nočitvenih kapacitet	Neugodne razlike so zlasti med Gorenjsko in avstrijsko Koroško, oz. delno tudi z vzhodno Koroško, graško regijo in videmsko pokrajino. Primerljivi pa smo s hrvaškimi in madžarskimi čezmejnimi regijami.	0	Velikih in neugodnih razlik ni in je model sorazmerno ugoden.	1	
vsota		4		-1	3

Preglednica 2.3.5

NUTS 3 12 regij Slovenije in ustrezne pokrajine v sosednjih državah					
A - ocena regij glede na mednarodno okolje			B - ocena regij glede na notranje razlike		A + B
prebivalstvo	Različno in primerljivo z avstrijskimi in hrvaškimi regijami, manjše od videmske pokrajine in obeh madžarskih, manjše od reške; ljubljanska regija ima manj prebivalcev od zagrebške in beneške.	0	Razlike so velike, večje so Ljubljanska, Celjska in Mariborska regija, ostale so manjše glede na populacijo. Zaradi neizenačenosti "človeških virov" je model neugoden.	-1	
BDP/per capita	Različen, slabši od mejnih avstrijskih in italijanskih pokrajin, boljši od madžarskih in hrvaških; z izjemo Pomurja in Istre, ki sta primerljivi; Ljubljana je slabša glede na Gradec, Trst, Benetke, a boljša od Zagreba.	0	Boljši položaj osrednje Slovenije glede na vzhodno in zahodno.	-1	
površina	V Italiji so tržaška pokrajina in Julijska krajina, v Avstriji 5 mejnih pokrajin, na Madžarskem 2, na Hrvaškem 5 (županije) večje; v glavnem so slovenske regije bistveno manjše od sosednjih, zlasti glede na videmsko pokrajino, hrvaški (varaždinski) bazen na SV robu Hrvaške; tudi Ljubljana je manjša od graške in beneške urbane regije, a večja od hrvaške.	-1	Razlike so velike in povsem neprimerljive (zlasti glede na Zasavje, slovensko Koroški in drugje).	-1	

% grajenega okolja / urbanih površin	12 slovenskih regij je delno primerljivih s čezmejnimi. Neugodne razlike so glede na bolj urbanizirano tržaško pokrajino, delno Koroško (glede na Gorenjsko) in varaždinsko županijo (glede na Pomurje). Ljubljanska regija ima slabše kazalce od dunajske, milanske, graške, zagrebške in tržaške pokrajine. Notranjska in Kočevsko sta v slabšem položaju glede na obmejni hrvaški pokrajini.	-1	Razlike so dramatične, glede na močno urbaniziranost ljubljanske regije in zaostajanje vseh perifernih regij, razen Obale, Pomurja, mariborske regije in Gorenjske, kjer je položaj rahlo boljši.	-1
% kmetijskih površin	Primerljivost s sosednjimi čezmejnimi regijami je ugodna. Je celo višja od npr. Zale. Gorenjska je šibkejša glede na avstrijsko Koroško in Obala glede na hrvaško Istro.	1	Razlike so, vendar zlasti kot posledica naravnih razmer. Opazno je zaostajanje Gorenjske (ogozdovanje). Model ne zmanjšuje razlik v deležu kmetijskih zemljišč in je odraz naravnih danosti.	0
% gozdnih površin	Delež je primerljiv s sosednjimi čezmejnimi regijami. Bolj gozdnata je Goriška glede na videmsko pokrajino, Zala glede na Pomurje. Stopnja sonaravnosti je zato v slovenskih mejnih pokrajinah večja od tiste v čezmejnih pokrajinah.	1	Razlike so, vendar odraz in posledica naravnih danosti. Model torej ne zmanjšuje razlik in je v tem pogledu nevtralen.	0
stopnja rasti prebivalstva	Rast populacije je precej primerljiva s sosednjimi čezmejnimi. V goriški je šibkejša kot v videmski pokrajini. Ljubljanska pokrajina je glede na ta kazalec šibkejša od dunajske, budimpeštanske in zagrebške (z okolico).	1	Notranje razlike so, zaostajata zlasti Pomurje in Zasavje. Model razlik ne zmanjšuje. Neugodna demografska gibanja se bodo nadaljevala.	-1
bruto dodana vrednost	Dodana vrednost je primerljiva s čezmejnimi regijami Avstrije in Madžarske. Je pa videmska pokrajina ugodnejša od goriške. Ljubljanska regija ima slabše kazalce od dunajske, budimpeštanske, milanske in beneške urbane regije. Podatkov za Hrvaško ni.	1	Notranje razlike so občutne glede na izstopanje ljubljanske regije. Model nosi v sebi veliko neizenačenost pri tem kazalcu in je izrazito neugoden.	-1
% nezaposlenih	Položaj slovenskih regij glede na čezmejne ni ugoden - v pomurski regiji je slabši glede na Madžarsko (!) in Avstrijo (razen Gradiščanske). Položaj zahodne Slovenije je primerljiv z videmsko in tržaško pokrajino. Za Hrvaško ni podatkov.	-1	Notranje razlike so velike in dramatične zlasti glede Pomurja, Maribora, Savinjske regije, Zasavja in spodnjega Posavja.	-1
št. nočitvenih kapacitet	Položaj slovenskih regij je izrazito neugoden glede na avstrijsko Koroško, Štajersko (Gradec) in videmsko pokrajino, a primerljiv s hrvaškimi županijami, Zala in regijo Vas.	-1	Notranje razlike v Sloveniji niso občutne (ali pa niso ustrezno evidentirane) in je model ugoden.	1
vsota		0		-6

Končno smo združili še točkovanje na osnovi gonilnih sil s točkovanjem glede na čezmejne regije, torej z 10 dodatnimi kazalniki.

Skupno smo uporabili 29 vrednostnih ocen, kar naj bi bilo že zadostno zagotovilo za pravilnost in objektivnost ocen. Četudi je bila utež vsakega kazalnika enaka (od -1 do +1) in je vsak kazalnik lahko prispeval enak delež, pa se sumarno kažejo tudi pravilne uteži posameznih sklopov. Prebivalstvo, na primer, nastopa v obliki kazalnikov "staranje", "delovna sila", "mobilnost", "prebivalstvo" in "stopnja rasti prebivalstva". Populacijski kazalniki se torej pojavijo petkrat in ima ta vidik v celotnem ocenjevanju kar precejšnjo težo. Zelo specifičen kazalnik "število nočitvenih kapacitet" pa se pojavi samo enkrat in ima na celoto majhen vpliv. Utež kazalnikov se, skratka, kaže v pojavljanju večjega števila podobnih kazalnikov.

Preglednica 2.3.6

	NUTS 0	NUTS 1	NUTS 2	NUTS 2
	cela Slovenija + sosednje države	in 3 regije	in 7 regij	in 12 regij

PREGLEDNICA 1				
vplivi na podnebne spremembe	-1	1	-1	-1
posledice podnebnih sprememb	0	0	1	-1
vodni viri	-1	1	1	0
urbanizacija	1	1	0	-1
energetika	0	0	0	0
prehrana	0	-1	1	0
vojne, spopadi	0	0	0	0
kriminal, terorizem	-1	-1	0	1
strukturna varnost	0	0	0	1
nesreče	1	0	1	-1
staranje prebivalstva	0	1	0	-1
migracije	0	1	1	0
mobilnost	-1	1	0	-1
delovna sila	1	1	-1	-1
prometna infrastruktura	0	1	0	-1
raziskave in razvoj	0	0	-1	-1
vplivi globalizacije	1	1	0	-1
gospodarska stabilnost	0	1	-1	-1
družbena infrastruktura	0	0	1	-1
skupaj (vsota)	0	8	2	-10

PREGLEDNICA 2				
ocenjevanje glede na sosednje regije	-6	0	3	-1
ocenjevanje glede na regije v državi	0	-6	0	-5
povprečje	-3	-3	1,5	-3

vrednosti PREGLEDNICE 1 + vrednosti PREGLEDNICE 2	-3	5	3,5	-13
RANG	3.	1.	2.	4.

Rezultat kaže, da je najboljši model 7 regij, sledi model 3 regij (in z enakim številom točk Slovenija kot ena regija), najslabši pa je model 12-ih regij.

2.4 ZAKLJUČNE UGOTOVITVE O OBLIKOVANJU FUNKCIONALNIH REGIJ

Kot rezultat 5. delovne faze, ki izhaja iz analiz in točkovalnih ocen, podajamo sklepne ugotovitve o modelih treh in sedmih regij, ki sta kompatibilna. Pomenita, da se na ravni sedmih regij odvija večina funkcij in na ravni treh regij funkcije najvišjega ranga. V sklepih smo se posebej opredelili do modela regionalne disperzije, torej do 12-ih regij in do problemskih regij Slovenije. V posebnem podpoglavju smo komentirali, kaj pomeni za slovenske regije Evroregija Alpe-Jadran-Panonija. Poglavje zaključujemo s ponovnim razmislekom o različnih regionalnih funkcijah – zlasti javnih družbenih dejavnostih in njihove alokacije po regijah.

Funkcionalne regije Slovenije so v največji meri urbane regije. Tu mislimo na mestna središča regij, ki tvorijo okoli sebe povezan trg delovne sile, gravitacijo k izobraževalnim, nakupovalnim, upravnim, kulturnim, in vsem drugim funkcijam. Po drugi strani pa meje urbanih funkcionalnih regij določajo tudi radiji prostočasnih aktivnosti, t.j. rekreacije, izletništva, obmestnega vikendaštva itd. Zato raziskava ni ugotovila kake druge funkcionalne regionalizacije Slovenije, ki bi temeljila na drugačnih regijsko povezanih funkcijah. Te bi lahko bile skupni ukrepi varstva pred naravnimi ujmami, turizem v gorah, toplicah ali ob morju, proizvodnja energije, vodooskrbne funkcije in druge. Naštete regionalizacije so vezane zlasti na specifična naravna okolja (gore, reke, lokacije termalnih vrelcev, lokacije energentov itd.), vendar ne prevagajo na tehtnici določanja funkcionalnih regij. Še več, urbana središča so pogosto tudi središča okoljevarstvenih in drugih funkcij, ki so hkrati tudi središča turističnih, agrarnih in drugih regij.

Urbane funkcionalne regije moramo načrtovati odgovorno do naravnega zaledja z ustvarjanjem partnerstva mest in podeželja, s sonaravnimi ukrepi varstva pred naravnimi nesrečami, s trajnostnim izkoriščanjem naravnih virov. Obsežen del zaledja urbanih zgostitev naj bodo (za Slovenijo specifično) obsežna zaledja Nature 2000 in ekološko pomembnih območij. Mesta s svojimi funkcijami naj torej omogočajo razvoj podeželja, tamkajšnjega turizma, kmetijstva, gozdarstva, proizvodnje energije, varstva okolje itd. Z drugimi besedami, na urbane zgostitvene regije bomo navezovali tudi manj razvito periferijo, kot so primeri zgornjega Posočja, Šavrinov, Brkinov, Kočevskega, Obkolpja, Bele Krajine, Kozjanskega, Goriškega, Kobanskega idr.

K ugotovitvi, da je urbana funkcijska regionalizacija za Slovenijo edino realna in smiselna, smo prišli v tej raziskavi tako z analizo funkcijske odvisnosti občin (torej "od spodaj navzgor") kot tudi z analizo globalnih procesov in scenarijev, s pogledi na regije nam sosednjih držav (še zlasti konkurenčnih urbanih središč), s primeri raznih regionalnih sodelovanj v Evropi itd. Posebej smo se ukvarjali z analizo dostopnosti – še posebej z razvitostjo lokalnega trga dela. Analiza delovnih migracij precej "zmehča" togo ločitev urbanih regij, saj se te prepletajo in

komaj zaznavno prehajajo ena v drugo: Ljubljana prehaja v Gorenjsko (in je jasnejša ločnica šele med Tržičem in Radovljico), svoj vpliv širi proti dolensko-novomeški regiji (z jasnejšo mejo šele pri Trebnjem), savinjsko-celjski regiji (s šibko razmejitvijo na Trojanah), in sega daleč v Zasavje približno do Hrastnika. Na Ljubljansko regijo funkcijsko gravitirata tudi Ribniško in Kočevsko. Mariborska regija prehaja v Celjsko z nejasno mejo pri Slovenskih Konjicah, njen vpliv pa se širi tudi v celotno Pomurje in Podravje. Celjska urbana regija funkcijsko oskrbuje Savinjsko dolino do Laškega, Kozjansko in Obsotelsko. Na Novo Gorico gravitirajo celotno Posočje in Vipavska dolina do Podnanosa in zahodno Cerkljansko. Le nekaj "žepov" je, kjer funkcijske povezave niso zelo izrazite, se prepletajo in so v vplivu več močnejših urbanih polov. To velja za Spodnje Posavje, Cerkljansko, Idrijsko, postojnsko in ilirsko-bistriško območje, za južni del Loške doline, Obkolpje, zahodne Haloze. Slovenska Koroška deloma gravitira proti Mariboru, deloma proti Velenju oz. Celju.

Kljub obsežnim raziskovalnim naporom nismo ugotovili kakšne izrazite funkcijske regionalne tvorbe, ki bi segala na območje dveh sosednjih držav, kar je marsikje v zahodni Evropi še dejstvo. Kljub temu pa potenciali so in da nekatere povezave že obstajajo, čas skupnega bivanja v združeni Evropi še ni dovolj dolg, da bi dozorel v kako konkretno regionalno povezavo. Še najbližje pojmu čezmejne regije so urbana regija Gorica – Nova Gorica, nadalje Koprščina in tržaško metropolitansko območje ter urbana os Gradec – Maribor. Nedvomno pa bodo v prihodnje polja možnega regionalnega povezovanja gravitacija zagrebške metropole, ilirsko-bistriška subregija, ki bo v gravitaciji Reke in Opatije, "Tromeja" Zgornjesavska dolina – Trbiž – Beljak, obe Radgoni z zaledjem, os Ormož – Čakovec/Varaždin, in druge. Spoznanje o krepitvi bodočih čezmejnih funkcionalnih regij pa moramo vgraditi v našo "notranjo" urbano funkcijsko regionalizacijo. Vloge Nove Gorice, Kopra in Maribora so tu več kot očitne in morajo uravnovesiti vpliv Gorice, Trsta in Gradca. Na ravni manjših mest pa tudi Murske Sobote, Ptuja, somestij Brežice-Krško ter Dravograd-Ravne-Slovenj Gradec. Ljubljana se sicer funkcijsko ne bo povezovala s kako sosednjo metropolo, pač pa mora predstavljati konkurenčno glavno mesto v mreži evropskih prestolnic s čim večjo vlogo v integracijah kot so regija Alpe-Podonavje-Jadran, CADSES in druge.

Potem ko smo ugotovili, da so urbane funkcionalne regije osnovni rezultat raziskave, pa ostaja odprto vprašanje o velikostnih pragih urbanih središč. Potem, ko smo obširno analizirali velikost, funkcijsko opremljenosti, gravitacije in druge sestavine slovenskih regionalnih središč in še zlasti njihove minimalne prage (npr. lokacija univerze, regionalne uprave ...), predlagamo zlasti dva možna modela, ki sta opisana v podpoglavjih.

2.4.1 Model treh velikih razvojnih funkcionalnih regij: zahodne, osrednje in vzhodne Slovenije z regionalnimi urbani središči v Kopru, Ljubljani in Mariboru.

Model velikih regij ima svoje prednosti, kot so bolj konkurenčno, enakovrednejše vključevanje v mednarodne integracije (na ravneh NUTS-1 in NUTS-2); možen razvoj kakovostnih, vrhunskih funkcij (npr. univerza, znanstveno raziskovalno središče, letališče, logistični terminal, profesionalna kulturna in športna ponudba, urbani turizem, nakupovalno mesto ...) in s tem racionalizacija javnih funkcij; odlična prometna lega na križiščih 5. in 10. koridorja oz. sečišča 5. koridorja z osjo Dunaj – Zagreb in Italija/Trst – Reka – Dalmacija. Model je relativno politično nevtralen in se izogne konfliktom o obstoju manjših regij in dovolj "psihološko" oddaljen od ravni 12-ih regij. Model v grobem sledi fizično-geografskim enotam Slovenije.

Vendar so več kot očitne tudi slabe strani treh velikih regij: zanikajo že obstoječe in uspešno formirane funkcionalne regije, kot so novomeška, celjska, novogoriška in gorenjska. Položaj slovenske Koroške, Velenjsko-Saleške, Ptujске in Pomurske regije je pri modelu treh regij manj sporen, ker se te mnogo lažje vidijo integrirane v model treh regij, kot pa da je zanikan njihov obstoj v primeru 6 do 8 regij! Model zanika izrazito bipolarnost zahodne Slovenije (Kopra in Nove Gorice) in slabi čezmejna mezo-regionalna sodelovanja (Novega mesta, Nove Gorice ...). Vsaj sedem regionalnih urbanih središč ima že razvite skoraj vse značilne regionalne funkcije (visoko šolstvo, bolnico, regionalno upravo, kulturne centre, vrhunske športne objekte, obsežna nakupovalna središča, industrijske cone, porajajoče se znanstveno tehnološke parke). V primeru treh velikih regij bi bile številne naštetе dejavnosti pod vprašanjem.

2.4.2 Model sedmih funkcionalnih regij

- Ljubljanske (osrednjeslovenske)
- obalno kraške (s Koprom kot središčem),
- Goriške s Posočjem (z Novo Gorico kot središčem),
- Gorenjske (s Kranjem in gornje-gorenjskim somestjem),
- Savinjske (s Celjem kot središčem),
- jugovzhodne Slovenije (z Novim mestom kot središčem)
- severovzhodne Slovenije (z Mariborom kot središčem).

Prednosti tega modela so v doseganju še znosnega, čezmejno konkurenčnega in racionalnega spodnjega praga urbanih središč, ki lahko vzdržujejo vse potrebne regionalne funkcije in uspešno povezujejo oz. servisirajo ruralna zaledja: Novo mesto razvija in servisira Belo Krajino; Ljubljana razvija Zasavje, Kočevsko in Loško dolino; Koper Šavrine in Notranjsko; Nova Gorica gornje Posočje, breginjski kot, Baško grapo in Cerkljansko; Celje

slovensko Koroško, Kozjansko in Obsotelsko; Maribor Pomurje, Haloze in Prlekijo. Sedem urbanih središč ima dobro dostopnost in prometno lego. Vseh sedem je na 5. ali 10. koridorju ali na njihovih križiščih s 3. prometno osjo, z osjo Dunaj – Zagreb ali osjo Italija/Trst – Reka oz. Istra.

Slabe strani zgornjega modela pa so: zanikanje obstoječega in izrazitega regionalizma slovenske Koroške, Pomurja (z Mursko Soboto), Savinjsko-Šaleške mikroregije (z Velenjem); Ptuj in Notranjske (s Postojno). Ob upoštevanju slednjih pa se že zelo približujemo modelu 12-ih statističnih regij. Slaba stran je tudi v razmeroma umetni delitvi med Ljubljano in Kranjem (ki sta funkcijsko močno povezana). Model ustvarja razmeroma majhne regije, ki so le deloma primerljive z NUTS-2 oz. NUTS-3 ravni v sosednjih državah (kot so tržaška, videmska, koroška, spodnještajerska, reška, zagrebška pokrajina, regija, županija).

Politično je model nevtralen, saj uravnoveša želje po številnih majhnih regijah (12 – 15 in več) in po velikih razvojnih regijah (2 do 3). Še dovolj dobro odraža dejanske fizično-geografske, regionalne funkcionalne odnose in historične delitve Slovenije in se izogiba provincialnemu in povsem neracionalnemu drobljenju funkcij. Ravno zato, ker model zanika nekatere manjše, že naštetje regije, pa bo deležen številnih kritik in odkritih nasprotovanj. Zato ga moramo videti kot **strokovno argumentiran model združevanja uradnih 12-ih regij**. Meje sedmih regij se morajo zato absolutno ujemati z mejami 12-ih regij in njim pripadajočih občin.

2.4.3 Zgolj hipotetičen model ene regije, torej cele Slovenije kot ene funkcionalne regije

Ta model ni sprejemljiv. Res, da država funkcionira kot celota in da bi po velikosti močno ustrezala ravni NUTS-1 evropskih regij, vendar bi se kot partner postavljala v izrazito podrejen položaj. "Država" se ne bi dogovarjala z drugimi EU državami, temveč z njihovimi deli, torej regijami kot so Benečija-Julijska Krajina, južna Avstrija, morda celo z eno od treh hrvaških regij. V celoti zanika že formiran in historični slovenski regionalizem in obstoj dveh močnejših središč, Ljubljane in Maribora.

Slovenija je funkcijsko sicer bolj integrirana zaradi svoje majhnosti kot sosednje velike države (npr. severna Italija glede na Kalabrijo, severna Nemčija glede na Bavarsko, nižja Avstrija glede na Koroško, zagrebška regija glede na južno Dalmacijo). Vendar to ni razlog, da ne bi njene "notranje" funkcijske regionalizacije priznavali enako in z isto težo kot večje države. Seveda pa s čim večjimi regijami (in s čim manjši številom regij)!

Tudi umetna delitev na dve evropski kohezijski regiji tudi funkcionalni ni vzdržna. Gre za izrazito asimetričnost z mnogo močnejšo zahodno regijo, ki vključuje Ljubljano in šibkejšo vzhodno Slovenijo z Mariborom. Hkrati model zanika izrazitejše historične in sedanje

funkcionalne in urbane regije, kot so Koprška, Novomeška, Celjska. Prezrta je vloga Kopra tudi kot pomembnega vhodnega mesta Evrope. Res je, da odraža vlogo dveh edinih večjih slovenskih mest, Ljubljane in Maribora, vendar ob tem pušča ob strani realne fizično geografske, historične in funkcionalne vidike. Na ta način pa je tudi učinkovitost mezo-regionalnega povezovanja s čezmejnimi krajinami lahko šibkejša (z vidensko, varaždinsko, čakovsko, koroško, reško-goransko ...).

2.4.4 12 statističnih regij v odnosu do funkcionalnih regij

Zdi se, da se je politika v zadnjem času (glej predlog Zakona o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja) ponovno vrnila k 12-im administrativnim regijam kot temeljem slovenskega regionalizma. S tem je želela preprečiti v nedogled trajajoče politične prepire o tem, ali naj bo pokrajin še več (15 in več) ali manj (3 do 8). Poleg tega je 12 regij že od 70-ih let zasidranih v zavest ljudi o regionalni pripadnosti, prej bi rekli, o lokalnem patriotizmu. 12 regij ima dobro podporo v statističnih in upravnih službah, v delovanju regionalnih razvojnih agencij in celo v zametkih razvojnega načrtovanja (regionalnih razvojnih programih). Vendar je potrebna trditev, da - kot rezultat pričujoče raziskave, **12 statističnih regij v največji meri ne predstavlja funkcionalnih pokrajin** iz sledečih razlogov:

- So v osnovi premajhne (populacijsko, površinsko, gospodarsko, glede naravnih virov...), da bi bile primerljive s sosednjimi oz. evropskimi regijami na ravni NUTS 3. Na ta način bi bile mnoge od njih v prihodnje v izrazito podrejenem položaju pri mikroregionalnem čezmejnem sodelovanju (npr. spodnje Posavska v odnosu do zagrebške metropole, notranjska glede na reško – kvarnerski bazen, slovenska Koroška glede na avstrijsko koroško, pomurska glede na aglomeracijo Varaždin – Čakovec in večje madžarske enote z Nagykanizso in Szekesfehervarom);
- So večinoma gospodarsko prešibke in monofunkcionalne, kar bi jih (je) zlahka pahnilo v popolno socio-ekonomsko krizo (primera Pomurje in slovenske Koroške, v polpretekli zgodovini tudi Zasavje). "Regije", ki bi temeljile na depresivnosti in na razvojnem zaostajanju (zato posebna Zakona o Pomurju in še prej o Zasavju) niso smisel sodobnega, razvojno naravnega regionalizma. Regije naj s svojimi urbanih središči, infrastrukturo, naravnimi viri itd. "vlečejo naprej", ne pa da se formirajo kot teritoriji za pridobivanje družbenih pomoči.
- Z drobljenjem regij se drastično povečujejo razlike med njimi znotraj Slovenije v vseh ozirih. Tako glede velikosti regionalnih središč (npr. razmerje Ljubljana – Postojna), kot tudi glede socio-ekonomskih virov, opremljenosti, deleža zavarovanih območij (npr. Notranjska je skoraj v celoti znotraj Nature 2000 in EPO, Zasavska bistveno manj). S tem se onemogoča ustvarjati gospodarsko polifunkcionalnost, grozdenje itd. Mnoge regije so daleč pod pragom,

da bi lahko kdaj dobile nujne sodobne regionalne funkcije visokošolskega izobraževanja in resničnih (ne zgolj na papirju) znanstveno raziskovalnih parkov. Tu moramo, žal, kar naštetih Notranjsko, Spodnje-posavsko, Slovensko-koroško in Pomursko regijo.

- Ideja 70-ih let, da bi pomanjkanje večjega regionalnega središča nadomestili s funkcijskimi somestji, se ni uresničila (razen deloma na obalnem somestju). Bližnja mesta – občinska središča – si prej konkurirajo in se prepirajo o pridobitvi kake funkcije (značilni primeri Slovenj Gradec – Ravne na Koroškem – Dravograd). Spodnje-posavsko somestje Brežice – Krško in celo Sevnica, nikoli ni prav zaživelo, saj so razdalje med mesti prevelike, mesta pa prešibka za kake skupne funkcije regionalnih ravni. Podobno velja za Zgornje-gorenjsko somestje Jesenice – Radovljica/Lesce – Bled. Dodatna težava v slednjem primeru pa je v neugodni legi "gorenjske metropole" – Kranja, ki seveda prevzema večino regionalnih funkcij, je pa v izrazitem gravitacijskem polju Ljubljane (delovne vožnje, visokošolsko izobraževanje, kultura, šport, specializirani nakupi, ...) in hkrati asimetrično ležeče v gorenjski regiji.

- Kljub veliki razdrobljenosti, ki je predstavlja 12 regij (ali prav zaradi nje) so lokalni (sub)regionalizmi še vedno močni in so izrazite želje po "samostojni" Savinjsko-šaleški regiji z Velenjem, Ptujski regiji, severno ljubljanski regionalni povezavi z Domžalami in južno-ljubljanski – kar so že povsem absurde regionalizacije. Opisane težnje dokazujejo, da gre za izrazito lokalne, kvečjemu medobčinske interese in zveze "proti" močnejšemu središču (Ljubljani, Celju, Mariboru). Gre za popolno nerazumevanje smisla regionalnega povezovanja, ki ima za cilj formiranje velikih, močnih, razvojno perspektivnih, funkcijsko raznolikih teritorijev s smiselno piramido funkcij od Univerze, znanstveno tehnološkega parka, bolnišnice, gledališč, športnega stadiona, nakupovalnega mesta, kongresnega centra, sejma in drugih ... navzdol.

- Res pa je, da je logika 12-ih statističnih regij formirala nekatere, ki so razmeroma celovite, dovolj velike in identične s tistimi, ki jih predlagamo: Goriška s Posočjem in Gorenjska. Jugovzhodno Slovenijo slabi odrezanost od spodnjega Posavja, severovzhodno ločenost od slovenske koroške, obalno-kraško regijo ločenost od Notranjske in osrednjo Slovenijo izvzetost Zasavja.

Naj zaključimo, da predlagamo sicer ohranitev razmejitev (mej!) 12-ih statističnih regij, s tem da se združujejo v sedem pokrajin:

- Osrednjeslovenski regiji se priključi Zasavje (Trbovlje – Zagorje – Hrastnik), Ribniško, Kočevsko, Obsotelško (torej manj razvita periferija in hkrati komunikacijsko-razvojne smeri po Savski dolini, kočevski smeri in po smeri Bloke – Loška dolina);
- Jugovzhodni Sloveniji se priključi spodnje Posavje, ki se po osi Novo mesto – Krško z njo integralno povezuje, regionalne funkcije dopolnjuje tudi letališče v Krškem;

- Savinjski (Celjski) regiji se priključi slovenska Koroška, kar je utemeljeno in pogojeno z izgradnjo tretje razvojne osi;
- Severovzhodni (Mariborski) regiji se priključi šibko in razvojno zaostalo Pomurje, ki je z avtocesto že sedaj z njo integralno povezano;
- Obalno-kraški regiji (Kopru) se priključi Notranjska, kot njeno naravno zaledje.

2.4.5 Funkcionalne regije in obmejna območja Slovenije

Obroč manj razvitih, ogroženih območij Slovenije je v največji meri identičen z obmejnimi deli Slovenije, ki so slabše dostopna, gorata, gozdnata, manj poseljena, z manj delovnimi mesti, ki so območja demografske ogroženosti, staranja, nezaposlenosti, odseljevanja in opuščanja kmetijstva. Le nekaj problemskih mikroregij je, ki niso obmejne (Zasavski revirji, Baška grapa, Cerkljansko, Suha krajina). Zato je pomembno vprašanje, kako naj funkcionalna regionalizacija čim bolj ustvarja pogoje za njihov hitrejši razvoj. Odgovor ni v "formiranju" posebnih geografsko zaokroženih problemskih funkcijskih regij, temveč v njihovem navezovanju na močne in uspešne urbane pole, seveda znotraj Slovenije. Na ta način bi se tudi zmanjšal vpliv praviloma močnejših urbanih središč v sosednji državi (Reke, Zagreba, Gradca, Vidma, Trsta, Gorice, Celovca itd.) na obmejne problemske regije v Sloveniji.

Model funkcionalnega navezovanja obmejnih problemskih območij naj bi torej bil prometna, funkcionalna, oskrbna in vsakršna druga navezava na sedem urbanih funkcionalnih regij, in sicer:

- Bele Krajine in Gorjancev na urbano regijo Novega mesta. Zato je nujna dobra prometna povezava (s tunelom), razvoj podjetniških grozdov z jedrom v Novem mestu itd. Na obmejnem območju pa krepitev sodelovanja s hrvaškimi ozemlji in enakovredno partnerstvo Novega mesta s Karlovcem. Krepi naj se vloga železnice in sekundarne prometne turistične magistrale srednja Evropa – Karlovac – Dalmacija. Na Gorjancih pa naj ima prednost razvoj turizma skupaj s hrvaško Žumberačko goro.
- Obsotelja in Kozjanskega na urbano regijo Celja. Ob tem naj se krepi vloga razvoj obsotelske magistrale, ponovna aktivacija železnice, skupen razvoj turizma naravnih zdravilišč (tudi s sosednjo Hrvaško).
- Haloz, Prlekije, Prekmurja z Goričkim in Kobanskega na urbano regijo Maribora. Murska Sobota in Ptuj sta (pre)šibki mezoregionalni središči, da bi se mogli enakovredno kosati s čezmejnimi vplivi Gradca, Nagykanizse, Varaždina s Čakovcem. Pomembno vlogo povezovanja bo igrala avtocesta Šentilj – Gruškovje, os Ptuj – Ormož- Čakovec, železniške povezave Lendave in Radgone s sosednjima državama, povezan razvoj obeh Radgon, skupen razvoj termalnih zdravilišč, povezani ukrepi za razvoj kmetijstva ter obrambe pred naravnimi

ujmami. Uspešen razvoj že kar "vzorčne" problemske pomurske krajine ni v njeni specifičnosti in ločenosti, temveč v integraciji v celoto severovzhodne Slovenije. Ptuj, Murska Sobota, Ljutomer, Lendava ohranjajo vlogo subregionalnih oskrbnih središč.

- robnih območij slovenske Koroške na urbano regijo Celja z izrazito povezavo na tretjo prometno os. V siceršnjem primeru bi regija padla pod močan in negativen vpliv avstrijske Koroške s Celovcem in (pogojno) Velikovcem. Slovenska Koroška je kot celota problemska, manj razvita in hkrati obmejna regija. Je premajhna, prešibka, s skromnimi resursi, da bi lahko obstajala in se razvijala kot samostojna funkcionalna regija. Zato predlagamo njeno integracijo v savinjsko-celjsko urbano regijo. Obstajajo tudi povezave in vplivi po Dravski dolini z Mariborom, vendar sodimo, da je predlagan model boljši.

- Gornjega Posočja, Breginskega kota, Korade z Matajurjem in Baške grape na urbano regijo Nove Gorice. Zato je nujna vsestranska modernizacija prometnic ob Soči (ceste in železnice), pa tudi boljša cestna povezava Tolmina z osrednjo Slovenijo. Regija naj se močno nasloni na razvoj turizma in sonaravnega kmetijstva. H krepitvi čezmejnega sodelovanja lahko pripomore tudi slovenska manjšina v Beneški Sloveniji.

- Šavrinskega, Brkinov in območja Ilirske Bistrice na urbano aglomeracijo Kopra. Zato so pomembne prečne prometne povezave Jelšane – Kozina, na lokalni ravni pa čezmejna sodelovanja s hrvaško Čičarijo. Postojna je prešibka, da bi kot urbani pol lahko konkurirala Trstu ali Reki, zato jo vidimo skupaj z Ilirsko Bistrico zlasti kot subregionalno urbano središče. Nova avtocesta Postojna – Reka (in ev. Sežana – Pivka) bo to subregijo močno odprlo vplivom Reke. Zato je nujna močnejša funkcijska navezava na Koprščino, severnega dela Notranjske, pa tudi na osrednjo Slovenijo.

- Kočevske, Obkolpja in Loške doline na Ljubljansko urbano regijo. Gre za na videz tvegano tezo, ki pa realno nima alternative. Kočevje z Ribnico na Dolenjskem je bistveno prešibko subregionalno središče, da bi zmoglo tvoriti kakšno izrazito funkcionalno regijo. Območje se s Kočevsko cestno magistralo in železnico izrazito navezuje na Ljubljano. Zato so nujne posodobitve obeh prometnic in "izvoz" nekaterih urbanih funkcij iz Ljubljane v ta del Slovenije. To problemsko območje bo krepila tudi prečna prometnica med Dolenjsko in Notranjsko kot tudi navezave na hrvaško avtocestno omrežje (Reka – Zagreb). Obkolpje ima vse pogoje za razvoj sonaravnega turizma, kočevska regija pa tudi sicer za razvoj gozdarstva, živinoreje, lovskega turizma itd. Snežniško pogorje pa za razvoj poletnega in zimskega gorskega turizma z odličnim zaledjem v Kvarnerskem zalivu. Pomen navezave Kočevske z Obkolpjem na osrednjo Slovenijo je tudi v tem, da bi zaradi njene oddaljenosti in pomanjkanja delovnih mest zlahka padla v gravitacijo hrvaških obmejnih območij (bližina prometne osi Zagreb – Reka) po vstopu Hrvaške v EU.

Model navezav šibkejših problemskih območij na močne, uspešne urbane pole v naši raziskavi uporabimo tudi v primeru drugih območij, ki niso obmejna.

- Zasavske revirje navezujemo na Ljubljansko regijo. Obstajajo že sedaj dobre prometne povezave Zagorja z osrednjo Slovenijo preko Trojan, po zasavski cestni magistrali ter po železnici in s tem migracije vseh vrst proti Ljubljani. Nujna je izgradnja ceste Hrastnik – Zidani most in tretje prometne osi, ki bosta tudi to regijo bolje povezali s celjskim in novomeškim območjem.

- Cerkljansko regijo navezujemo na osrednjo Slovenijo preko Škofje Loke z Ljubljano. Zato je nujna izgradnja prometnice Škofja Loka – Kladje – Cerkno – Tolmin. Območja Idrije, Črnega vrha in Godoviča pa na osrednjo Slovenijo navezujemo preko Logatca. Gravitacijska funkcijska razmejitev tega območja je Nanos – Hrušiško pogorje in Trnovsko-Banjska planota. Čeprav je ta funkcijska meja zelo blizu goriške regije, pa je vpliv Ljubljane, realno gledano, večji in bolj perspektiven. Zgodovinska (italijansko-jugoslovanska meja) preko Hrušice in Logatca glede na funkcionalne povezave ni več aktualna.

Ostala obmejna območja bi težko brez rezerve opredelili kot problemska. To niso, saj gre za veliko bližino vitalnih mest in je problem bolj v premočni konkurenci čezmejnih zgostitvenih regij. Zato tržaško-komenski kras navezujemo na Koper; Miren in Vrtojbo na Novo Gorico; Zgornjesavsko dolino, območje Karavank, Jezersko in zahodne Savinjske Alpe na Kranj; območje Bizeljskega, Čateža in Krškega (spodnje Posavje) na Novo mesto zaradi možnih močnih vplivov Zagreba.

2.4.6 Evroregija Alpe-Jadran-Panonija v odnosu do funkcionalnih regij Slovenije

Program raziskave je terjal, da posebej proučimo vpliv Evroregije Alpe-Jadran-Panonija, ki je v času obdelave te naloge za Slovenijo najbolj aktualna mednarodna povezava.

V nadaljevanju podajamo nekatere ocene, kako Evroregija Alpe-Jadran-Panonija pozicionira možne modele funkcionalnih regij Slovenije.

Na splošno se bodo krepile medregionalne povezave in projekti v Alpski, Sredozemski in Panonski regiji. Možnosti Slovenije so podobne kot v CADSES regiji in pri sodelovanju v delovni skupnosti Alpe-Jadran (slednje brez panonskega dela države). V naši državi so prisotne tudi vse tri geografske celote – Alpe, subpanonski pas in, vsaj majhen del Sredozemlja, kar je za Slovenijo velika prednost (Madžarska, Avstrija, Bavarska, na primer, nimajo morske obale).

Glede na človeške vire je in bo Slovenija v izrazito slabšem položaju tako pri velikosti populacije kot pri njenem gibanju oz. stanju čez nekaj desetletij. Zato je nujna orientacija k zviševanju natalitete in k spodbujanju imigracij zlasti iz balkanskih držav oz. JV Evrope. S kvalitativnimi dejavniki izobraževanja, zaposlitev, stanovanjske politike, kakovosti okolja naj tudi regije spodbujajo priselitve in hkrati z drugimi ukrepi čim bolj zmanjšujejo emigracijo Slovencev v tujino.

Na podlagi statističnih podatkov EUROSTAT-a in ESPON-a in primerjave na ravni NUTS 0-1-2-3 med Slovenijo (država v celoti, 3-7-12 regij) in sosednjimi državami Avstrije, Italije, Hrvaške in Madžarske predvsem na ravni NUTS 2 in NUTS 3 kaže na razvojne prednosti Slovenije in slovenskih treh razvojnih območji (Zahodna, Osrednja, Vzhodna Slovenija) in 7 funkcionalnih (urbanih) regij v primerjavi z NUTS 2 / NUTS 3 regijami (županijami) na Hrvaškem in na Madžarskem, ter nekaj šibkosti predvsem pri ekonomskih kazalcih v primerjavi z avstrijsko deželo Koroško, Štajersko in italijansko Furlanijo-Julijsko krajino. Osrednjeslovensko razvojno območje (z Ljubljano) je sicer primerljivo s sosednimi regijami v čezmejnem območju Alpe-Jadran-Panonija vendar je šibkejše od dunajske, budimpeštanske in milanske metropolitanske regije. Slovenskih sedem funkcionalnih regij je primerljivo z čezmejnimi avstrijskimi, madžarskimi in tržaško pokrajino in v boljšem položaju glede na hrvaške županije (vse na ravni NUTS 3). Osrednja Slovenija (z Ljubljano) je močnejša glede na zagrebško in tržaško pokrajino.

Slaba mednarodna razpoznavnost mest *Alpe-Jadran-Panonija* (z izjemo Benetk) je delno posledica šibkega medmestnega sodelovanja zaradi zgodovinskih, političnih in institucionalnih nesoglasij med državami in lokalnimi upravami. Maribor in Obalno somestje se delno razvijata v senci Ljubljane, Gradec v senci Dunaja, čeprav je lokalni razvoj »od spodaj« v teh mestih v preteklih nekaj letih močno opazen. V medmestnem sodelovanju manjka *administrativno in institucionalno povezovanje* – skupne strategije, ukrepi, instrumenti, svetovanja, usklajevanje sistema urejanja in načrtovanja prostora na čezmejni ravni, ter skupni razvojni programi in projekti, ki naj bi pospešil konkurenčnost omenjenih mest v Evropi. Čezmejno aktivno medmestno in medregionalno sodelovanje lahko pospeši nadnacionalno konkurenčnost in razpoznavnost ter pospešilo celoviti razvoj mest in regij. Združena v omrežje mest in *čezmejna razvojna območja* pa lahko postanejo nosilni akterji za celotno čezmejno evroregijo *Alpe-Jadran-Panonija* v združeni Evropi. Udejanjanje navedenih predlogov je predvsem naloga vseh deležnikov lokalne, regionalne in državne uprave v Avstriji, Italiji, Sloveniji, na Hrvaškem in Madžarskem s pomočjo in finančno spodbudo EU, lokalne politične volje, želje in potrebe lokalnih prebivalcev po tovrstnih aktivnostih in povezovanjih.

Končni rezultat vrednotenja in razvrščanja mestnih območji v čezmejni regiji *Alpe-Jadran-Panonija* kaže na pomembnost največjih mest: Zagreba, Gradca, Benetk, Padove, Verone, Trsta, Ljubljane. Sledijo mesta srednje velikosti (100.000 – 200.000 prebivalcev): Vicenza,

Maribor, Reka, Pecs, Gyor, ter večje število mest med 50.000 in 100.000 prebivalci: Videm, Pordenone, Rovigo (Italija), Celovec in Beljak (Avstrija), Sopron, Szombathely, Zalegerszeg, Nagykanizsa, Kaposvar, Veszprem (Madžarska), Pulj, Karlovac, Velika Gorica (pri Zagrebu), Varaždin (Hrvaška) in število manjših mest (10.000 – 50.000 prebivalcev). Na osnovi *razvojnega indeksa* iztopajo naslednja mestna območja: *Benetke, Ljubljana, Celovec*, sledijo im *Gradec, Beljak, Videm, Gorica, Szombathely, Sopron, Gyor* ter slovenska mestna območja Maribor, Obalno somestje, Kranj, Novo mesto, Celje, Velenje.

Predvsem je zanimiva razvojna os *Beljak-Celovec-Kranj-Ljubljana-Novو mesto-Zagreb* (vzdolž evropskega prometnega koridorja 10) ter *Verona-Vicenza-Padova-Benetke-Treviso-Pordenone-Videm-Gorica/Nova Gorica, Trst/Obalno somestje-Ljubljana-Celje-Maribor-Gradec* (vzdolž evropskega prometnega koridorja 5). Opazna so tudi manj razvita mestna območja predvsem v Sloveniji, na Madžarskem, vendar tudi v Italiji, v avstrijski Koroški in Štajerski. Vsa omenjena mesta so predvsem pomembna regionalna središča, *Ljubljana in Zagreb* sta pridobila še funkcijo glavnega mesta, ki je tudi konkurenčna prednost pred drugimi mesti v čezmejni regiji Alpe-Jadran-Panonija.

Ljubljana bo kot državna prestolnica eno glavnih mest te Evroregije, vendar razmeroma šibko (šibka MEGA urbana regija). Pomanjkanje kvantitete naj zato Ljubljana kompenzira z dejavniki kakovosti in s čim večjo in povezano urbano regijo (kar govori v prid trem regijam). Z vrhunskimi storitvami na področjih kulture, izobraževanja, poslovnih, trgovskih, športnih in drugih dejavnosti mora biti enakovredna Zagrebu, Benetkam, Salzburgu, Gradcu in Trstu. Maribor je lahko v regiji pomembnejše subregionalno središče, Koper pa ima kot eno vhodnih mest Evrope poseben položaj kljub majhnosti aglomeracije (obe mesti se uvrščata med šibka FUA – funkcionalna urbana območja).

Urbani sistem Slovenije je glede na obravnavano Evroregijo preveč razdrobljen in je poleg Ljubljane, Maribora in Kopra smiselno krepiti samo še Kranj, Celje, Novo mesto in Novo Gorico. Ostala mesta pa so prešibka za kako pomembnejšo vlogo v Evroregiji Alpe-Jadran-Panonija in njenih subregijah. To dejstvo govori v prid modelu sedmih regij.

Slovenija ima v Evroregiji izjemno ugoden, skoraj središčni položaj, kar je njena glavna prednost glede na mnogo večje sosednje države oz. pokrajine. Zato je nujno potrebno tudi na regionalni ravni krepiti in izkoristiti prometne, energetske in urbanizacijske koridorje v smereh E-5 in E-10. Tudi za funkcionalne regije Slovenije so pomembne povezave med vzhodno Evropo oz. Balkanom z osrednjo oz. zahodno Evropo, kar pomeni koridor E-5, pa tudi koridor hrvaška Jadranska obala – severna Italija. Važne pa so tudi povezave severnojadranskih pristanišč in turističnih regij z osrednjo Evropo, kar pomeni za Slovenijo smer Koper – Budimpešta, pa tudi soški koridor in tretja prometna os. Navedene osi sever-jug bodo krepile kohezivnost slovenskih regij ter notranje povezale večje regije. Koprski luka

je tudi glede na to regijo njen glavni adut za vidnejšo vlogo Slovenije na Jadranu oz. v Mediteranski regiji nasploh.

V kmetijstvu je Slovenija glede na obravnavano regijo šibka tako glede deleža kot tudi celotnega obsega kmetijskih površin. Zato je nujno polifunkcionalno razvijati tako alpsko, panonsko kot submediteransko kmetijstvo. Orientirati se na masovno in ceneno pridelavo ni perspektivno, pač pa naj se regije v Sloveniji specializirajo v tržne niše s specifičnimi, kakovostnimi proizvodi. Na splošno pa naj se povečuje delež samooskrbe. Glede obsega gozdov je Slovenija s svojo vsaj 56% pokritostjo v izraziti prednosti glede na sosednje države in regije. Vloga ribištva je glede na Italijo in Hrvaško bolj simbolična, bolj pa se mora orientirati k ribogojstvu.

V energetiki je treba ponovno poudariti pomemben tranzitni položaj Slovenije v regiji za prenos energije iz Rusije in prednje Azije v zahodno Evropo, ki ga mora država čim bolj izkoristiti in tržiti (električni daljnovodi, plinovodi). Tako kot celotna Evroregija mora tudi Slovenija in posledično njene funkcionalne regije zmanjšati odvisnost od uvoza plina in naftnih derivatov in povečati delež hidro, vetrne, sončne in geo-termalne energije ter biogoriv. Razvijati mora vsa področja energetike, tudi smotrno izkoriščanje domačega premoga in razširitev NEK Krško. To pa pomeni, da morajo slovenske regije prevzemati tudi vlogo proizvodnje in prenosa energije (zlasti spodnje Posavje, Zasavje, Šaleška kotlina, Koper). Ker se tudi druge države v Evroregiji orientirajo na diverzificirano oskrbo z energenti (npr. podaljševanje obratovanja nuklearne elektrarne v Nemčiji, termoelektrarne na fosilna goriva na Hrvaškem – Plomin, Bakarski zaliv) je potrebna strpnost tako glede razvoja energetike v Sloveniji kot tudi v sosednjih državah. Ovire za NEK II na eni strani in za plinske terminale na drugi je za regijo izjemno škodljivo. Slovenske funkcionalne regije naj razvijajo vse opcije energetike. Slovenija naj izkoristi hidroenergetske potenciale Save in Mure, skladno s sonaravnimi principi in obrambo pred poplavami, kar je tudi v interesu dolvodno ležečih pokrajin.

V vodnem gospodarstvu se bo Evroregija Alpe-Jadran-Panonija zlasti orientirana na obrambo pred poplavami, kjer ima Slovenija s svojim prispevnim območjem Save, Drave in Mure veliko vlogo. Hkrati pričakujemo čezmejne projekte namakanja v sušnih obdobjih v subpanonskih pokrajinah. Alpska povirja bodo glavna zaloga pitne vode za regijo in bo varstvo alpskega prostora tudi v funkciji varstva vodnih virov. Slovenske funkcionalne regije morajo zato odigrati svojo aktivno vlogo v porečjih Save, Drave, Mure in Soče v sodelovanju s sosednjimi, čezmejnimi regijami Hrvaške, Avstrije, Madžarske in Italije. Slovenija bo v regiji sodelovala tudi v čezmejnih projektih oskrbe z vodo v Sredozemlju, v varstvu jadranskega morja pred onesnaženji, v obrambi pred dvigom morske gladine, pred požari v naravi in pri drugih ukrepih povezanih s podnebnimi spremembami. Ker država leži v različnih klimatskih oz. padavinskih conah (alpskih, na dinarski vremenski prelomnici, v klimatskem pasu Sredozemlja in bolj suhega panonskega sveta), se mora odzivati na vse probleme in ne samo

nekatero, kar velja za druge dele Evroregij (npr. za Avstrijo, Madžarsko). Funkcionalne regije Slovenije se bodo specifično odzivale na klimatske spremembe (Gorenjska drugače kot SV Slovenija). Vse navedeno govori v prid takšni funkcionalni delitvi slovenskih regij, ki čim bolj sovпада s klimatskimi, hidrografskimi, reliefnimi in drugimi naravnimi razmejitvami.

Obsežna območja Nature 2000, EPO in ohranjanja kulturnih krajin so lahko pomembna prednost Slovenije v smislu biotske pestrosti, možnosti sonaravnega turizma v Evroregiji Alpe-Jadran-Panonija. Važna je povezanost in sklenjenost območij varstva v Alpah, ob sredozemskih obalah, in ob rekah tudi čez državne meje. Slovenija je v tej regiji sicer manjši, a razpoznaven del varstvenih območij Alp in Sredozemlja. Glede na velik obseg varovanih območij pri nas bo morala država tudi v luči konkurenčnosti znotraj obravnavane regije bolj aktivno omogočiti njihovo sonaravno izrabo za turizem, gozdarstvo, lovstvo, ribištvo, sekundarna bivališča. Funkcionalna regija Slovenije pa naj izkoristi specifične sinergijske učinke, ki jih nudi čezmejno sodelovanje (ob tromeji v Alpah, obalna regija od Gradeža do Pule, regija termalnih zdravilišč itd.).

Tudi iz stališča Evroregije je pomembno kompletiranje omrežja avtocest (tudi na smereh Trst – Reka in Postojna – Reka) ter ohranjanje dobre dostopnosti po magistralnem regionalnem cestnem omrežju. Tudi konkurenčnost znotraj Evroregije narekuje izgradnjo hitre proge Trst – Ljubljana – Zagreb in Beljak – Ljubljana – Zagreb oz. modernizacijo obstoječih prog do tehnične ravni hitrih železnic. V prihodnje bo vloga močnejših regijskih središč ključno odvisna od priključka na avtocesto in od postaje na hitri progi, kar v Sloveniji lahko doseže sedem regionalnih urbanih središč. V regiji Alpe-Jadran-Panonija je za Slovenijo koprška luka ključna tako za tovorni kot za potniški pomorski promet. Konkurenčna moč luke Koper bi bila še večja z izgradnjo letališča (drugi tir železniške proge jemljemo kot dejstvo). Ljubljansko letališče lahko obdrži vlogo pomembnejšega kontinentalnega letališča Evrope – zlasti za povezave z manjšimi državami na jugovzhodu (npr. s Prištino, Tirano, Sarajevom, Ciprom), pa tudi z manjšimi mesti sicer večjih držav EU (npr. s Solunom, Varno, Temišvarjem ...). Mariborsko letališče si sicer lahko izbori vlogo regionalnega letališča, vendar ga slabi bližina večjih sosednjih letališč (Gradec, Ljubljana, Zagreb). Bolj smotrna je zato orientacija na cargo in čarterski promet.

Vlogo slovenskih funkcionalnih regij še posebej osvetljuje položaj njenih urbanih središč glede na regijo Alpe-Jadran-Panonija. V nadaljevanju podajamo ocene za različne možne scenarije funkcionalnih regij:

Cela Slovenija kot ena regija in sosednje države

Ljubljana je šibak člen mednarodnega urbanega sistema glede na Zagreb, Dunaj in Budimpešto in še izraziteje glede na širši evropski okvir v primerjavi z Münchnom in Milanom (če odmislimo vlogi Berlina in Rima) Taka ocena velja tudi pri primerjavi glede na velike urbane metropole v sosednjih državah ("veliki Zagreb", konurbacija Benetke-padova-

Treviso). Ljubljani konkurirajo tudi Reško-Kvarnerska aglomeracija, Trst – Videm, Celovec – Beljak, Graška urbana regija).

3 regije v Slovenijo in NUTS-2 v sosednjih državah:

V razvojnem območju **Zahodne Slovenije** sta dve funkcionalni urbani regiji - Obalno somestje (Koper-Izola-Piran) in Nova Gorica, z manj razvitim zaledjem Posočja in Notranjske. V **Osrednji Sloveniji** je pomembna vloga metropolitanske Ljubljanske urbane regije ter sosednjih funkcionalnih urbanih regij Kranja in Novega mesta, obstajajo pa tudi manj razvita območja Kočevja in Zasavja. V **Vzhodni Sloveniji** dominirajo funkcionalne urbane regije Maribora, Celja in Velenja, opazno je tudi več manj razvitih območij na Koroškem, v Savinjski, Podravske in Pomurske razvojne regiji (Šmarje pri Jelšah, Radlje ob Dravi, Ljutomer, Ormož, Lendava). Primerljivost je opazna tudi med *Zahodno Slovenijo* in regijo Furlanijo-Julijsko krajino (Italija) in med Istrsko in Reško županijo na Hrvaškem. *Osrednja Slovenija* je primerljiva in konkurenčna z deželo Koroško in Štajersko v Avstriji ter z metropolitanski območjem Zagreba. *Vzhodna Slovenija* je lahko (delno) konkurenčna avstrijski deželi Štajerski ter regiji Zahodna Madžarska in zagrebški metropolitanski regiji.

Ljubljano moramo na tej ravni primerjati z glavnimi mesti držav ali kohezijskih regij: Zagreb in aglomeracija Benetke / Padova / Treviso sta močnejša, Gradec, Celovec in Reka pa so šibkejši. Ljubljana je tudi primerljiva s Salzburgom.

Maribor je pri soočanju s primerljivimi čezmejnimi mesti šibkejši od Gradca, a primerljiv z Varaždinom / Čakovcem in Zalaersegom.

Koper z obalnim somestjem je šibkejši od Trsta (z ali brez Vidma) in od Reke .

7 regij v Sloveniji in NUTS-2 v sosednjih državah

V primeru *7 funkcionalnih regij* v Sloveniji – *Goriška, Primorska, Gorenjska, Osrednjeslovenska, Dolenjska, Savinjska in Štajerska* je to najnižji, še sprejemljivi velikostni prag ozemeljske razdelitve Slovenije, ki še omogoča konkurenčno prednost v čezmejnem sodelovanju in hkrati odraža politično in strokovno uveljavljeno notranjo regionalizacijo Slovenije. Maribor na ta način še lahko dovolj enakovredno in partnersko nastopa v odnosu do Gradca in Varaždina-Čakovca, Novo mesto do Karlovca, Nova Gorica do Gorice in Vidma, Obalno somestje do Tržaške in Reške aglomeracije, Kranj in Zgornjegorenjsko somestje do Celovca in Beljaka, vključno z glavnim mestom in metropolitanskem območjem Ljubljane v primerjavi s sosednjim Zagrebom, Trstom, Vidmom, Celovcem-Beljakom, ali Gradcem.

Ljubljano moramo na tej ravni torej soočati z Zagrebom, Gradcem, Celovcem, Trstom in Reko (če zanemarimo njeno vlogo državnega središča) in je šibkejša samo od Zagreba. Je pa šibkejša od metroregije Benetke – Padova – Treviso/Pordenone.

Maribor je šibkejši od Gradca, je pa enakovreden Zalaersezgu in delno enakovreden aglomeraciji Varaždin / Čakovec.

Celje kot središče razmeroma "notranje" slovenske regije težko primerjamo z mesti v čezmejnih regijah. Je močnejši od Velikovca ali Krapine, vendar ne vzdrži konkurenčnosti z vodilnim mestom vzhodno-koroške avstrijske pokrajine, kjer je Celovec bistveno premočen.

Jugovzhodna Slovenija je glede velikosti mest bistveno šibkejša, saj je Karlovec bistveno večji od Novega mesta. Gravitacija Zagreba pa itak ni primerljiva s katerikoli mestom v tem delu Slovenije.

Na Obali je Trst bistveno močnejši od Kopra, kar velja tudi za Reko.

Nova Gorica ne vzdrži ravnovesja z Gorico in Vidmom (slednjega moramo v tej regionalizaciji vključiti v primerjanje s čezmejno regijo). Nova Gorica je šibkejša, tudi če upoštevamo njene povezave z Ajdovščino, Tolminom....

Kranj moramo pri tej regionalizaciji soočati z Beljakom in je šibkejši.

12 regij Slovenije in NUTS-3 v sosednjih državah

V primeru sedanjih *12 razvojnih regij* v Sloveniji, razvita mestna območja niso prisotna v Koroški, Notranjski, Spodnjeposavski, Prekmurski, in Zasavski regiji. V primerjavi s sosednjimi regijami in pokrajinami v Avstriji, Italiji so večinoma šibka in manjša tudi v primerjavi z županijami na Hrvaškem. V primeru opredelitve 14 razvojnih regij v Sloveniji– lahko ugotovljamo da so manjšna območja prešibka za enakopravno sodelovanje in vključevanje v čezmejno sodelovanje, še bolj šibka pa so v primerjavi z regijami v Avstriji in Italiji. V vsakem primeru niso konkurenčen partner v čezmejnem sodelovanju. Tako opredeljene razvojne regije so lahko samo sub-regije v okviru opredeljenih *sedem funkcionalnih (urbanih) regij in treh razvojnih območji*.

Če Ljubljano primerjamo z "nižjim" nivojem glavnih mest sosednjih pokrajin, je šibkejša od Zagreba in močnejša od Gradca in Trsta.

Murska Sobota je šibkejša od Varaždina (s Čakovcem) in Zalaerszega (je pa močnejša od npr. Lentyja in mest južne Gradiščanske).

Maribor je bistveno šibkejši od Gradca, je pa enakovreden ali celo močnejši od Varaždina/Čakovca.

Mesta slovenske Koroške moramo primerjati z Velikovcem, in sicer Ravne na Koroškem še vedno vzdržijo ravnovesje v urbanem sistemu tega obmejnega območja.

Spodnjeposavska mesta Brežice, Krško in Sevnica so v celoti šibkejša od Zagrebške metroregije in primerljiva samo s primestnimi naselji Zagreba. V tem pogledu je šibkost urbanega sistema na slovenski strani drastična.

Novo mesto je šibkejša od Karlovca in je JV Slovenija tudi sicer šibkejša glede na druga mesta v urbanih sistemih obeh sosednjih državah.

Notranjska je izrazito šibkejša v urbanem sistemu, saj se Postojna nikakor ne more kosati z Reko, tudi ne pri povezanosti s Pivko oz. Ilirsko Bistrico.

V obalno-kraški regiji je Koper s somestjem izrazito šibkejši od Trsta (ki pa ga na tej ravni težko primerjamo), je pa močnejši od sistema obalnih mest v istrski županiji.

V goriški regiji s Posočjem je Nova Gorica sicer konkurenčna z Gorico, je pa izrazito šibkejša, če v pokrajino vključimo še Videm (Udine).

Gorenjska je šibkejša glede na urbani sistem zahodne avstrijske Koroške, saj je Celovec bistveno večji od Kranja, skupaj z Beljakom pa se ta razlika še poveča. Razliko ne moremo uravnovesiti, tudi če upoštevamo somestje Jesenice-Radovljica-Bled.

Savinjska regija ni najbolj ustrezna za čezmejne primerjave, je pa Celje po tem modelu močnejše od Krapine.

Slovenska mesta in funkcionalne (urbane) regije si bodo morala v prihodnosti izboriti svojo tržno »nišo« v omrežju (srednje)evropskih mest in v čezmejni evroregiji *Alpe-Jadran-Panonija* in svoje primerjalne spremeniti v konkurenčne prednosti, hkrati pa izboljšati šibke točke v svojem razvoju. Potrebno je pospešiti *čezmejno in transnacionalno sodelovanje* ter pridobiti več tujih investicij, predstavništev in sedežev mednarodnih organizacij.

Rezultate analize Evroregije Alpe-Jadran-Panonija lahko strnemo v sledeče rezultate: S temeljito analizo *Evroregije Alpe-Jadran- Panonija* so bile dodatno osvetljene možne slovenske funkcionalne regije. Kažejo zlasti na pomen večjih regij, ki se lahko enakopravneje vključujejo v čezmejno sodelovanje in tvorijo možna *čezmejna razvojna območja* (bilateralna, večstranska).

Najbolj ustrezen način *sodelovanja*, ki bi izboljšali konkurenčne prednosti večjih slovenskih mest in funkcionalnih regij v primerjavi z drugimi srednjeevropskimi mesti ali z večjimi mesti v državah EU, so naslednji:

- pospešiti *čezmejno sodelovanje med sosednjimi mesti in regijami* (npr. Trst/Koper/Reka - Ljubljana/Zagreb – Gradec/Maribor) ter spodbujati medsebojno povezovanje in sodelovanje na skupnih (bilateralnih, večlateralnih in EU) projektih;
- *institucionalizacija* (novih) čezmejnih razvojnih območij (npr. *severnojadranska* – IT-SI-HR, *panonska* – A-SI-HU, *alpska* (A-IT-SI), »*Evropske prestolnice*« Ljubljana-Zagreb);
- *skupna vizija in strategija razvoja* čezmejnih območji, skupni razvojni programi in projekti na področju gospodarstva, infrastrukture, izobraževanja in raziskovanja, kulture, turizma, okolja, urejanja prostora;
- *trženje evroregije Alpe-Jadran-Panonija in omrežja srednje velikih in malih mest med globalnimi Benetkami in Dunajem.*

Spremembe regionalne politike in ustanavljanje pokrajin v Sloveniji sta medsebojno povezana procesa, ki se dopolnjujeta, krepitev institucionalne sposobnosti regij pa ena izmed prioritet, ne glede na odločitev o ustanavljanju pokrajin. V obdobju do ustanovitve pokrajin in njihovega celovitega delovanja bodo razvojne regije osnovna raven spodbujanja regionalnega razvoja. V ta sklop sodijo tudi ukrepi za *spodbujanje čezmejnega sodelovanja in projekti transnacionalnega sodelovanja*.

Potrebno je bolj usklajeno sektorsko delovanje, ki bo podpiralo umestitev regionalnih projektov na posamezna območja. Horizontalno (preveč občin) in vertikalno povezovanje je neučinkovito. To se zelo kaže tudi v nerešenih vprašanjih infrastrukturnega opremljanja prostora. K temu je treba dodati tudi institucionalno podporo razvoju širših območij (zmanjšati možnosti za blokade projektov s strani posameznih občin, povečati vlogo podjetij). S tem bo omogočen tudi dvig konkurenčnosti in k specializaciji posameznega območja. Pri tem je možno na eni strani skleniti *pogodbe za razvoj* z čezmejnimi, funkcionalnimi, razvojnimi regijami, pri čemer bi se sredstva črpala iz posebnega sklada. Na drugi strani pa je mogoče uporabiti *razvojni dialog*, ki lahko kasneje preraste v kompleksni dialog, ko bodo ustanovljene tudi administrativne pokrajine.

Treba je izkoristiti rezultate mednarodnih projektov in usmeritve za skladni regionalni razvoj ter organizirati kontinuirano spremljanje stanja v prostoru. Funkcionalne regije bi bila za to zelo primerna območja. S pomočjo vedenja o stanju in trendih bi bilo mogoče oblikovati bodoče razvojne perspektive, programe in projekte. V novih strateških in razvojnih dokumentih je zato treba definirati instrumente za spremljanje stanja. Uveljaviti pa bi bilo treba tudi prostorski razvojni načrt na različnih regionalnih ravneh kot instrument za uresničevanje strateških ciljev.

Primanjkuje pripravljanje celostnih regionalnih projektov (manjkajoča finančna podpora, kadrovski deficit, manjkajoča strokovna podpora države) ter prevladujoča vloga občin pri odločanju pri koriščenju regionalnih spodbud in premajhno je osredotočenje na ključne probleme (preveč podobnih projektov na (pre)majhnem teritoriju). Obstajajo tudi težave pri črpanju EU sredstev (zapleteni postopki, kadri, lastna udeležba, likvidnost, ...). Neustrezno je spremljanje in vrednotenje projektov, programov in institucij na regionalni ravni. V ta sklop sodijo tudi ukrepi za spodbujanje čezmejnega sodelovanja in projekti transnacionalnega sodelovanja. SVRL je koordinator programov, ki se sicer izvajajo na regionalni ravni v skladu s sektorskimi politikami in s strategijo države. Potrebna bi bila aktivnejša vključitev državne uprave na eni strani in spodbujanje ciljnega vključevanja slovenskih partnerjev v pripravo in sodelovanje v posameznih čezmejnih projektih. Bistvena vloga koordinatorja je priprava skupnih programov in projektov, ki bodo tudi predstavljali nacionalno usklajeno politiko za implementacijo na regionalni ravni.

2.4.7 Razporeditev javnih družbenih servisov v odnosu do funkcionalnih regij

Kot rezultat analiz 5. delovne faze smo ponovno proučili regionalne funkcije na področju javnih družbenih storitev, in sicer šolstva, kulture, športa, zdravstva, od drugih pa še trgovine. Opozarjamo, da gre samo za parcialni rezultat te delovne faze. Analize in prognoze javnih družbenih storitvenih funkcij so bile opravljene tudi v predhodnih delovnih fazah in je to poglavje zgolj dopolnitev.

Dober primer plastenja in hierarhizacije regionalnih funkcij predstavljajo univerze kot ene od temeljev sodobnih uspešnih, v razvoj usmerjenih pokrajin.

Ljubljanska univerza se je uspela prebiti na raven svetovno, vsaj evropsko prepoznavnih univerz, ki lahko tekmuje z zagrebško, beneško in graško. Je močnejša od tržaške, videmske, celovške in reške (govorimo le o konkurenčnih univerzah izven države). Opisano govori v prid, vsaj teoretično, **Slovenije kot ene regije**.

Mariborska univerza je razpoznavna evropska regionalna univerza, ki je šibkejša od graške, zagrebške, a primerljiva s tržaško in reško. Je močnejša od celovške in visokošolskih inštitucij v Varaždinu. Opisano govori v prid **delitvi Slovenije na dve regiji**, ki ju "pokrivata" ljubljanska in mariborska univerza.

Univerza v Kopru je mlada, nepopolna in slabo razpoznavna evropska regionalna univerza, ki je šibkejša od tržaške in reške. Išče tržne niše v specifičnih "mediteranskih" programih. Pogojno lahko postane tretja regionalno pomembna univerza in temu pogledu ustreza delitev Slovenije na tri regije. Z vidika ravni svetovno in evropsko razpoznavnih, dovolj velikih, kakovostnih, kompletnih ter s človeškimi, resursko podprtih univerz je **število slovenskih funkcijskih regij največ tri**.

Če pa spustimo raven visokošolskega izobraževanja tudi na raven 1. bolonjske stopnje, torej kolidžev, dislociranih enot "velikih" univerz ali izrazito specifičnih izobraževalnih programov v podpori lokalnemu gospodarstvu, imamo v Sloveniji še kolidže v Novi Gorici, Kranju, Novem mestu in Celju. Novogoriško visokošolsko središče ima pri tem določene prednosti in možnosti v povezavi z beneško in videmsko (Udine) univerzo, saj slednja tudi išče svojo razpoznavnost in širi svojo gravitacijo. Novomeško visokošolsko središče se lahko razvije le v omejeni meri (da parira vsaj Karlovcu), medtem ko bi bilo celjsko lahko bistveno močnejše in s komplementarnimi (dopolnjujočimi se) učnimi programi, ki jih v Ljubljani ali Mariboru ni. Opisani model podpira **model sedmih slovenskih regij**, vendar moramo poudariti, da smo v tem modelu regionalno funkcijo visokošolskega izobraževanja že spustili na raven 1. bolonjske stopnje in da opisana središča ne nudijo nujno 2. stopnje, zlasti pa ne doktoratov.

Ambicije za prihodnji razvoj ali celo obstoj nekaterih dislociranih oddelkov visokošolskega izobraževanja na Ptuj, v Velenju, Trbovljah, Slovenj Gradcu in morda še drugod nimajo resnega populacijskega, raziskovalnega in gospodarskega zaledja, da bi bili kakor koli perspektivni. Morebitna sodelovanja s konkurenčnimi čezmejnimi univerzami naj bodo zato raje usmerjena v krepitev močnih regionalnih univerz, kot pa v odpiranje novih (mariborske z graško in v prihodnje tudi z madžarskimi in varaždinsko; koprške z reško; kranjske s celovško; in ne nazadnje ljubljanske "na višji ravni" z zagrebško, dunajsko, delno beneško). Prevelika ljubljanska univerza tako ali tako terja ustanovitev druge (konkurenčne, manjše, zasebne) univerze, ki bi razbila obstoječe monopole, okostenelost ali personalno prenasičenost.

2.4.8 Kulturne dejavnosti in funkcionalne regije

Kultura je ena od razpoznavnih regionalnih funkcij.

Ljubljano in Maribor odlikujejo vrhunske kulturne ustanove na evropski ravni, kot so: profesionalna gledališča, opera, festivali, osrednje knjižnice, arhivi, muzeji, galerije, založniške hiše, radijske in televizijske hiše, kinematografi in druge. Upošteva vrhunsko kulturno raven bi v Sloveniji ustrezal model **dveh funkcionalnih regij**, primerljivih s sosednjimi vidnimi kulturnimi centri, kot so Zagreb, Gradec in Trst (vendar pod ravno Dunaja, Benetk, Salzburga).

Naslednja raven ponudbe kulturnih dobrin je v Sloveniji že izrazito nacionalno regionalna. Središč s stalnimi gledališči, osrednjimi knjižnicami, regionalnimi muzeji, galerijami, RTV hišami, založbami itd. je več in segajo tudi na subregionalno raven. Ta so Celje, Novo mesto, obalno somestje (zlasti Koper in Piran), Kranj in Nova Gorica, čemur ustreza model sedmih regij. Sedem "kulturnih" regij tudi dobro odraža zgodovinske tradicije, narečja, vključevanje manjšin italijanskega in madžarskega kulturnega okolja. Močna regionalna kulturna središča so tudi Ptuj, Slovenj Gradec, Lendava, Sežana, Brežice, Murska Sobota, Velenje. Regionalno kulturno ponudbo krepijo turistični kraji, kot sta npr. Bled in Rogaška Slatina. Glede na kulturne funkcije nacionalne ravni bi v Sloveniji **ustrezal model 12-ih ali celo več regij**. A tudi na tej ravni so glede kulturne ponudbe zapostavljeni kraji, kot so Postojna in zasavska mesta.

2.4.9 Šport

Šport, zlasti profesionalni, je pomemben gradnik regionalne pripadnosti (identitete) in predstavlja eno od značilnih funkcij. V mednarodnem oziru je Ljubljana v najnovejšem času izrazito pridobila (novi stadion, športna dvorana, proga za veslanje na divjih vodah itd.) in bi v tem pogledu Sloveniji ustrezal **model ene regije** za vrhunske mednarodne prireditve. Ostala regionalna središča so precej izenačena, čeprav Maribor izstopa (**model dveh regij**). V vseh večjih mestih in hkrati regijskih središčih so stadioni, športne dvorane, olimpijski bazeni, ledeni stadioni, tekmovališča za atletiko itd. seveda z regionalnimi odstopanji (na Obali npr. ni ledene dvorane, je pa regatni center; Novo mesto ima velodrom; na Gorenjskem sta dva nordijska centra itd.). K izrazito regionalni funkciji prištevamo še (učne) centre varne vožnje. Zlasti prednjačijo Celje, Novo mesto, Koper, Nova Gorica, Kranj. Ustrezal bi **model sedmih regij**, saj so na nižji ravni opremljenost s športnimi objekti in napravami že zelo številna regionalna središča, ki pa imajo poleg osnovne športne ponudbe (atletsko-nogometni stadion, športna dvorana, športna igrišča na prostem, letno kopališče ...) razvito le še kakšno izrazito in specifično športno dejavnost (hipodrom, center avto-moto športov, speedway, golf, umetne smučarske skakalnice, plezalne stene, strelišča, teniški stadion, športno letališče). Primeri so Krško, Slovenj Gradec, Trbovlje, Zagorje, Postojna, Domžale, Lendava, Velenje, Ajdovščina. Turistični kraji imajo bolj razvito in specifično ponudbo športnih dejavnosti (Bovec, Kranjska gora, Bled, Izola, Čatež ob Savi ...). Na opisani, nižji ravni regionalnih funkcij športa bi ustrezali **model 12 ali več regij** (do 15). Za še nižjo raven so značilne le še občinske in medobčinske funkcije, kot so nogometno igrišče, manjša telovadna dvorana, igrišča za košarko, roket, tenis, kopališče na prostem, trim steza itd.

1.4.10 Javno zdravstvo in funkcionalne regije

Vrhunske zdravstvene ustanove mednarodne ravni so zlasti klinični centri kot učne baze medicinskih fakultet ob podpori raziskovalnih inštitutov in vse druge zdravstvene infrastrukture. V tem pogledu imamo v Sloveniji **dve "zdravstveni" regiji**, t.j. Ljubljano (ki prednjači in ki lahko tekmuje npr. z Zagrebom) in Maribor (ki je primerljiv s Trstom, Reko, delno Gradcem).

Na naslednji ravni, ki je značilno nacionalno (torej notranje slovensko) regionalna, so mesta s kompletno splošno bolnico, še zlasti če imajo vrhunsko razvito kako specifično dejavnost in službo nujne pomoči (urgenco). Na tej ravni so Šempeter pri Novi Gorici, Izola, Novo mesto, Celje, Jesenice, Trbovlje, Kranj, Rakičan pri Murski Soboti, Slovenj Gradec. Regionalno zdravstveno ponudbo krepijo še naravna termalna ali klimatska zdravilišča (Golnik, Valdoltra, Radenci, Rogaška Slatina ...). V Sloveniji imamo torej na tej ravni nekako **10 regij**, čeprav so precej neizenačene.

Na še nižji ravni so subregije s porodnišnicami ter z manjšimi in nekompletnimi bolnišnicami, kot so Postojna, Sežana, Brežice, Ptuj in bi skupaj našli **okoli 13 regij**.

Na še nižji ravni so že medobčinske in občinske zdravstvene dejavnosti, zlasti zdravstveni domovi in domovi starejših občanov. Na različnih (vendar praviloma višjih) ravneh zdravstvenih centrov se pojavljajo še rehabilitacijski centri, pediatrične in geriatrične ustanove, sanatoriji, centri športne medicine, wellnes centri ipd., vendar slednji splošne slike o zdravstvenih regijah Slovenije ne spremenijo.

2.4.11 Trgovinske dejavnosti in funkcionalne regije

Trgovska ponudba verno sledi potrošniški populaciji in je v kar največji meri odraz velikosti mest in njihovega gravitacijskega zaledja. Nakupovalna središča z nekaj supermarketi glavnih "trgovcev" so značilnost še skoraj vseh slovenskih regionalnih in subregionalnih središč. Celo v manjša mesta je zaradi tekme za kupce lociranih več večjih trgovin (tri, štiri ali več) – primeri so Ajdovščina, Lendava, Postojna idr. Prava nakupovalna mesta so več ali manj značilna le za Ljubljano in v nekoliko manjši meri za Maribor, kar ustreza **modelu dveh regij**. Vendar celo Ljubljana ni enakovredna npr. Zagrebu (primer trgovskega centra IKEA), pač pa Gradcu in tradicionalno močnima Trstu in Gorici. Še bolj izbirčni pri lokacijah so veliki distributerji z logističnimi centri, ki pokrivajo vsaj evropski, če ne svetovni prostor. Zanje je v Sloveniji možen le en distribucijsko-logistični center (primer avtomobilskih znamk iz Daljnega Vzhoda v Kopru). Torej bi lahko govorili o Sloveniji kot o enem območju pokrivanja mednarodne ravni trgovske ponudbe, torej o **eni regiji** (čeprav se nekaterim trgovcem in velikim dobaviteljem lokacija v dvo-milijonskem območju kupcev niti ne splača). Na ravni regionalne trgovske ponudbe pa lahko govorimo o **vsaj osmih večjih regijah** in o **24 in več subregijah**.

3. PREDLOG FUNKCIONALNIH REGIJ SLOVENIJE

V zaključnem poglavju 5. delovne faze strnemo rezultate celotne raziskave s poudarkom na predlogu funkcionalnih regij. Besedilo je bilo predstavljeno na seji Strateškega sveta za decentralizacijo in regionalizacijo službe Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko.

Uspešnost Slovenije v 21. stoletju bo temeljila na **sposobnosti ohranjanja kakovostnih življenjskih pogojev** in **sposobnosti prenesti inovativnost in razvoj tehnologij ter storitev na trge**, kjer bodo te doživele svoj življenjski cikel. Sloveniji lahko h konkurenčnosti v veliki meri pomaga prav razvoj regij, njihova povezanost in odprtost za sodelovanje čez meje. Zmanjšanje razvojnih razlik in aktiviranje notranjih potencialov države torej ni le politično, temveč povsem realno razvojno vprašanje konkurenčnosti države kot celote. Saj je razvoj države kot celote v veliki meri odvisen ravno od razumevanja funkcij regij in povezovanja teh funkcij, da bi uspeli.

Sedanje politične razprave o številu regij in njihovi teritorialni razmejitvi so prinesle veliko kakovostnih podlaga za nadaljnje odločanje. Tem je potrebno dodati **razpravo o funkcijah regij** in **ravneh države**, ki so sposobne funkcije, ki bodo pomembne za naš razvoj uspešno izvajati.

Merila, ki jih uporabljajmo za opredelitev in razmejitve regij so lahko prostorsko natančna, kot na primer obale in politične meje, ali pa so merila za določanje mej regij povsem brezoblična kot na primer območje tržišča nekega posebnega glasbenega žanra. **Vloga in pomen regij sta se v današnjem svetu vse hitrejših sprememb temeljito spremenile.** Za potrebe **upravljanja in usmerjanja razvoja** opredelitev regije ni več nujno vezana na določeno območje, saj vse pogostejše ugotavljamo, da tudi problemi, ki so vezani na nek prostor niso več nujno vezani na administrativne meje. Take so oskrba s pitno vodo, območja naravnih vrednot, varstvo pred poplavami in vrsta drugih.

Funkcionalne regije Slovenije so **v največji meri regije z urbanim središčem** oz. večja mestna središča, ki so v Strategiji prostorskega razvoja Slovenije (SPRS 2004) opredeljena kot območja okoli središč nacionalnega pomena. Izrecno so naštetja širša mestna območja Ljubljane, Maribora, Kopra, Celja in Nove Gorice. Gre za kategorijo širših mestnih območij, ki so sestavljeni iz območij več lokalnih skupnosti, ki obkrožajo mestno občino. Ta območja naj bi bila tesno povezana z osrednjim mestom, v katerem so številna delovna mesta ter raznolike in raznovrstne urbane dejavnosti. Opredeljujejo jih intenzivni tokovi, kakršne so **npr. močne vsakodnevne delovne in druge migracije**. O tem nam priča tudi praksa držav članic Organizacije za ekonomsko sodelovanje in razvoj (OECD, 2002), ki kaže, da večina njenih članic določa funkcionalne regije z lokalnim trgom delovne sile. Po drugi strani pa

meje funkcionalnih regij določajo tudi radij prostočasnih dejavnosti – rekreacije, izletništva, sprostitve, prostovoljstva. Urbana središča so tudi središča okoljskih, turističnih, agrarnih in vseh drugih funkcij, ki jih izvajamo da bi živeli bolj kakovostno. Funkcionalne urbane regije postopoma zamenjujejo dosedanje naravne, zgodovinske in druge regionalizacije.

Cilj je razumeti razvojne priložnosti Slovenije in na tej podlagi razviti model, ki bo v ospredje postavil priložnosti in primerjalne prednosti »funkcionalnih regij« in jih razumel z vidika (nad)nacionalne konkurenčnosti in učinkovitosti razvoja ter kot instrument za izvajanje državnih usmeritev za skladni regionalni razvoj. Država mora oblikovati instrumente, ki bodo omogočili delovanje funkcionalnih regij, te **niso nujno formalno oblikovane**, temveč bodo delovale predvsem na podlagi skupnih značilnosti ali še boljše priložnosti določenih območij. Te bodo **spremenljive, začasne** (oblikovane le za določene potrebe) in **različno velike** odvisno od potreb in priložnosti za katere bodo oblikovane. Hkrati predstavljajo osnovo za **vodenje celotnega spektra regionalno usmerjenih politik** in so lahko tudi v pomoč pri delitvi na administrativne regije

Zato so bile v nalogi raziskovane različne funkcionalne regije, ki so posledica povezovanj in sodelovanj med različnimi območji (slika 1). Njihov prihodnji razvoj je bil preverjen s pomočjo modeliranja razvojnih scenarijev in oblikovanja možnih strategij razvoja. Uporabljene so bile tudi druge metode, predvsem obsežna analiza 210 občin glede na 16 ključnih regionalnih funkcij.

Analiza kaže, da so se območja funkcionalnih regij povečala in se še širijo ter prepletajo s sosednjimi. Tako obstajajo kontinuirna funkcionalna območja med Ljubljano in Gorenjsko, med Ljubljano in Dolenjsko, Mariborom in Pomurjem, Mariborom proti Celju itd.

Najpomembnejša ugotovitev pri tem je, lahko le pokrajine oziroma regije z dovolj velikim razvojnim kapitalom upajo na razvojni preboj in zagotavljanje kakovosti življenja. V primeru členitve Slovenije na že predlaganih 14 pokrajin v letu 2008 jih ima kar 6 manj kot 100 000 prebivalcev in zelo skromen razvojni potencial. To bi moralo prinesiti zmanjšanje predvidenih pristojnosti po drugi strani pa tudi razdrobljenost razvojnih potencialov, omejeno zmožnost gravitacijskega tekmovanja z močnimi in večjimi regijami in mesti sosednjih držav.

Funkcionalne regije naj bodo s svojimi močnimi urbanimi središči motorji razvoja, ki omogočajo tudi napredek manj razvitih, perifernih delov Slovenije. Tako namesto ideje o relativno samostojnih, šibkih obmejnih subregijah dokazujemo in predlagamo, da se te navezujejo na večje ozemeljske in gospodarske celote, ki dajejo sinergijske učinke: Kočevsko in Zasavje na Ljubljano, Bela Krajina in Spodnje Posavje na Novo mesto, slovenska Koroška na Celje, Pomurje na Maribor, Notranjska in Koper. (glej sliko 3).

Modeliranje funkcionalnih regij je potekalo na podlagi analitične obravnave prepoznanih razvojnih izzivov, ki bodo v prihodnje imeli vpliv na Slovenijo, tako v razmerju do Evropske unije, kot tudi Slovenije kot samostojne države. Od vseh razvojnih izzivov smo izbrali tiste, ki imajo vsaj evropsko razsežnost in imajo oziroma bodo imeli vpliv tudi na Slovenijo. Kot drug pogoj nas je zanimala velikost problema in hitrost prenašanja njegovih vplivov. Tretji pogoj je bil, da izziv oziroma problem ni omejen na en sektor temveč, da morajo njegovi vplivi segati čez več sektorjev.

Določili smo šest skupin razvojnih izzivov Slovenije, ki bodo dolgoročno opredeljevali naš razvoj:

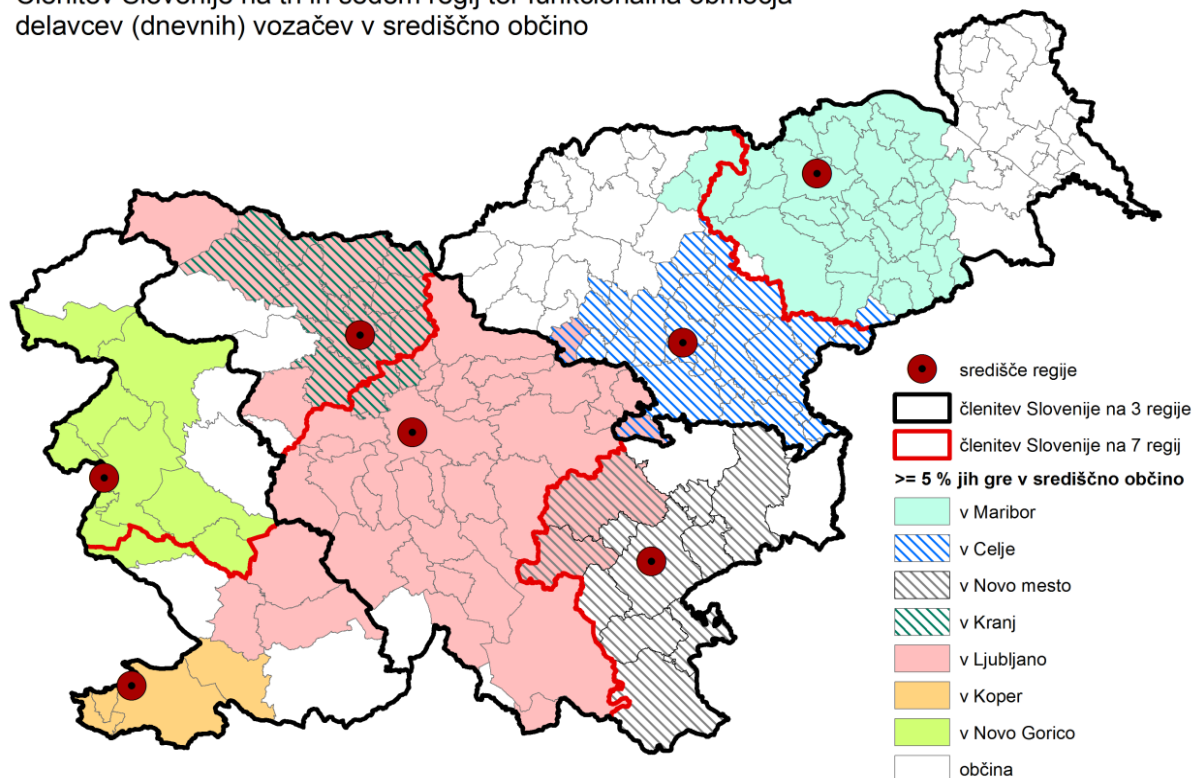
- 1. Podnebne spremembe in njihove posledice.**
- 2. Razporeditev in raba naravnih virov.**
- 3. Varnost.**
- 4. Demografske spremembe.**
- 5. Tehnološki razvoj.**
- 6. Sistemi/institucionalni razvoj.**

Na podlagi razvojnih izzivov smo opredelili 21 gonilnih sil (slika 2), ki po eni strani določajo prihodnost okolja, v katerem se razvijajo funkcionalne regije, po drugi strani pa notranje dejavnike za oblikovanje in razvoj funkcionalnih regij.

Pri modeliranju funkcionalnih regij se kljub ugotovljenim trendom v večini držav OECD (2002) nismo osredotočili le na proučevanje zaposlitvenih sistemov in trga delovne sile (sliki 3 in 4), temveč smo jih opredelili tudi glede na demografske projekcije Slovenije, dostopnost do javnih dejavnosti, funkcijsko opremljenost urbanih središč in njihovo vlogo v prostoru Alpe-Jadran-Panonija (slika 5), turistični razvoj posameznih območij ter glede na varstvo narave in ogroženost pred naravnimi in drugimi nesrečami. Upoštevani so bili tudi nacionalni razvojni projekti, kar se kaže v spremembah v dostopnosti na posameznih območjih.

V raziskavi smo na osnovi Eurostat-ovih in ESPON-ovih kazalcev preverjali tudi ustreznost slovenskih funkcionalnih regij na NUTS-2 in NUTS-3 ravni, predvsem glede na čezmejne regionalne celote v sosednjih državah, pa tudi v Evropi. Primerjave nedvoumno kažejo, da konkurenčno vzdržijo le večje slovenske regije, pri drobitvi pa se negativne razlike napram soseščini drastično povečajo (slike v prilogi).

Členitev Slovenije na tri in sedem regij ter funkcionalna območja delavcev (dnevni) vozačev v središčno občino

S pomočjo dodatnih točkovanj smo izpeljali še modele funkcionalnih regij in v zadnji fazi tudi razmejili **možne razvojne regije v Sloveniji v treh različicah:**

- Prva kaže tri (3) velike**, močne regije, ki so poleg notranje moči usmerjene tudi v mednarodno sodelovanje in prisotnost (razvojna območja, slike B, F, J v prilogi). Takšne regije lažje koordinirajo gospodarski razvoj, izrabljajo svoje priložnosti, so se sposobne organizirati za strateška razvojna vprašanja od varovanja ljudi do politike kulture in inovacij, na drugi strani pa lažje koncentrirajo sredstva saj so pri odločanju bolj suverene in tudi bolj toge.
 V Sloveniji se kaže določena bipolarnost na ravni najvišjih funkcij, t.j. Ljubljane in Maribora, vendar ocenjujemo, da bi bila delitev na dve regiji povsem neustrezna. Zanimarjala bi geografsko pripadnost dela Slovenije Sredozemlju in njeno pomorsko orientacijo. Zato so na ravni velikih razvojnih regij nujno potrebne tri, torej tudi zahodna Slovenija s Koprom kot enim od evropskih vhodnih mest.
- Drugi model večjih v notranjo konsolidacijo usmerjenih sedmih (7) regij** (urbane regije, slike C, G K v prilogi). Te regije se lažje odzivajo na hitrejša spremembe in potrebe so bolj fleksibilne in imajo manj funkcij države. Zaradi tega se tudi težje organizirajo za mednarodne povezave in težje koncentrirano delujejo na strateških vsebinah od inovacij do kulture. Takšne regije finančno težje delujejo saj se njihove funkcije približajo lokalnim, kar pa onemogoči koncentracijo sredstev.

Kljub temu ocenjujemo, da model regij nudi zadovoljivi kompromis med odpornostjo regij in njihovo jasno specializacijo, ki omogoča prihranke obsega, razvoj grozda dobaviteljev in druge pozitivne eksterne efekte.

- **Tretja različica tako imenovan krizni model regionalne disperzije** (12 razvojnih regij, slike D, H, L v prilogi) pokaže na razpršene funkcije regije in zelo malo možnosti za podporo državnim politikam in ukrepom. So regije, i niti finančno niti organizacijsko ne morejo konkurirati tujim in zato tudi ne morejo prevzeti večjih in težjih funkcij. Tudi Evroregije, kot so regionalizacije podonavskih držav, držav centralne, jugovzhodne Evrope in Sredozemlja, še bolj nedvoumno kažejo na nujnost formiranja čim večjih regij znotraj Slovenije, s čimer je neustreznost prevelike drobitve slovenskih regij dodatno utemeljena.

V nadaljevanju so bili ti modeli ovrednoteni glede na oblikovane integrirane scenarije z vidikov prepoznanih razvojnih izzivov. **Vrednotenje je pokazalo, da je ustrezna delitev Slovenije na sedem regij, ki se za uspešno mednarodno sodelovanje združujejo v tri razvojna območja. Model sedanjih 12 razvojnih regij ni ustrezen. Sedanje (statistične ali razvojne) regije tako nastopajo kot sestavine večjih regij samo za nekatere funkcije in za razvoj na posebnih (problemških) področjih.** S temeljito analizo Evroregije Alpe-Jadran-Panonija (slike v prilogi) so bile dodatno osvetljene možne razmejitve slovenskih funkcionalnih regij. Analiza pokaže na pomen večjih regij, ki se lahko enakopravneje vključujejo v mednarodno in čez mejno sodelovanje in tvorijo možna čezmejna razvojna območja (dvo in večstranska).

Slaba mednarodna razpoznavnost mest Alpe-Jadran-Panonija (z izjemo Benetk) **je vsaj delno posledica šibkega medmestnega sodelovanja zaradi zgodovinskih, političnih in institucionalnih nesoglasij med državami in lokalnimi upravami.** Maribor in Obalno somestje se razvijata delno v senci Ljubljane kot glavnega mesta, podobno Gradec v senci Dunaja, čeprav je v naštetih mestih lokalni razvoj »od spodaj navzgor« v preteklih nekaj letih močno opazen. V čezmejnem medmestnem sodelovanju manjka zlasti administrativno in institucionalno povezovanje, kot so skupne strategije, ukrepi, instrumenti, svetovanja, usklajevanje sistema urejanja in načrtovanja prostora na čezmejni ravni ter skupni razvojni programi in projekti, ki naj bi pospešili konkurenčnost omenjenih mest v Evropi. Čezmejne aktivnosti medmestnega in medregionalnega sodelovanja praviloma dvigujejo nadnacionalno konkurenčnost in razpoznavnost ter pospešujejo celoviti razvoj širših mestnih regij. Združene v omrežje mest in čezmejna razvojna območja pa lahko postanejo nosilni akterji za celotno čezmejno evroregijo Alpe-Jadran-Panonija (slika 5 in slike v prilogi). Udejanjanje čezmejnega sodelovanja na vseh področjih je odvisno predvsem od vključevanja deležnikov lokalne, regionalne in državne uprave v Sloveniji, Hrvaški, Madžarski, Avstriji, Italiji, osnovanem na željah in potrebah lokalnih prebivalcev po tovrstnih aktivnostih in povezovanjih, podprtih s finančnimi spodbudami EU.

Kljub zavzemanju za odločen razvoj Slovenije z razumevanjem funkcionalnih regij je treba slediti cilju decentralizacije države in krepitvi lokalne samouprave.

Spremembe regionalne politike in ustanavljanje pokrajin v Sloveniji sta medsebojno povezana procesa, ki se dopolnjujeta. Krepitev institucionalne sposobnosti regij je ena izmed prednostnih nalog, ne glede na odločitev o ustanavljanju pokrajin. V obdobju do ustanovitve pokrajin in njihovega celovitega delovanja pa so funkcionalne regije eden temeljnih instrumentov spodbujanja razvoja, ki ga kot koordinator programov izvaja Služba Vlade Republike Slovenije za lokalno samoupravo in regionalni razvoj.

Za razvoj Slovenije je zelo pomembno usklajeno delovanje sektorjev, ki bo podpiralo umestitev regionalnih projektov na posamezna območja. Horizontalno povezovanje je zaradi prevelikega števila občin neučinkovito, za neučinkovito pa se izkaže tudi vertikalno povezovanje med občinami in državo. Posledica so nerešena vprašanja infrastrukturnega opremljanja prostora, razvoja storitev in delovanja regij nasploh.

Predvsem je pomembno razumeti in ustrezno zaznavati funkcije regij in temu primerno organizirati delo z njimi. Za posamezne izzive mora sektorska ali regionalna politika jasno razumeti regionalno raven, ki je za določeno funkcijo ključna in delovati na tej ravni. Z jasnim prepoznavanjem funkcij in dodeljevanjem nalog ter izvajanjem politik po funkcijskih ravneh bo lažje izvajanje tako politik kot tudi spremljanje njihovega izvajanja in ustrezno ukrepanje. Temu primerno je potrebno zasnovati tudi zakonodajo, ki mora razumeti in predvsem pa omogočati različne organizacijske oblike regij in države za posamezne izzive tako mednarodnega kot tudi notranjega, nacionalnega pomena.

Sektorske in regionalna politika mora razumeti, da so funkcije regij tiste, ki Slovenjo kot celoto naredijo konkurenčno in ne regije kot take. Za določene vsebine bo potrebno politike snovati nacionalno za druge pa bodo potrebne tri regije z močno izraženimi interesi večjih mest, ki bodo gonilo razvoja. Za druge vsebine bodo prava raven manjše regije, ki bodo lažje in bolj fleksibilno urejale svoje delovanje in izvajale politike, za druge naloge pa bodo bolj učinkovite občine in ne regije kakor tudi ne država.

Funkcionalne regije so za to zelo primerna območja. V novih strateških in razvojnih dokumentih je nujno treba določiti instrumente za oblikovanje funkcionalnih regij in spremljanje njihovega razvoja in stanja. Uveljaviti je treba tudi prostorski razvojni načrt na različnih regionalnih ravneh kot instrument za uresničevanje strateških ciljev.

Na ta način bodo regionalni projekti, ki so sedaj slabo podprti, postali projekti namenjeni poudarjanju funkcij regij. Kot taki bodo sami po sebi imeli drugačen interes in nabo. V takšnih projektih pa bo aktivnejša tudi vključitev državne uprave na eni strani in sodelovanje zasebnih partnerjev na drugi.